

**Громадська організація
«Київський економічний науковий центр»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ»**

15-16 квітня 2016 року

ЧАСТИНА I

Київ
2016

УДК 336.025(063)
ББК 65.26я43
Ф 59

Фінансова безпека та перспективи розвитку соціально-економічних систем : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15-16 квітня 2016 р.). У 2-х частинах. – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2016. – Ч. 1. – 112 с.

УДК 336.025(063)
ББК 65.26я43
Ф 59

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Арсенчук Т. І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	6
Голубка М. М. СИСТЕМА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ-ПОЧАТОК ХХ СТ).....	9
Мирясов Ю. А. КРИТИЧЕСКИЙ РЕАЛИЗМ И ОНТОЛОГИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ	13
Ніколаєв М. А. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА.....	16
Соколець П. В. МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	18

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Власенко Л. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ КНР В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	21
Ковальчук С. Я., Щербанюк О. М. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АПК: ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ.....	24
Кучер Р.-Д. А. ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН-РЕЦИПІЄНТІВ.....	26
Неліпович О. В., Корнійчук О. О. ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА В УКРАЇНІ	29
Дудчик О. Ю., Сорочинська А. О. МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ	32

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Командровська В. Є., Любезна І. І. ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	34
Котис Н. В. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ.....	37
Намлієва Н. В. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	41
Таловер В. А. СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-КЛІМАТУ В УКРАЇНІ	44

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Васько М. Ю., Соханич Ф. Ф.

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК
ПІДПРИЄМСТВА ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ..... 47

Величко В. А.

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА..... 51

Гайдабрус Н. В.

СУТНІСТЬ СЕРВІС-ДИЗАЙНУ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
ДЛЯ АНАЛІЗУ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ 53

Грендей Н. М.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ 55

Гречка Т. В., Барабан О. А.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ШАХТИ 58

Дем'яненко Є. Г., Мусієнко Я. В.

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ 62

Завгородня Д. В., Піддубна Я. В.

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА 63

Іщенко Л. С.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ 65

Кравченко Ю. О., Охрій Т. О.

АНАЛІЗ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА..... 67

Микитюк В. П.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА..... 71

Павлишин І. О.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ
З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ..... 74

Петрук О. М., Данилюк Т. І.

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА 76

Петрук О. М., Колосок А. М.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ
ТА ФАКТОРИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ..... 78

Рижик О. М., Кушлик О. Ю.

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ЯК ОСНОВА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ФІРМИ 80

Чернишова А. В.

ПРОБЛЕМИ ОСВОЄННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ВИРОБНИКАМИ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКІВ..... 83

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Рязанова Н. О.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ 86

Чупіков А. А. КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	89
--	----

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Жавнерчик О. В. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АГРАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	92
--	----

Смоленніков Д. О. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ НА ОСНОВІ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	95
--	----

СЕКЦІЯ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Борисова Л. П., Пашенко І. В. ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	99
---	----

Duplii A. A. COST ANALYSIS OF MEDICATIONS USED FOR CONJUNCTIVITIS	102
---	-----

Borysova L. P., Komarov A. O. SOCIAL EXCLUSION AND BULLYING IN THE WORKPLACE.....	104
---	-----

Костин Д. Ю. МОТИВИРУЮЩИЕ ПРИНЦИПЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЭНЕРГЕТИКЕ	106
---	-----

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Руснак Л. Р.

кандидат економічних наук

Арсенчук Т. І.

студент

*Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці, Україна*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Однією з головних тенденцій розвитку сучасного світу є економічна глобалізація. Вона супроводжується рядом як позитивних, так і негативних наслідків. Глобалізаційні процеси сприяють зростанню світової економіки, прискоренню розвитку продуктивних сил і науково-технічного прогресу, розширенню міжнародного співробітництва. Проте, для багатьох країн, і для України також, глобалізація створює чимало ризиків та загроз, які викликають різке зниження економічного потенціалу країни, також впливають на стабільність та можливість на рівних конкурувати з іншими учасниками міжнародного поділу праці.

Питання, пов'язані з економічною безпекою досліджувалися такими зарубіжними і вітчизняними науковцями, як: Абалкін Л. І., Бистряков І. К., Білорус О. Г., Валлерстайн І., Гальчинський А. Й., Геєць В. М., Глазьев С. Ю., Гражевська Н. І., Дадій О. І., Дмитриченко Л. І., Коваль Я. В., Кругман П., Куценко В. І., Лук'яненко Д. Г., Мазуренко В. І., Мунтіян В. І., Неклесса А. І., Олейников Е. А., Омає К., Осипов Ю. М., Пастернак-Таранушенко Г. А. та інші.

Здебільшого у наукових працях розглядаються загрози які стосуються різних сфер економіки. Все-таки більшої актуальності набуває дослідження загроз економічній безпеці України, спричинених саме фактором глобалізації, та пошук шляхів їх подолання.

На думку Л. І. Дмитриченка, економічна безпека – це стан держави, за якого вона має можливість створювати і розвивати ефективні умови для перспективного розвитку та зростання добробуту громадян. Основним критерієм економічної безпеки країни вважається здатність її економіки зберігати або, принаймні, швидко поновлювати рівень суспільного відтворення в умовах критичного зменшення (припинення) поставок ресурсів (товарів, послуг, технологій тощо) або кризових ситуацій внутрішнього чи зовнішнього характеру [1].

Сьогодні економічна безпека будь-якої країни – це загальнонаціональний комплекс заходів, спрямований на стійкий розвиток і вдосконалення її економіки, котрий обов'язково включає також механізм протидії зовнішнім і внутрішнім погрозам або ризикам, часто супутнім діяльності держави як суб'єкта фінансових відносин.

Загалом стан економічної безпеки держави характеризує [3, с. 124-127]:

1. Загальний рівень економіки країни.
2. Наявність і рівень погроз державі, суспільству й особі.
3. Ефективність економічної політики держави та державного регулювання економіки.
4. Повноту реалізації функції держави.

Найбільш актуальними викликами глобалізації, які створюють численні загрози економічній безпеці держави, є такі:

1. Нестабільність світової фінансової системи, яка супроводжується незбалансованістю світової торгівлі та інвестиційних потоків між найбільшими економічними центрами світу. Дестабілізують світову фінансову систему також велика тривалість періодів дефіцитної бюджетної політики передових країн, різкі коливання курсів світових валют, відсоткових ставок та індексів фондових ринків.

2. Розширення світових ринків для певних видів продукції, товарів і послуг. Наприклад, фінансові послуги компанії American Express (США), програмна продукція компанії Microsoft (США), сітьова мережа ресторанів McDonald's (США), напої компанії The Coca-Cola Company (США), технології та послуги глобальної мережі Інтернет заповнили світові ринки, які стали глобальними для цих видів продукції і послуг. У таких умовах виникає гостра проблема збереження переваг глобальних ринків з метою забезпечення достатнього простору для розвитку ресурсів національних ринків. Таким чином, розширення світових ринків окремої продукції в умовах глобалізації, з одного боку, повинне приносити економічну вигоду країні, з другого – є викликом глобалізації, що може спричинити загрозу економічній безпеці.

3. Поширення кризових явищ. Протягом останніх 10-ти років світова економіка була вражена трьома фінансовими кризами, які мали переважно національні витоки, міжнародні наслідки і потенційно глобальний характер.

До внутрішніх загроз економічній безпеці України слід віднести: низький технологічний рівень більшості галузей, високі витрати виробництва, низьку якість продукції і, як наслідок, низьку конкурентоспроможність національної економіки; втрату значної частини науково-технічного потенціалу, позицій на важливих напрямках науково-технічного прогресу; неефективність державного управління соціально-економічними процесами та інші. До головних зовнішніх загроз належать: імпортна залежність України з багатьох видів продукції, включаючи енергоносії; нераціональна структура експорту; відтік закордон інтелектуальних і трудових ресурсів; слабка розвиненість транспортної інфраструктури зовнішньоекономічних стосунків [2].

Протягом 2014 року українська економіка функціонувала за несприятливих умов. Російська агресія завдала Україні вагомих гуманітарних і

соціальних втрат і спричинила серйозні деструктивні процеси, до них належать руйнація інфраструктури на території бойових дій, дезорганізація виробничих процесів і часткова втрата зовнішніх ринків та експортного потенціалу держави.

Забезпечення економічної безпеки держави має здійснюватися як складова національної безпеки держави, що потребує орієнтації на стратегічні напрями її розвитку. Тому важливо корегувати свої наміри також відповідно до Стратегії національної безпеки України на 2010–2015 роки [5]. Основними напрямками державної політики національної безпеки України в економічній сфері є: запобігання незаконному використанню бюджетних коштів і державних ресурсів; забезпечення пропорційного територіального та соціально-економічного розвитку різних регіонів країни; недопущення монополізації галузей економіки; контроль за експортною та імпортною діяльністю держави; боротьба з протизаконною економічною діяльністю.

Ключовою умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом:

- деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;
- ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), унеможливлення контролю стратегічних галузей капіталом держави-агресора;
- створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів;
- забезпечення готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії;
- розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки;
- юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;
- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;
- забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;
- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу;
- стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;
- системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та

водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів [4].

Підводячи все вище сказане можна зробити висновки що, сьогодні як ніколи раніше постало важливе питання забезпечення економічної безпеки України, що є одним з найважливіших національних пріоритетів держави і вимагає до себе посиленої уваги з боку представників влади, громадських діячів, науковців та широкого загалу. Забезпечення економічної безпеки є гарантом незалежності України, умовою стабільного розвитку всіх її сфер та зростання добробуту населення. Тому важливим та актуальним є ретельне дослідження економічного стану нашої держави і пошуку рішень щодо його покращення та подальшого ефективного функціонування.

Подальші перспективи розвитку економіки України значною мірою залежатимуть від здатності Уряду підтримати та виконати вже ініційовані позитивні структурні перетворення і започаткувати нові кардинальні інновації.

Література:

1. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория : монография. – Донецк: УкрИТЭК, 2008. – 330 с.
2. Економічна безпека : навч. посіб. / [З. С. Варналій, П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул та ін.] ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
3. Кабанов В. Г. Економічна безпека України як необхідна основа трансформаційних процесів // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – № 1. – С. 124-127.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України [від 26 травня 2015 року № 287/2015] // Урядовий кур'єр. – 2015. – 29 травня. – С. 18.
5. Стратегія національної безпеки України на 2010–2015 рр. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://cs.cirs.kiev.ua>

Голубка М. М.

викладач вищої категорії

*Львівський кооперативний коледж економіки і права
м. Львів, Україна*

СИСТЕМА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА КООПЕРАТИВНОЇ ОСВІТИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ-ПОЧАТОК ХХ СТ).

Українські землі в сучасному розумінні протягом цього періоду були поділені між Австрійською імперією (землі Східної Галичини і Північної Буковини), Угорським королівством (землі Закарпаття) та Російською імперією (більшість українських земель). Відповідно, у сфері фінансово-економічної та кооперативної західноукраїнської освіти того часу був відчутний вплив політики колонізації (Східна Галичина), румунізації (Північна Буковина), мадяризації (Закарпаття), а також русифікації. Зазначені відмінності у сфері освіти існували

до подій Першої Світової війни, які ознаменували крах Австро-Угорської, Німецької, Османської і Російської імперій.

Розвиток фінансово-економічної та кооперативної освіти в Східній Галичині зумовлені насамперед ефективно продуманій системі права Австрійської імперії, а також успішним розвитком нафтової промисловості, соляної та деревообробної галузі, функціонуванням потужної борошномельної системи, інтенсивному розвитку міжнародної торгівлі, а також дрібної торгівлі на ринках і ярмарках [9]. Окрім того, скасування кріпосного права 1848 р. сприяло розвитку підприємницької ініціативи в сільському господарстві, яким, однак, все ще було збережено екстенсивні технології з малими обсягами інвестицій, що сприяли недостатньому застосуванню сільськогосподарської техніки та низькій продуктивності праці [1, с. 667].

Український середній клас, що зароджувався в Східній Галичині, конкуруючи з польськими та єврейськими підприємцями у сфері промисловості, організації будівництва, мобілізації капіталу, а також в торгівлі, вливав інвестиції в економіку [7, с. 88]. Зокрема, досі незнаний Борислав (так звана Галицька Каліфорнія) став відомим промисловим центром видобутку та переробки нафти, озокериту та газу не лише Східної Галичини, але й усієї Західної Європи. Завдяки мільйонним прибуткам нафтопромисловці проживали у сусідньому Дрогобичі, віддаленому Львові, Відні – столиці Австрійської імперії. Проте, наймані робітники Галицької Каліфорнії, перебуваючи у вкрай жахливих соціально-економічних і побутових умовах, не могли протестувати та організовувати робітничі страйки [2, с. 42].

У свою чергу, економічний розвиток Північної Буковини характеризується неоднорідністю розселення населення, більшість якого проживала в сільській місцевості. У другій половині XIX-початку XX ст. землеробство та тваринництво – основні заняття у Північній Буковині. У свою чергу, в містах варто відзначити розвиток ремесел і мануфактурної промисловості, в якій найбільшим попитом користувалися професії коваля, кравця, кушніра, тесляра, ткача, шевця [13, с. 88].

На початок XIX ст. Північна Буковина була визначена найвідсталішою колонією Австрійської імперії, оскільки рівень життя був надзвичайно низьким серед населення. Щоб поліпшити економічне становище Північної Буковини урядом відкривалися школи, створювалися нові робочі місця у промисловості, які потребували висококваліфікованих працівників, а згодом було скасовано кріпосне право у 1849 р. [3, с. 245].

У свою чергу, особливості економічного розвитку Закарпаття зумовлені тим, що Закарпаття ще з XIII ст. перебувало в складі Угорського королівства, яке з XVI ст. увійшло до складу Австрійської імперії. Нагадаємо, що Східна Галичина у 1772 р. увійшла до складу Австрійської імперії внаслідок першого поділу Польщі, а Північна Буковина була окупована у 1775 р. [8]. Економічна політика землевласників у II половині XIX ст. щодо міст мала двоїстий характер. Так, закарпатські міста втратили право на самоврядування, а через обмеження феодалами та казенними чиновниками прав міщан розвиток цехових ремесел був слабким. Окрім того, землевласники заохочували

проведення міських ярмарків, де жваву торгівлю вели купці, будуючи крамниці та винні погребі [11, с. 49].

На розвиток економіки Закарпаття суттєво вплинули реформи щодо скасування кріпацтва в 1848 р. та впровадження принципів оподаткування, характерних для ринкового господарства країн Європи. На початку ХХ ст. Закарпаття було бідним сільськогосподарським регіоном Австро-Угорської імперії. У горах, через відсутність орної землі, селяни випасали худобу на плоскогір'ях, а також вирубували ліс [10, с. 37].

Українці в Австрійській імперії вважалися найчисельнішою етнічною групою, проте поступалися євреям, німцям, полякам та румунам за впливом на економічні процеси. Окрім того, масова трудова еміграція, важке соціально-економічне становище, а також політика денаціоналізації та колонізації Східної Галичини та Північної Буковини стали чинниками розвитку фінансово-економічної та кооперативної освіти українців [7].

Зокрема, юридичне звільнення селянства західноукраїнських земель від кріпосного права, хоч і відкрило перспективи для індустріального розвитку на нових ринкових засадах, проте малоземелля селян та відсутність розвинутої промисловості в Австро-Угорській імперії спричинили надлишок робочої сили. Напрямами масової еміграції селян стали Канада, США, Бразилія та Аргентина, де ще були неосвоєні території та існувала сприятлива міграційна політика. Окрім того, робітники виїжджали на сезонні заробітки в Німеччину, Чехію, Румунію, Данію, влаштовуючись чорноробами на промислових фабриках, шахтах та на будівництві. Еміграція полегшила становище західноукраїнських селян через деяке пом'якшення проблеми перенаселення в сільській місцевості. Окрім того, емігранти більшість заробітків переказували додому, тому з'явилися можливості для скуповування земель [5, с. 66].

Варто зазначити, що українці у другій половині ХІХ-початку ХХ ст. усвідомлювали, що для ефективного інвестування власних коштів у підприємництво необхідне створення власних банків, ощадних та позичкових спілок, а також кредитних товариств, що у свою чергу, стало поштовхом для розвитку фінансово-економічної та кооперативної західноукраїнської освіти через організацію навчання фахівців економічного профілю [4, с. 67-68].

Зростання обсягів торгівлі в Австро-Угорській імперії вимагало суттєвого покращення транспортування сировинних товарів (збіжжя, калійна сіль, ліс, нафта, озокерит, худоба та ін.) та промислових товарів (взуття, готові фабричні вироби, машини та механізми, одяг та ін.), що стало можливим завдяки будівництву залізниці, яке також сприяло виникненню нових промислових осередків в Австро-Угорській імперії через зниження залежності від мережі водного транспорту. При цьому розвиток залізничного транспорту, хоч і стимулював економічний прогрес західноукраїнських земель, проте був тісно пов'язаний зі станом продуктивних сил у регіонах, в яких була розміщена залізнична інфраструктура [1, с. 672].

Розвиток фінансово-економічної та кооперативної західноукраїнської освіти був обумовлений потребами капіталізації сільського господарства в Австро-Угорщині, оскільки більшість земель Східної Галичини, Північної

Буковини та Закарпаття мала насамперед сільськогосподарське призначення. Водночас, у процесі зростання обсягів торгівлі в Австро-Угорській імперії почали функціонувати акціонерні торговельні компанії, які зумовили прояви монополізму на ринку. З огляду на ці обставини, українці протиставляли кооперативні форми торгівлі для організації збуту своєї товарної продукції та створення внутрішнього ринку для західноукраїнської промисловості. Окрім того, для успішної конкуренції з багатшими регіонами Австро-Угорської імперії селянські господарства Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття почали активно користуватися послугами кредитування [1; 4; 5].

Отже, розвиток фінансово-економічної та кооперативної західноукраїнської освіти у другій половині XIX-початку XX ст. був зумовлений колоніальним статусом земель Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття. Скасування кріпосного права, активний видобуток корисних копалин із надр західноукраїнських земель на експорт, розвиток залізничної інфраструктури в межах Австро-Угорщини сприяли масовій еміграції малоземельних селян та робітників в далекі країни, які згодом стали інвесторами кооперативного руху та розбудови західноукраїнської економіки за рахунок зміцнення позицій селянських господарств, розвитку внутрішньої торгівлі товарами місцевого виробництва, а також підготовки фахівців фінансово-економічного та кооперативного профілю.

Література:

1. Балабушевич Т.А. Економічна історія України: історико-економічне дослідження: в 2 т. / Т.А. Балабушевич, В.Д. Баран, К.П. Бунятян та ін.; ред. В.А. Смолій. – Т. 1. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 696 с.
2. Галик В. Соціальна стратифікація населення «Галицької Каліфорнії» у творчій спадщині Івана Франка / В. Галик // Проблеми гуманітарних наук. – 2014. – Вип. 34. – С. 42-52.
3. Демянчук О.С. Система чинників розвитку гімназійної освіти на Буковині (XIX – перша половина XX ст.) / О.С. Демянчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 6. – С. 243-248.
4. Кишакевич Л.Ю. Кооперативний рух на західноукраїнських землях в кінці XIX – на початку XX століття / Л.Ю. Кишакевич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – Вип. 1. – С. 65-71.
5. Лановик Б.Д. Економічна історія: Курс лекцій / Б.Д. Лановик, М.В. Лазарович, В.Ф. Чайковський; за ред. Б.Д. Лановика. – 4-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вікар, 2003. – 405 с.
6. Малюта О.В. Український ринок в економічних системах Російської та Австро-Угорської імперій другої половини XIX – початку XX ст. (на прикладі цукрової та нафтової промисловості) / О. В. Малюта // Сторінки історії. – 2013. – Вип. 35. – С. 80-92.
7. Монолатій І.С. Австрійська Буковина: особливості національних, професійних та мовних поділів [Електронний ресурс] / І.С. Монолатій // Ї. Незалежний культурологічний часопис. – 2009. – № 56. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n56texts/monolatij1.htm>
8. Паславська О.Я. Особливості правового статусу західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії [Електронний ресурс] / О.Я. Паславська // Матер. наук.-практ. Інтернет-конф. «Юридична наука та практика: виклики сучасності» (м. Київ, 17 вересня 2015 р.). – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1050%3A091015-18&catid=127%3A1-0915&Itemid=157&lang=ru

9. Петрів Р.В. Східна Галичина у складі Австрійської імперії (історико-правовий аспект) / Р.В. Петрів. – Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2009. – 255 с.
10. Глушак Ю.М. Податковий апарат монархії Габсбургів / Ю.М. Глушак // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 4. – С. 33-37.
11. Товстопят Л.М. Вплив суспільного устрою на формування норм права на українських землях у складі Австро-Угорщини в VII-XVIII століттях / Л.М. Товстопят, Л.В. Кузнецова // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 2. – С. 47-49.
12. Шафранська І.Б. Економічна думка Західної України останньої третини XIX – першої третини XX століття: дис. ... кандидата економічних наук: 08.00.01 / І.Б. Шафранська. – Тернопіль, 2015. – 226 с.
13. Шевченко Ф.П. Нариси з історії Північної Буковини: монографія / Ф.П. Шевченко, В.М. Ботушанський, І.І. Компанієць та ін. – К.: Наукова думка, 1980. – 340 с.

Мирясов Ю. А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
і економічних методів управління

*Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
г. Харьков, Украина*

КРИТИЧЕСКИЙ РЕАЛИЗМ И ОНТОЛОГИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ

Современное представление о научной онтологии тесно связано с той картиной мира, которая существует в умах ученых, с принципами исследования, лежащими в основе теоретических схем и конструкций, отражающих реальность, с эмпирическими фактами, которые попадают в поле зрения исследователя и на изучение которых направлено его внимание. В целом онтологию можно охарактеризовать как представление о бытии, определяющее реальность и порядок вещей, системно-структурные характеристики предмета соответствующей науки.

Ростом внимания к проблеме онтологии современная наука во многом обязана У. Куайну, работы которого обращают внимание на решающую роль онтологических обязательств в создании как научных, так и философских теорий. Утверждая, что, рассуждения по поводу устройства мира не прихоть, а скорее неотъемлемая часть успешной научной практики, он формулирует тезис «онтологической относительности», в соответствии с которым наше знание об объектах, обусловлено теми научными теориями, которые мы используем, а предпочтение одних картин онтологии над другими объясняется исключительно мотивами удобства и простоты [3]. До этих пор термин «онтология», введенный в философскую терминологию поздними схоластами в семнадцатом веке представлял собой подкатегорию более широкой области метафизики и отсылал к представлению об универсальном и сущем как таковом. Подобное понимание онтологии берет свое начало в учении о бытии античных философов, согласно которому постижение реального (сущего)

возможно лишь умозрительно путем созерцания (рассмотрения) «идеальных» объектов и формирования о них определенного знания [2]. Й. Шумпетер, возможно, одним из первых актуализирует эту проблему в экономической науке, формируя представление о различных научных «видениях». Под «видением» понимается исходная научная онтология, определяемую им как «Донаучный когнитивный акт, который является источником наших идеологий, служит предварительным условием наших научных исследований» [1, с. 13]. Главная проблема онтологии как соответствия между теорией и описываемой ею реальностью, очевидно, не появляется на пустом месте. Особенно остро она стоит именно в тех науках, где господствуют формальные методы представления знания. Вполне закономерно, что тема онтологии вошла в конце XX века в экономическую науку, все более ориентирующуюся на формализацию и, как следствие, фрагментацию экономического знания. Началом «онтологического поворота» в экономической теории послужила философия критического реализма Р. Бхаскара, основные положения которого исходно разрабатывались для естественных наук и заключались в смещении философского акцента от эпистемологии к онтологии, фокусировались на механизмах, которые являются причиной событий, а не самих событий. В дальнейшем эти идеи были распространены на сферу социальных наук. В экономическую теорию идеи критического реализма были внесены благодаря работам Т. Лоусона.

В современной экономической теории преобладают позитивистские установки, ориентирующие исследователя на «изучение, того, что наблюдаемо». Такую «плоскую» онтологию, где области реального и эмпирического практически совпадают, можно охарактеризовать как эмпирический реализм. Следующие из него подходы к изучению реальности, достаточно четко сформулированные в работах Маршалла, Вальраса, Хикса, Фридмена и др., позволяют ограничить круг исследуемой проблемы определенным количеством наблюдаемых переменных, собрать эмпирические факты, обобщив и обработав их должным образом представить в виде определенной теоретической конструкции.

Критический реализм предлагает свою, антипозитивистскую онтологию, являющуюся глубинной по сути. Онтология критического реализма стратифицируема и состоит из трех сфер (доминант) – «эмпирического», «фактического» и «реального». Область эмпирического представляет собой накопленный человеческий опыт, фиксируемый в виде данных об окружающем мире. Эмпирическое знание всегда ограничено как установками исследователя об изучаемых процессах и явлениях, так и способностью охватить тот ряд событий и ситуаций, которые он может выявить на основе наблюдений и опыта. На уровне фактического располагаются события и положения дел. Они познаются при помощи анализа явлений, происходящих на эмпирическом уровне, но несводимы к чувственным данным. Сама же реальность намного шире и определяется структурной сложностью самих объектов, взаимодействием внутренних сил в этих структурах, причинных законов функционирования структур которые критические реалисты называют общими

порождающими механизмами. Подчеркивается, что реальность состоит не только из событий и состояний дел и наших впечатлений о них и нашего опыта, но также из основных структур, сил, механизмов и тенденций, которые существуют, не важно, обнаружены они или нет, управляют фактическим событием или сопутствуют ему [8]. Предлагаемая критическим реализмом онтологическая перспектива обуславливает ряд существенных критических замечаний к методологическим ориентирам ортодоксальной экономической теории. В первую очередь это методологический дедуктивизм, следствием которого является ориентация на моделирование как исследование «замкнутых систем» и претензии на возможность выявления экономических законов, которые являются всего лишь тенденциями или корреляциями. В соответствии с онтологической установкой критического реализма любая система, тем более социально-экономическая представляется как сложная открытая система, в которой лишь на основе наблюдаемых эмпирических данных невозможно определить точные взаимозависимости между наблюдаемыми событиями. Главной задачей исследования должно являться выявление структур и механизмов, управляющих наблюдаемыми событиями и объяснение форм их взаимодействия. По своему содержанию критический реализм может претендовать на статус философского обоснования альтернативных теоретических направлений экономической теории.

Литература:

1. Ананьин О.И. Онтологические предпосылки экономических теорий / О.И. Ананьин. – М.: Ин-т экономики РАН, 2013. – 50 с.
2. Доброхотов А.Л. Категории бытия в классической западноевропейской философии / А.Л. Доброхотов. – М.: МГУ, 1986. – 248 с.
3. Куайн У.В.О. С точки зрения логики: 9 логико-философских очерков / У.В.О. Куайн; пер. с англ. – Томск: Томский университет, 2003. – 166 с.
4. Лоусон Т. Современная «экономическая теория» в свете реализма / Т. Лоусон. [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://elib.org.ua/economics/ua_show_archives.php?archive
5. Фридмен М. Методология позитивной экономической науки / М. Фридмен. [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://methodology.chat.ru/friedman>
6. Хаусман Д. Философия экономики. Антология / Д. Хаусман. Пер. с англ. – М.: Институт Гайдара, 2012. – 520 с.
7. Худокормов А.Г. История экономических учений. Ч.2 : Учебник / под ред. А.Г. Худокормова. – М.: МГУ, 1994. 418 с.
8. Bhaskar, R. 1978 A realist theory of science / R. Bhaskar. 2nd Edition, Hassocks: Harvester Press, p. 207.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА

Незавершеність структурної побудови економіки, та незавершеність проведення реформ в країні є передумовою посилення суперечностей у процесі соціально-економічного розвитку суспільства. Сповільнення економічної динаміки, обмежує фінансові ресурси, а тому завдання підвищення ефективності їх використання набуває пріоритетного значення. Подолання економічної кризи в Україні актуалізує зосередження уваги на підвищенні ефективності

Бюджетна політика має включати не лише перегляд пріоритетів та орієнтирів видаткової політики в умовах невизначеності стосовно економічних перспектив, але й сприяти продовженню реформування бюджетної системи з метою підвищення дієвості та ефективності бюджетних та податкових механізмів. В Україні пріоритетом для має бути завершення реалізації реформ, спрямованих на модернізацію економіки та розбудови суспільних етапів його розвитку. Проведення ціле спрямованої фінансово-бюджетної політики передбачає запровадження стратегічного бюджетного планування. У процесі перспективного бюджетного планування створюються умови для розв'язання найважливіших проблем державного впливу на економічний розвиток. Розробка та реалізація бюджетної стратегії є необхідною умовою підвищення якості процесу бюджетного планування, посилення впливу бюджетного регулювання на соціально-економічний розвиток країни. З метою активізації впливу бюджетної стратегії на соціально-економічний розвиток суспільства, потрібно вживати заходи, спрямовані на підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності витрачання бюджетних коштів, удосконалення між бюджетних відносин, забезпечення якісного інститутів. При цьому бюджетна політика має бути спрямована на забезпечення фінансовими ресурсами необхідних трансформацій в суспільстві, з одночасною підтримкою відновлення економічного зростання у довгостроковому періоді за рахунок посилення жорсткості бюджетних правил і вимог до формування та використання бюджетних коштів.

Одним із основних інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку є перспективне бюджетне планування, зміст якого полягає в розробці основних напрямів формування та використання бюджетних коштів на середньо- та довгостроковий період, зважаючи на необхідність виконання завдань, що постають перед суспільством на певному виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого фінансового контролю. Питанням фінансової, бюджетної стратегії, державного регулювання соціально-економічного розвитку України присвячено праці вітчизняних вчених: О. Василюка, В. Гейця, А. Гриценка, І. Запатріної, Б. Кваснюка, І. Луніної, І. Лютого, Г. П'ятченка, В. Федосова, С. Юрія, І. Чугунова.

Досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни залежить від ступеня врахування в бюджетній політиці особливостей інституційного середовища, функціонування фінансово-економічних відносин, динаміки суспільного розвитку. Бюджетне стратегічне планування є одним з вагомих інструментів економічної політики держави, яке ґрунтується на визначенні параметрів формування доходів і видатків бюджету, дефіциту бюджету, управління державними боргом, регулювання між бюджетних відносин на перспективний період у взаємозв'язку з основними цілями і завданнями економічного і соціального розвитку держави. Доцільним є формування в країні відповідних інституційних умов для підвищення рівня ефективності бюджетних видатків і результативності бюджетного процесу.

На жаль, в Україні, немає законодавчо затвердженого документу, що у довгостроковому періоді визначав би принципи та заходи, що спрямовані на економічне зростання.

На відміну від України, Європейський Союз завжди мав актуальну стратегію управління бюджетною політикою.

9 грудня 2011 року, в Брюсселі, країни зони євро домовилися про нову фіскальну угоду, яка посилить монетарний союз.

Нові фіскальні правила в євроні включатимуть, зокрема, вимогу того, що бюджети мають бути збалансованими або з профіцитом, а структурний дефіцит – не повинен перевищувати 0,5% ВВП. При цьому передбачається, що така вимога до бюджетів має бути закріплена на конституційному або адекватному рівні країн-членів зони євро. Передбачається також, що правило збалансованості бюджетів повинне включати автоматичні механізми корекції у разі виявлених порушень встановлених норм [1].

Нова фіскальна угода також передбачає можливість для ряду країн-членів поступового досягнення відповідних вимог про збалансованість бюджету з урахуванням вимог Єврокомісії. При цьому країни, які знаходяться під процедурою надмірного бюджетного дефіциту, повинні будуть представляти на затвердження Єврокомісії програми необхідних структурних реформ для зменшення дефіциту.

Крім того, країни зони євро домовилися про автоматичні санкції у разі, якщо країни перевищуватимуть дефіцит бюджету у 3% ВВП.

Домовленості країн зони євро включають також посилення ролі Комісії в оцінці бюджетних планів окремих країн і в праві Комісії вимагати перегляду бюджетних планів у випадку, якщо на думку виконавчого органу ЄС ці плани не будуть реалістичними або не відповідатимуть Пакту стабільності і росту ЄС [2].

Аналіз функціонування бюджетного механізму і бюджетної політики України за роки її незалежності свідчить, що вони не сприяли позитивним результатам соціально-економічного розвитку. Наприклад, за цей час жоден бюджет не був своєчасно затвердженим і виконаним у повному обсязі. Бюджетне законодавство приймалося без урахування реального стану економіки. Закони, пов'язані з формуванням доходної бази бюджету, щорічно змінювалися, що не сприяло стабілізації економічного життя в державі. У багатьох випадках прийняті закони суперечили один одному. Не розроблена

ефективна методика фінансування видатків за рахунок бюджету тощо. Тому головні завдання бюджетної політики України в умовах поглиблення ринкових реформ такі:

- стимулювання інвестиційної активної, збільшення частки фонду нагромадження в національному доході;
- скорочення непродуктивних витрат бюджету та державних дотацій окремим галузям матеріального виробництва;
- зміцнення дохідної бази бюджету за рахунок удосконалення системи оподаткування і зміцнення контролю за повнотою сплати податків;
- створення системи дійового фінансового контролю за ефективним і цілеспрямованим використанням державних видатків;
- посилення контролю за розміром державного боргу.

Література:

1. Сайт Європейської Комісії. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/documentation/index_en.htm#annual
2. «Європа 2020. Стратегія розумного, стійкого та інклюзивного росту» «Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» Електронний ресурс. – Режим доступу: http://europa.eu/growthandjobs/pdf/European-economic-recovery/December_2009_en.pdf
3. Евростат. Електронний ресурс. _Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Соколюк П. В.

студент

*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Однією з суттєвих складових фінансової стабільності та соціально-економічного розвитку держави є виважене державне управління в сфері бюджетних відносин, що являє собою бюджетну політику держави.

Посилення інтеграції України в світову економіку, її становлення як економічно розвиненої, правової держави ставить за необхідне пошук та розробку інноваційних форм, методів, і видів організації бюджетних відносин, зміцнення дієвості бюджетної політики, здійснення конструктивного впливу на реалізацію стратегії економічного й соціального розвитку України. Через бюджетну політику реалізується значний вплив та регулювання на розвиток національної економіки, соціальне забезпечення громадян, фінансові зв'язки і потоки між різними галузями економіки.

Оскільки бюджетна політика це певна система фінансово-економічних та адміністративних заходів що запроваджує держава, використовуючи, переважно, бюджетні та податкові важелі впливу, спрямовані на виконання завдань економічної політики держави, то за різних умов функціонування

бюджетної системи, виходячи з конкретної соціально-економічної ситуації, вона передбачає різну величину перерозподілу національного доходу держави, здійснює вплив на формування структури виробництва, формує певний рівень централізації фінансових ресурсів, пріоритетність бюджетного фінансування певних програм, визначення основних шляхів дотримання збалансованості доходів і видатків бюджету.

Проблеми формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи займають важливе місце у працях зарубіжних економістів та вчених А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, та вітчизняних – О. Кириленка, В. Кравченка, І. Чугунова.

Для того щоб бюджетна політика держави була ефективною, потрібно:

- 1) оптимізувати функціонування системи управління державними фінансами;
- 2) чітко регламентувати законодавчо процес акумуляції й руху фінансових потоків, забезпечення їх прозорості для суспільства;
- 3) забезпечити високі темпи зростання національної економіки як основного чинника зниження фінансових ризиків під час розробки показників державного бюджету; обсягів і темпів зростання ВВП, темпів інфляції, валютного курсу;
- 4) дотримуватися об'єктивності під час формування дохідної частини бюджету;
- 5) мінімізувати фінансові втрати держави під час використання державної власності;
- 6) оптимізувати бюджетні витрати, що сприятиме повноцінному фінансовому забезпеченню реалізації державних функцій;
- 7) забезпечити послідовність розвитку бюджетного процесу, достатність фінансових ресурсів для виконання бюджетних зобов'язань на кожному рівні на основі законодавчо затверджених мінімальних державних соціальних стандартів і обґрунтованих нормативів мінімальної бюджетної забезпеченості;
- 8) створити систему управління державним боргом, яка дала б змогу оптимізувати співвідношення фінансування процентних і непроцентних витрат; освоїти сучасні методи оцінки раціональності бюджетних асигнувань; впровадити індикатори результативності витрат державних коштів, а також сучасні методи бюджетного планування, що орієнтовані на досягнення позитивного кінцевого результату та стимулюватимуть органи влади різних рівнів і бюджетні організації до економного використання бюджетних коштів [1, с. 31].

В контексті питання про удосконалення бюджетної політики України, необхідно вирізняти два основні елементи бюджетної політики – бюджетну стратегію та бюджетну тактику.

Бюджетна стратегія як один з головних видів бюджетної політики полягає в вирішенні великомасштабних економічних завдань, що існують у відповідності до загальнонаціональної стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Актуальним питанням для бюджетної стратегії є співвідношення державного і місцевих бюджетів. Бюджетна політика в довгостроковій

перспективі повинна бути спрямована на поступове збільшення частки місцевих бюджетів та формування надійного фінансового забезпечення для розвитку реального місцевого самоврядування.

Бюджетна тактика – метод бюджетної політики, спрямований на вирішення поточних економічних завдань, є конкретизацією бюджетної стратегії на певному етапі існування. На відміну від бюджетної стратегії є більш гнучкою, тому як визначається динамікою наявних економічних умов і соціальних факторів.

Також, підвищення ефективності бюджетної політики неможливого досягнути без реформування самої бюджетної сфери, що відбудеться завдяки:

1) розробці наукових основ податкового права, правового функціонування податкової системи, усуненню суперечностей у чинній нормативно-правовій базі оподаткування;

2) систематизації та значному скороченню розмаїття податкових і неподаткових платежів до бюджетів і позабюджетних фондів;

3) розширенню податкової бази внаслідок удосконалення непрямого оподаткування суб'єктів господарювання за зменшення ставок прямих податків; урегулюванню податкового механізму з урахуванням контролю витрат виробництв;

4) пошуку шляхів збільшення бюджетних доходів;

5) мінімізації бюджетного дефіциту;

6) оптимізації масштабів бюджетного фінансування;

7) формуванню достатніх бюджетних резервів;

8) скороченню тих урядових видатків, які вважаються низькопродуктивними й неекономічними;

9) підвищенню ефективності використання бюджетних коштів [1, с. 36].

Також, з удосконаленням бюджетної політики потребує модернізації і бюджетний механізм, що є формою організації бюджетних відносин в цілому. Адже саме за допомогою бюджетного механізму, бюджетна політика реалізується та впроваджується в життя, і в процесі формування нової бюджетної політики, держава має забезпечити відповідність бюджетного механізму до її вимог.

Бюджетна політика має враховувати процеси фінансової глобалізації, бути все більш транспарентною, що, у свою чергу, потребує розроблення не тільки механізмів адаптації, а й захисту від спекулятивно-кримінальних атак на фінанси держави. Усе це обумовлює вже в нинішніх умовах необхідність вироблення механізмів захисту національних інтересів у сфері державних фінансів, зокрема щодо запобігання локальним ринковим кризам. Для України нині найуразливішим у цьому плані є валютний і фондовий ринки [2, с. 48].

Література:

1. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України // Фінанси України. 2010. – № 3.
2. Федосов В.М., Юрій С.І. Бюджетна система // Підручник. – 2012.

СЕКЦІЯ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Власенко Л. В.

аспірант кафедри міжнародної економіки
та економічної теорії

*Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
м. Запоріжжя, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ КНР В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

На сучасному етапі економічної трансформації залишається нерозв'язаною проблема недосконалості існуючого адміністративно-територіального устрою держави. При цьому під «територіальним устроєм» розуміється система відносин між центральною владою та територіальними складовими, а не їх політико-правовий статус. Для територіального устрою України властиві системні недоліки централізованого адміністративно-територіального управління, яке не сприяє розвитку самоврядування, у тому числі: надмірна деконцентрація адміністративно-територіальної системи та фінансова залежність регіонів від центральних органів виконавчої влади низового рівня; неефективність механізму перерозподілу фінансових ресурсів між регіонами; диспропорції у розвитку окремих територіальних одиниць та регіонів; поширення корупційних схем внаслідок надмірної централізації та зловживання повноваженнями представниками центральних органів виконавчої влади.

1. Існуючий адміністративно-територіальний устрій України був сформований за часів СРСР для забезпечення ефективного планово-адміністративного управління республікою як підсистемою всесоюзного народногосподарського комплексу. Україна не єдина країна, яка на початку трансформаційних перетворень зустрілася з необхідністю масштабної адміністративно-територіальної реформи. Протягом 90-х рр. минулого століття аналогічні перетворення було завершено як у пострадянських республіках (Литві, Латвії, Естонії, Грузії, Казахстані), так і у постсоціалістичних країнах Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина). Отже, модернізація адміністративно-територіального устрою України є об'єктивно необхідною для завершення економічних реформ та наближення до правил Європейського геополітичного утворення [1].

2. Науково-прикладна дискусія, що до зміни адміністративного устрою України відбувається з урахуванням досвіду Європейської спільноти, проте для збереження цілісності держави доцільно використовувати й досвід інших країн. Особливої уваги при цьому потребують країни, які з історичних чи геополітичних підстав обрали унікальний шлях адміністративної модернізації. Таким прикладом є Китайська Народна Республіка, де у другій половині ХХ ст.

були здійснені структурні перетворення та реформування системи державного управління в регіонах. Загалом, реформи дозволили запобігти соціальним та політичним конфліктам, консолідували державну владу і громадянське суспільство, зменшили ступень регіональних диспропорцій.

3. На сучасному етапі розвитку адміністративного устрою КНР існує широка автономія регіонів. Були утворені п'ять автономних районів вищого рівня адміністративної автономії, три десятки автономних округів та більше ста двадцяти автономних повітів.

Особливий адміністративний район КНР – це адміністративна одиниця першого провінційного рівня з високим ступенем автономії, самостійна у вирішенні всіх завдань за винятком оборони або зовнішньої політики. Адміністративна автономія не володіє правом затверджувати місцеві закони, хоча представницькі органи створюють нормативні акти в межах своїх повноважень. У порівнянні зі звичайними адміністративними одиницями, які теж видають місцеві нормативні акти та впроваджують економічну політику, особливому району надані додаткові прав (наприклад, у Гонконгу та Макао створена власна фінансова та грошова системи, тобто КНР можна віднести до полівалютних країн). При цьому Китай продовжує залишатись централізованою унітарною державою і уникає будь-яких проявів федералізації. Навіть великі національні райони, наділені адміністративно-територіальною автономією, перебувають під жорстким політико-правовим контролем вищих державних органів управління [2].

4. Концептуальні положення сучасного адміністративного устрою Китаю запропонував у минулому столітті Ден Сяопін в межах макромоделі «Одна країна – дві системи». Загалом, особливому адміністративному району дозволено мати власну економічну систему при неодмінному збереженні політичної єдності держави. Реально був прийнятий компромісний варіант повернення до Китаю Гонконгу та Макао з усталеною ринковою економікою та демократичною політичною системою. Після адміністративної реформи 1997, 1999 рр. відбулося повернення Гонконгу і Макао до складу КНР як особливих адміністративних районів. Центральною метою моделі «Одна країна – дві системи» є мирне воз'єднання материкового Китаю та острову Тайвань при режимі особливого адміністративного району з вищим ступенем автономії [3].

Голова КНР Цзян Цземінь у січні 1995 р. розширив цю модель у «Вісім положень щодо сприяння мирному об'єднанню Батьківщини»:

- 1) відстоювання принципу «одного Китаю»;
- 2) Тайвань може розвивати економічні і культурні зв'язки з іншими країнами, але не має права на діяльність, направлену на «розширення міжнародного простору для існування»;
- 3) проведення мирних переговорів між обома сторонами Тайваньської протоки;
- 4) всебічно добиватися мирного об'єднання незастосуванням сили;
- 5) розвиток економічних зв'язків і співпраці між двома берегами;
- 6) продовження розвитку кращих традицій китайської культури;
- 7) повага до способу життя тайваньських співвітчизників;

8) сприяння візитам керівників тайваньської адміністрації, обговорення питань державної політики, тощо.

Хоча наведенні положення відкидалися тайванським урядом, успішна адміністративна реформа КНР сприяла поживленню економічної співпраці. Наприкінці 80-х рр. минулого століття почала спостерігатися активізація ділових стосунків. У 2008 р. запроваджене пряме повітряне, морське і поштове сполучення між двома берегами Тайваньської протоки. Торгові договори дозволили тайванським технологічним компаніям розширити свою діяльність, зокрема інвестуючи мільярди доларів у материковий Китай. Річний товарообіг між Пекіном та Тайбеєм у 2008–2013 рр. збільшився на 160 млрд. дол. США.

Важливим політичним успіхом моделі «Одна країна – дві системи» став початок переговорного процесу між КНР та тайванським урядом з 11 лютого 2014 р. Вперше за 60 років сторони зустрілися без посередників та обговорили питання подальшого розширення співробітництва [4].

5. Китайський досвід здійснення глобальної адміністративної реформи підтверджує, що надання окремим регіонам широкої автономії, мирне обговорення територіальних суперечок є ефективним способом вирішення економічних, політичних та соціальних завдань як в країні, так і у стосунках зі світової спільнотою. Реформи Дена Сяопіна дозволили запобігти поглибленню регіональних суперечностей, повернути під владу центрального уряду Гонконг та Макао, налагодити діалог з Тайванем, країнами Європи та США. При цьому не була порушена територіальна цілісність та суверенітет держави, Китай залишився унітарною країною з високим ступенем саме політико-правової, а не економічної централізації.

Література:

1. Ковальчук В. Г. Стратегія розвитку України до 2010 року: Тези міжрегіональної наук.-практ. конференції 17-18 листопада 1999 р. Секція № 1. – Х. : УАДУ(ХФ) / ред. кол.: Г. І. Мостовий, В. Я. Тацій, ін. та, 2000. – С. 32-34.
2. China facts&figures: One Country, Two Systems: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.china.org.cn/english/features/china/203730.htm>
3. Тверда позиція китайського уряду щодо вирішення тайваньської проблеми: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.cri.cn/chinaabc/chapter10/chapter100701.htm>
4. «Full Text of SEF-ARATS Minutes of Talks on Cross-Strait Charter Flights». Straits Exchange Foundation: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sef.org.tw/mp1.html>

Ковальчук С. Я.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Щербанюк О. М.
студентка

*Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна*

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АПК: ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ

Об'єктивні складності пристосування сільськогосподарського виробництва до інтеграційних умов ставлять перед державою питання про особливий статус аграрної галузі. Широке обговорення проблем аграрної політики на міжнародному рівні, насамперед, питань світової торгівлі сільськогосподарською продукцією, сировиною і продовольством, свідчить про існування в цьому відношенні різних доктрин і, в остаточному підсумку, про жорстку економічну боротьбу держав, що дотримуються різних стратегій аграрного розвитку з огляду на власні інтереси [3].

На сьогоднішньому етапі розвитку світове господарство можна назвати інтегрованою економічною системою, елементами якої виступають національні господарства, пов'язані між собою сукупністю зв'язків різних рівнів та видів. Україна не залишається осторонь цих процесів, намагаючись встановити найбільш економічно вигідні відносини з найсильнішими країнами світу. Тому стратегічною метою України на даний момент є підвищення національних стандартів життя та забезпечення продовольчої безпеки.

Питання адаптування вітчизняного виробництва до умов ЄС і захисту економічних інтересів українських товаровиробників, зокрема сільськогосподарської продукції є досить проблематичним [1].

В агропромисловому комплексі розвинених країн зайнято від 20% до 30% працездатного населення; кінцева продукція АПК є результатом діяльності всіх його сфер, міжгалузевої кооперації, а структура вартості продукції всіх сфер АПК наступна: 25-30% припадає на сферу створення засобів виробництва для сільського господарства; 10-15% – на сферу власне сільськогосподарського виробництва; 50-55% – на сферу переробки й на галузі інфраструктури. Таким чином, формування та розвиток агропромислових комплексів є наслідком агропромислової інтеграції, тобто вищого синтезу сільського господарства й промисловості, що підтверджує розвиток суспільної форми праці [2]. Агропромислова інтеграція є соціально-економічним процесом поєднання усіх сфер агропромислового виробництва у єдину динамічну систему з метою отримання прибутку та рівномірного його розподілу між учасниками і має такі основні переваги:

- забезпечення єдиного процесу виробництва, закупівлі, зберігання, переробки продукції;
- створення більш сприятливих умов для широкого впровадження досягнень науково-технічного прогресу;

- створення умов для поєднання інтересів усіх учасників АПК;
- виникнення можливості організації виробництва на основі ефективної економії всіх ресурсів;
- забезпечення оптимального поєднання територіального і галузевого управління.

Інтеграція є вагомим інструментом підвищення ефективності господарювання в аграрній сфері. Її особливість полягає у створенні так званого синергічного ефекту, який дозволяє збільшувати кількісні та якісні показники діяльності усіх учасників процесу. Дивлячись на це доцільно спрямовувати значні зусилля державної аграрної політики на сприяння інтеграційним процесам в агропромисловий комплекс. Зважаючи на досвід реформ, напрямки аграрної інтеграційної політики повинні носити добровільний характер, без вживання жорстких адміністративних важелів з боку держави. Основними завданнями інтеграційної політики повинні стати: обґрунтування економічної доцільності інтеграції, створення відповідного правового та податкового поля для сприяння інтеграційним процесам, створення відокремлених структур сприяння інтеграції, якими, за певних умов, можуть стати регіональні органи влади та центри дорадництва. Інтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку та забезпеченню вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації; підвищенню кваліфікації робочої сили за умов їх вільного руху в межах єдиного ринку [4].

Отже, в теперішній час стан та тенденції сфер АПК обумовлені процесами глобалізації, які потребують нових інноваційних підходів до комплексного соціально-економічного розвитку підприємств, формувань, галузей та територій. Державна підтримка процесів інтеграції зосереджується на відновленні виробничих потужностей, підвищенні рівня ефективності та конкурентоспроможності виробництва, ефективному управлінні, об'єднанні малих підприємств у кооперативи з метою оптимізації бізнес-діяльності та зменшення фінансових витрат за рахунок здешевлення виробництва та збуту продукції.

Література:

1. Гаман П. І. Інтеграція у розвитку державного регулювання агробізнесу [Текст] / П. І. Гаман // АгроСвіт. – 2013. – № 20.
2. Корецька С. О. Економічний механізм розвитку агропромислової інтеграції / С. О. Корецька // Агросвіт. – 2012. – № 7.
3. Макаренко П. М. Концептуальні засади системного інноваційного оновлення сільськогосподарського виробництва / П. М. Макаренко, Н. К. Васильєва / Агросвіт. – 2011. – № 1.
4. Мацибора В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора. – К.: Каравела, 2014. – 311 с.

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН-РЕЦИПІЄНТІВ

Під час аналізу впливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на економіку країн-реципієнтів, необхідно враховувати їх зовнішні ефекти, що простежуються і на макроекономічному рівні, і на рівні певних галузей та підприємств. У питанні залучення ПІІ державна політика має зважати на якість потоків технологій і пов'язані з ними продуктивність та рентабельність вітчизняних підприємств, вплив на формування конкурентних позицій вітчизняних підприємств відносно компаній з іноземним капіталом, взаємодію прямих іноземних і прямих внутрішніх інвестицій, вплив ПІІ на зайнятість у країні-реципієнті. Одним із каналів міжнародного руху капіталу є міжнародні кредити та допомога міжнародних фінансових інституцій і урядів окремих країн, а також прямі іноземні і портфельні інвестиції. Більше 25% загального обсягу міжнародного потоку капіталу становлять ПІІ, зростає також їх роль у фінансуванні виробництва як високорозвинених, так і менш розвинених країн [1]. Так, під час дослідження економіки 64-х країн, що розвиваються, А. Разін емпірично довів, що ПІІ більш ефективно впливають на економічний розвиток, ніж портфельні інвестиції, і на прикладі 44-х країн, що розвиваються, продемонстрував більшу вагомість у стимулюванні економічного піднесення країни ПІІ, порівняно з позиковим капіталом [2]. Загальновизнано, що прямі іноземні інвестиції не завжди позитивно впливають на економіку країни, що їх приймає. Позитивним моментом є те, що метою ПІІ часто є не просто заміщення імпорту, але й організація виробництва, орієнтованого на подальший експорт випущеної продукції.

З позиції впливу на економічне зростання важливо оцінити взаємодію прямих іноземних і прямих внутрішніх інвестицій, яка може мати характер доповнення та заміщення. При цьому ефективність витіснення й доповнення внутрішніх інвестицій прямими іноземними оцінюється вкладеннями в інновації, в іншому випадку, таке заміщення може мати негативні наслідки. Харрісон, Лав і Макмілан стверджують, що в такому випадку прямі іноземні капіталовкладення збільшують обсяг капітальних ресурсів для розвитку промисловості [3]. В нетривалому періоді вони певною мірою доповнюють внутрішні інвестиції, позитивно впливаючи на економічний розвиток приймаючої країни.

Світовий досвід показує, що ПІІ мають низку суттєвих переваг перед іншими формами економічного співробітництва, особливо в країнах з перехідною економікою, а саме [4]:

- не стають тягарем зовнішнього боргу, на відміну від іноземних позик і кредитів, а, навпаки, сприяють його погашенню;

- імпорт прямих підприємницьких капіталів збільшує в країні виробничі потужності;
- вони є джерелом нових технологій та передових методів управління і маркетингу, сприяють розвитку національної науково-дослідної бази;
- сприяють реалізації більш ефективної приватизації і реструктуризації економіки, створюють додаткові робочі місця, при цьому збільшуючи реальні доходи працівників;
- у країні збільшуються бюджетні надходження у вигляді податків на діяльність міжнародних спільних підприємств;
- імпорт прямих інвестицій стимулює конкуренцію і пов'язані з нею позитивні явища (підрич позицій місцевих монополій, зниження цін та підвищення якості продукції, що заміщує як імпорт, так і застарілі вироби місцевого виробництва);
- прямі іноземні інвестиції забезпечують найбільш ефективну інтеграцію національної економіки у світову.

Відома модель економіста В. Леонтьєва мала на меті оцінити вплив потоку ПІІ на довгострокове економічне зростання національних економік і ґрунтувалась на використанні принципу мультиплікатора й акселератора як для країн-донорів, так і країн-реципієнтів інвестицій [5]. У цій моделі економічне зростання у приймаючій країні безпосередньо залежить від темпів росту країни-донора та початкового капіталу, що вивозиться нею. Леонтьєв провів розрахунки, які показали, що для досягнення країною-реципієнтом однакових з країною-донором показників росту, необхідне приблизно в п'ять разів більше переміщення капіталу, ніж це відбувається на практиці.

Погляди вчених щодо впливу ПІІ на ефективність виробництва в приймаючих країнах різняться. Зокрема існує думка, що діяльність ТНК може позитивно впливати на продуктивність праці за рахунок ефектів залучення інновацій, притік яких безпосередньо залежить від рівня освіти і кваліфікації робочої сили в приймаючій країні, а також наявності вільної конкуренції. Проте, інші дослідники з'ясували відсутність на галузевому рівні залежності (обернену кореляцію) між присутністю транснаціональних компаній і продуктивністю вітчизняних підприємств [6].

Менш оптимістичними були дослідження П. Стрітена щодо впливу ПІІ на платіжний баланс, зайнятість і ВВП приймаючих країн [7]. Вчений вважав, що якщо річний приплив іноземних інвестицій є меншим за відтік дивідендів і прибутків, пов'язаних з ПІІ, то він негативно впливає на платіжний баланс країни-реципієнта іноземних інвестицій. Проте, практичний досвід і реальні цифри багатьох приймаючих країн показують, що щорічний відтік іноземної валюти перевищує її приплив за рахунок ПІІ, що звичайно негативно впливає на платіжний баланс.

Узагальнюючи досвід багатьох досліджень можна стверджувати, що переваги ПІІ є більш вагомими, ніж їх недоліки, адже країни, відкриті для ПІІ, досягали більших успіхів, ніж ті, які обмежували їхній ввіз. Для прискорення економічного розвитку та проведення структурних трансформацій на інноваційній основі необхідні додаткові ресурси, у тому числі й такі, як ПІІ.

Проте, щоб знизити всі негативні ефекти від залучення ПІІ, необхідна продумана і науково обґрунтована державна політика їх активізації, яка б базувалась не на прямому втручанні в діяльність іноземних компаній, а на їх ефективному регулюванні, зокрема економічному стимулюванні, саме: вживання заходів щодо запобігання корупції при бюрократичних процедурах супроводу комерційної діяльності, тарифному регулюванні імпорту з метою заохочення створення іноземного імпортозаміщеного виробництва на території приймаючої країни, створення сприятливого податкового клімату тощо. Для України вкрай необхідною є стратегічна інвестиційна політика, яка б максимально використовувала всі позитивні ефекти від залучення ПІІ. Адже незаперечною перевагою ПІІ перед національними джерелами капіталу й іншими формами міжнародних інвестицій є трансфер технологій і ноу-хау, високий потенціал позитивного впливу на економічний розвиток приймаючих економік за умови виваженого використання ПІІ. Стратегія залучення ПІІ в Україні мала б скерувати їх хаотичний приплив у напрямі вирішення загальнонаціональних потреб: скорочення псевдоінвестицій та спекулятивної міграції капіталів, підвищення ефективності інвестування в реальний сектор, оптимізації народногосподарської структури, проблеми зайнятості, підвищення конкурентоспроможності продукції й країни в цілому. Також необхідно чітко відстежувати, аби ПІІ не закріплювали сировинну спрямованість економіки і не законсервовували вітчизняні наукомісткі й високотехнологічні виробництва.

Література:

1. Lipsey R. Foreign Direct Investors In Three Financial Crises / R. Lipsey // Working Paper 8084. – 2001.
2. Razin A. FDI Contribution to Capital Flows and Investment in Capacity / A. Razin // NBER Working Paper 9204. – 2002.
3. Harrison A. Global Capital Flows and Financial Constraints / A. Harrison, I. Love, McMillan // NBER Working Paper 8887. – 2002.
4. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація / С. М. Тесля // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 137.
5. Леонтьев В. Темпы долговременного экономического роста и перевод капитала из развитых в развивающиеся страны / В. Леонтьев // Экономические эссе. Теории, исследования, факты и политика. – М. : Политиздат, 1990. – С. 200-207.
6. Haddad M. Are the Positive Spillovers from Direct Foreign Investment? / M. Haddad, A. Harrison // Journal of Development Economics. – 1993. – Vol. 42.
7. Streeten P. Multinationals revisited / P. Streeten // Finance and Development. – 1979. – Vol. 16. – P. 39-42.

Неліпович О. В.
науковий співробітник
відділу досліджень проблем митної політики

Корнійчук О. О.
молодший науковий співробітник
відділу досліджень проблем митної політики
*Науково-дослідний центр митної справи
Науково-дослідного інституту фіскальної політики
Університету державної фіскальної служби України
м. Хмельницький, Україна*

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА В УКРАЇНІ

Враховуючи необхідність з'ясування основних передумов впровадження інституту уповноваженого економічного оператора (далі – УЕО) в Україні, варто розглянути основні нормативно-правові документи, на яких був заснований процес впровадження концепції УЕО.

Слід зазначити, що процес надання певних спрощень і привілей окремим категоріям суб'єктів господарювання фактично мав місце і при існуванні «зелених» та «білих» списків, які формувалися Державною митною службою України (далі – ДМСУ). На той час основним нормативно – правовим документом, який надавав правові підстави для впровадження певних спрощень ЗЕД, була Постанова КМУ від 14.04.1999 р. № 593 «Про сприяння зовнішньоекономічній діяльності» [1]. Даний документ надавав право ДМСУ під час провадження окремо визначеними підприємствами – резидентами України зовнішньоекономічної діяльності не застосовувати на момент митного оформлення заходів нетарифного регулювання та інших обмежень, установлених постановами КМУ від 6.05.1996 р. № 484 «Про затвердження переліку шляхів і напрямків транзиту підакцизних товарів через територію України та пункти на митному кордоні, через які здійснюється ввезення і вивезення цих товарів, та граничні терміни транзиту підакцизних товарів автомобільним і залізничним транспортом через територію України» [2].

Особливістю правового регулювання надання спрощень стосовно митних процедур окремим підприємствам, що здійснювали ЗЕД до 2012 року було визначення підприємств – резидентів, під час провадження якими ЗЕД застосовувався режим сприяння (не застосовувались окремі положення нормативно-правових актів КМУ) та визначення підприємств, до яких встановлювався спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення (не використовувались окремі положення нормативно-правових актів ДМСУ).

Варто зазначити, що окремим нормативним документом, а саме спільним наказом ДМСУ, Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України, Державної податкової адміністрації України від 07.07.1999 р. № 411/488/357 було затверджено Критерії оцінки підприємств – резидентів

України, під час провадження якими зовнішньоекономічної діяльності застосовувався режим сприяння та Порядок визначення підприємств – резидентів України, під час провадження якими зовнішньоекономічної діяльності застосовувався режим сприяння [3].

Стосовно практичних аспектів реалізації положень вищезазначеного нормативного документу, слід зазначити, що підприємства – резиденти, які бажали користуватися перевагами режиму сприяння повинні були пройти багаторівневі перевірки їх діяльності, які здійснювалися підрозділами ДМСУ, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Державною податковою адміністрацією України, а також центральними органами виконавчої влади.

Порядок визначення підприємств, до яких встановлювався спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення визначався наказом ДМСУ від 10.08.2009 р. № 736 «Про затвердження Порядку визначення підприємств – резидентів, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення» [4]. Зазначений нормативний документ запровадив трирівневу систему довіри митних органів до підприємств – резидентів, що знаходяться у зоні діяльності митних органів. Рівень довіри до підприємства встановлювався і змінювався за критеріями, затвердженими ДМСУ, і залежав від результатів діяльності підприємства. Рівень довіри встановлювався за сумою балів, набраних за результатами оцінювання підприємства митним органом. Рівень довіри до підприємства визначав форми й обсяги операцій з митного контролю та митного оформлення для товарів і транспортних засобів, що належать підприємству. Високий ступінь довіри («білий список») встановлювався для підприємств, сума набраних балів яких складала не менше 23. Достатній рівень довіри («зелений список») встановлювався для підприємств, сума набраних балів яких складала не менше 18. Для підприємств, сума набраних балів яких складала менше 18, рівень довіри не встановлювався. Підприємства, які за результатами оцінювання митним органом отримали високий або достатній рівень довіри, вносилися до Реєстру [4].

Зауважимо, що окремі елементи впровадження та розвитку концепції УЕО в Україні були передбачені в Концепції реформування митної служби України «Обличчям до людей», але на законодавчому рівні втілення концепції УЕО в Україні було закріплено МКУ, прийнятим 13.03.2012 року. Відповідно до чинного МКУ, уповноважений економічний оператор – це підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке відповідає умовам, встановленим статтею 14 МКУ, та має право користуватися спеціальними спрощеннями відповідно до статті 15 МКУ. Статус уповноваженого економічного оператора надається підприємству митницею шляхом видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора та включення його до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів [5].

Слід зазначити, що КМУ своєю Постановою від 21.05.2012 р. № 447 «Про затвердження Порядку застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору» [6], визначив механізм

застосування митних процедур для реалізації спеціальних спрощень, які надаються УЕО.

Сьогодні при виробленні вітчизняних стандартів регулювання діяльності УЕО максимально враховуються критерії та вимоги законодавства ЄС, якими регулюються основні аспекти впровадження та функціонування УЕО. Зокрема, при розробці вітчизняних підходів до оцінки підприємств для надання статусу УЕО, значну увагу звертають на Імплементативні положення МКЄС, введені в дію Регламентом Європейської Комісії № 2454/93, і Рекомендаціях Генерального Директорату Європейської Комісії «Уповноважені економічні оператори» від 17.04.2012 р. TAXUD/B2/047/2011.

У зв'язку з цим актуальною є розробка в лютому 2016 року та внесення до профільного комітету Проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо уповноваженого економічного оператора та спрощень митних формальностей)». Зазначений нормативно-правовий документ із врахуванням європейського досвіду і нормативно-правового забезпечення функціонування інституту УЕО, регламентує питання, пов'язані з наданням статусу УЕО, спеціальними спрощеннями, які можуть надаватися УЕО, умовами виконання критеріїв до УЕО, моніторингом відповідності підприємства критеріям до УЕО, зупиненням дії сертифіката УЕО, анулюванням сертифікату УЕО та ін.

Література:

1. Про сприяння зовнішньоекономічній діяльності [Електронний ресурс] : постанова [прийнята КМУ 14 квітня 1999 р. № 593]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/593-99-п>
2. Про затвердження переліку шляхів і напрямків транзиту підакцизних товарів через територію України та пункти на митному кордоні, через які здійснюється ввезення і вивезення цих товарів, та граничні терміни транзиту підакцизних товарів автомобільним і залізничним транспортом через територію України [Електронний ресурс] : постанова [прийнята КМУ 6 травня 1996 р. № 484]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484-96-п>
3. Про затвердження Критеріїв оцінки та Порядку визначення підприємств – резидентів України, під час провадження якими зовнішньоекономічної діяльності застосовується режим сприяння [Електронний ресурс] : наказ [видано Державною митною службою України, Міністерством зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України, Державною податковою адміністрацією України № 411/488/357 від 07.07.99]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0492-99>
4. Про затвердження Порядку визначення підприємств-резидентів, до товарів транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення [Електронний ресурс] : наказ [видано Державною митною службою України 10.08.2009 № 736]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0814-09>
5. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 13 березня 2012 року № 4495-VI]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
6. Про затвердження Порядку застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору [Електронний ресурс] : постанова [прийнята КМУ 21 травня 2012 р. № 447]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/447-2012-п>

Дудчик О. Ю.

доцент

Сорочинська А. О.

студентка

*Університет митної справи та фінансів
м. Дніпропетровськ, Україна*

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток економіки України нерозривно пов'язаний з інвестиційними процесами, які є рушійною силою інтеграції економіки у світове господарство за рахунок оновлення основних фондів, переведення капіталів, передачі технологій, інновацій та управлінського досвіду. Ефективне здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання сприяє економічному зростанню, раціональному використанню ресурсів, удосконаленню технологій та збагаченню ринку споживчих товарів.

Доцільність цього процесу обумовлена тим, що іноземні інвестиції сприяють формуванню власної ринкової інфраструктури України, а додатково залучені інвестиції допомагають виходу окремих підприємств і господарства країни в цілому з кризового стану, тому дослідження інвестиційної діяльності в Україні має науковий і практичний інтерес.

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню приймаючої економіки, її інтеграції в світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, передачі технологій, капіталу, управлінського досвіду, навичок, інновацій [1]. Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект.

Основу інвестиційної діяльності будь-якої держави визначають за обсягом прямих іноземних інвестицій та за інвестиціями в основний капітал [3].

Україну можна вважати інвестиційно привабливою країною для інвестування, опираючись на такі фактори:

- 1) наявність високого природо-ресурсного потенціалу;
- 2) культурна спорідненість з іншими європейськими та північноамериканськими країнами;
- 3) високий рівень освіти населення і належна професійна підготовка;
- 4) великий споживчий ринок, що наздоганяє ринок високо розвинутих держав [2].

Проте серед проблем, що перешкоджають поліпшенню інвестиційного клімату України можна виділити наступні:

- податкова та фіскальна регуляція і тиск;
- корупція;
- повільне впровадження/відсутність реформ.

Найбільш вагомою причиною спаду інвестиційної активності стали провалені переговори про підписання угоди Євросоціалії. Саме з цими переговорами багато підприємців пов'язували нову еру в веденні бізнесу з

закордонними партнерами. Далі в списку традиційна проблема для більшості країн пост радянського простору – корупція та тиск. Замикає трійку проблем – відсутність змін до кращого [4].

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Дієвими заходами, які покликані суттєво покращити інвестиційний імідж України можуть бути:

- зменшення адміністративних бар'єрів за рахунок зниження рівня бюрократії та підвищення ефективності законодавства та прозорості системи регулювання підприємницької діяльності;

- співробітництво в інноваційній сфері за рахунок розвитку проектів в області науково-дослідних та дослідно-конструкторських роботах (НДДКР) між зарубіжними та українськими компаніями та зміцнення партнерства між університетами та виробничими підприємствами;

- підвищення інвестиційної привабливості регіонів за рахунок забезпечення більш збалансованого розвитку західної та східної частин країни, реалізації державних програм з розвитку регіонів та розроблення програм, що враховують регіональні особливості, для більш активного залучення інвесторів;

- вдосконалення бізнес-освіти за рахунок проведення інноваційних програм спільно із зарубіжними університетами та розширення списку спеціальностей, за якими ведеться навчання на факультетах бізнесу.

Отже, аналізуючи вище викладене, можна зробити висновки, що економіка України для іноземців – це об'єкт світового господарства, в який можна і варто вкладати капітал. Іноземці проявляють значну зацікавленість до інвестування народного господарства України. Наступним логічним кроком в залученні інвестиційних ресурсів повинні бути рішучі кроки із сторони реципієнта. Зокрема врегулювання політичної ситуації, стабілізація курсу гривні до основних світових валют, зменшення згубного впливу корупції, «відкатів» та інших згубних корупційних принципів діяльності типової пострадянської республіки.

Література:

1. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36525
2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ6_u.htm
3. Офіційний сайт Проекту Doing business // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://russian.doingbusiness.org>
4. Переваги інвестування в Україну [Електронний ресурс] / Портал мерій України. – Режим доступу : http://www.meriaonline.com.ua/pi-avantaje_investitori.php

СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Командровська В. Є.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки

Любезна І. І.

студентка факультету економіки та підприємництва
*Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

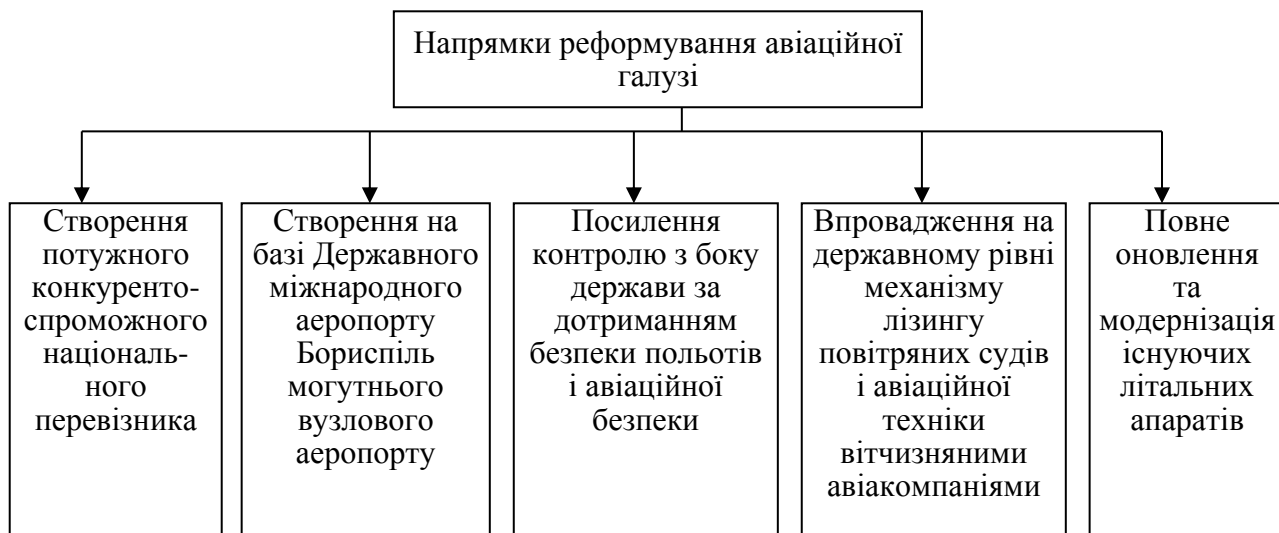
На сьогоднішній день Україна посідає незначне місце на світовому авіаційному ринку вантажних та пасажирських перевезень. За останні роки обсяги перевезень вітчизняним авіаційним транспортом значно скоротилися. Різкий спад попиту на перевезення літаками в умовах економічної нестабільності пов'язаний із зниженням мобільності населення та великою вартістю перевезень.

Для подолання всіх проблем які існують в авіаційній галузі та формування конкурентних переваг, що призведуть до зміцнення позицій України на світовому ринку, збільшенню рентабельності, залученню інвестицій, розвитку технологічної бази уряд повинен впровадити певні реформи та державні програми, які будуть орієнтовані на підтримку української авіації [5]. В умовах обмеженого попиту на авіаційні перевезення, зростання якого у найближчі роки не прогнозується внаслідок погіршення економічного стану в Україні, слід шукати нові можливості виживання та розвитку підприємств вітчизняного авіаційного транспорту, та підвищенню його конкурентоспроможності. Це потребує радикального реформування даної галузі, що має ґрунтуватися на ясному баченні проблем та перспектив розвитку ринку авіаційних перевезень України, наявності обґрунтованої стратегії розвитку наземної інфраструктури авіаційного транспорту, пов'язаної зі стратегією регіонального та галузевого розвитку країни.

Необхідні напрямки реформування авіаційної галузі наведені на рис. 1.

На даний час уряд України займається розробкою стратегій розвитку авіаційної галузі та впровадженням реформ, які мають зміцнити позиції країни.

Одним із основних документів, який направлений на посилення конкурентоспроможності української авіаційної галузі є стратегія розвитку вітчизняної авіаційної промисловості на період до 2020 року. Метою даної стратегії є створенні умов для розвитку авіаційної промисловості шляхом утворення на базі підприємств авіаційної промисловості разом з іноземними стратегічними партнерами конкурентоспроможного комплексу українського авіабудування [4].

Рис. 1. Напрямки реформування авіаційної галузі

Рис. 2. Основні напрямки реалізації стратегії розвитку вітчизняної авіаційної промисловості

Основні напрямки реалізації даної стратегії наведені на рис. 2.

Для авіаційної інфраструктури важливим законодавчим документом є Державна цільова програма розвитку аеропортів на період до 2023 року, мета якого – задоволення потреб держави у забезпеченні стабільного розвитку авіаційної галузі, приведення інфраструктури авіаційного транспорту у

відповідність з міжнародними стандартами, забезпечення набуття Україною статусу транзитної держави з урахуванням її унікального географічного розташування, підвищення ефективності управління державним майном.

Програмою передбачена реконструкція аеродромних та термінальних комплексів регіональних аеропортів таких, як, міжнародний аеропорт «Бориспіль», міжнародний аеропорт «Одеса», міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни), міжнародний аеропорт «Запоріжжя», аеропорт «Івано-Франківськ», аеропорт «Ужгород», аеропорт «Чернівці», аеропорт «Миколаїв», міжнародний аеропорт «Херсон», міжнародний аеропорт «Дніпропетровськ» [3].

За даною програмою планується, що аеропорт «Бориспіль» стане центральним, де частка транзитних пасажирів становитиме 40% (замість нинішніх 11%). Щоб отримати такі результати уряд спільно з місцевими органами влади, а також приватними інвесторами планує вкласти в українські аеропорти як мінімум 8,7 млрд грн. Ця сума може збільшитися, за умови, що Україна стане привабливим ринком для іноземних і приватних інвестицій. За початковою ідеєю планувалося, що у державній програмі прийме участь 19 аеропортів, у зв'язку з тим, що аеропорти Миколаїв і Івано-Франківськ не надіслали ніяких даних, необхідних для участі в програмі, до затвердженої програми вони не ввійшли [1].

Уряд прагне, щоб аеропорт міжнародного значення «Бориспіль» перетворився у порт-хаб, де буде обслуговуватися значний потік транзитних пасажирів в напрямку сусідніх країн (Польща, Румунія, Болгарія, Угорщина), а також на азійському та трансатлантичному напрямках. В даній ситуації уряд усвідомлює, що авіаційна галузь в цілому потребує реформування і для цього потрібно створити єдину флагманську авіакомпанію України. Міністерство почало переговори з двома найбільшими авіакомпаніями країни, які мають у своєму розпорядженні частину державної власності, що можливість піднімати питання про їх об'єднання. Дане об'єднання призведе до створення потужної національної компанії, яка зможе стати реальним конкурентом на європейському ринку [2].

Рис. 3. Результати від підписання угоди про спільний авіаційний простір

Важливою реформою, яка відбулася в Україні, є підписання договору про спільний авіаційний простір. Даний договір заснований на взаємному вільному

доступі до ринку послуг авіап перевезень, рівних умовах конкуренції та спільних правилах, зокрема, в сферах безпеки польотів, авіаційної безпеки, організації повітряного руху, захисту навколишнього середовища та спільних галузевих соціальних нормах, розвитку співпраці між авіапромисловими комплексами ЄС та України. За результатами аналізу впливу договору про спільний авіаційний простір на ринок повітряних перевезень України встановлено, що лібералізація ринку між Україною та країнами ЄС в рамках даної угоди матиме позитивний ефект (рис. 3) [3].

Наведені на рис. 3 результати мають здійснити вплив не тільки на розвиток авіаційної галузі України, але й на економічний розвиток країни у майбутньому, тому слід перспективним напрямком подальших досліджень є розробка методів оцінки цього впливу на ефективність економічної діяльності авіапідприємств, авіаційної галузі та країни в цілому.

Література:

1. Засядько Н. Реформа аеропортів уже на старті – інтерв'ю начальника отдела авіаперевозок МІУ [Електронний ресурс] / Николай Засядько // Центр транспортних стратегій. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://cfts.org.ua/articles/reforma_aeroporotov_uzhe_na_starte_intervyu_s_nachalnikom_otdela_aviaperevozk_miu_1008
2. Реформи будуть радикальні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://portsukraine.com/node/2237>
3. Реформи в галузі авіатранспорту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mtu.gov.ua/content/reformi-avia-transportu.html>
4. Стратегія розвитку вітчизняної авіаційної промисловості на період до 2020 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1656-2008-p>
5. Яцківський Л. Ю. Загальний курс транспорту: Навчальний посібник. – Кн. 1 / Л. Ю. Яцківський, Д. В. Зеркалов. – Київ: Арістей, 2007. – С. 412 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://subject.com.ua/technology/transport/184.html>

Котис Н. В.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту та публічного управління
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Для формування домогосподарства ринкового типу, що забезпечить ефективний розвиток сектору домогосподарств у цілому, необхідне забезпечення оптимального інституційного середовища, у якому зменшується економічна залежність домогосподарств від держави та відбувається відмова від традиційної установки на неадресну державну підтримку домогосподарств.

Інституційне забезпечення розвитку сектору домогосподарств включає: систему органів державної влади і соціальних інститутів та їх функціональний вплив, інститутів ринкової інфраструктури, громадських організацій, правове, програмно-цільове та інформаційне забезпечення. До інститутів, які сприяють розвитку сектору домогосподарств, також можна віднести інститут інтелектуальної власності, конкуренції, систему відносин між суб'єктами інноваційного підприємництва та безпосередніми виробниками знань і інформації про них. Однак формування активних економічних суб'єктів сектору домашніх господарств в економіці України ускладнено через те, що багато існуючих інститутів розвинені недостатньо [4, с. 32].

Сучасний інституційний простір характеризується наступними основними особливостями: високим ступенем нестабільності соціального середовища; послабленням контролю з боку держави за дотриманням правових норм; впровадженням нових інституційно-правових змін, їх неактуальністю та нелегітимністю для великої частини домогосподарств; інституціоналізацією неформальних і неправових типів соціальних взаємодій; нестабільністю правил господарської діяльності, які часто порушуються.

Таблиця 1

Інституційні фактори, які впливають на розвиток домогосподарств

Умови	Обставини та фактори
Загальні	домінуюча ідея або суспільна думка історичний розвиток суспільства
Соціальні та психологічні	порівняно стабільні характеристики суспільства, які змінюються еволюційним шляхом психологічні риси населення особлива роль національної культури, ментальність домогосподарств
Політичні	якість конституції та методів кооперації між державою, бізнесом, політичною культурою, неформальними правилами та традиціями
Економічні	правила, які визначають ефективні і неефективні види діяльності чітко визначені права власності. функції і соціальні правила торгівлі ефективність банківської та фінансової систем відповідні методи управління ризиками та страхова система загальноприйнята система податків децентралізована економічна система формальні економічні інститути, які позитивно впливають на довгострокове зростання

Примітка: наведено на основі: [3, с. 45-58; 5, с. 180-186]

У широкому розумінні, інститути – це сукупність створених людьми формальних та неформальних правил, які встановлюють межі діяльності економічних суб'єктів [2, с. 14]. Інститути утворюють полісистемну структуру

інституційного забезпечення, що визначає комплекс майбутніх стратегій поведінки суб'єктів економіки – домогосподарств.

Інституційна структура національного господарства на всіх її рівнях має безпосереднє значення для розвитку сектору домогосподарств та економіки в цілому (табл. 1).

Головними аргументами на користь цього твердження є наступні:

- економічні інститути безпосередньо впливають на розвиток домогосподарств, оскільки вони формують систему ключових економічних мотивацій у суспільстві, сприяють інвестуванню у людський та інтелектуальний капітал, інновації, організацію виробничого процесу тощо, а також виступають основою для економічного зростання, ефективного розподілу ресурсів, економічного багатства; економічні інститути є ендогенними за своєю природою та виражають колективний вибір суспільства. Але якщо у своєму виборі економічні інститути будуть покладатися на власні преференції, це може зумовити нераціональне розподілення ресурсів та спровокувати суспільний конфлікт. За таких умов перевага буде на боці тих осіб чи домогосподарств, чий інституційний вибір лобіюватиме політична влада.

- політичні інститути поступово змінюються упродовж тривалого часу. Економічний розвиток держави напряму залежить, не лише від її політичного ладу, але і від окремих осіб – можновладців, які фактично вирішують усі політичні питання. Політичними інститутами плануються та реалізуються економічні заходи на загальнодержавному рівні. Внаслідок монополії влади досить важко забезпечити ефективну роботу економічних інститутів, які повинні гарантувати економічну безпеку, захист приватної власності, рівномірний розподіл доходів та суспільних благ між домогосподарствами тощо.

Інституційне забезпечення розвитку сектору домогосподарств – стійка система взаємозв'язків і взаємодії економічних суб'єктів різних типів та рівнів, кінцевим результатом яких є збалансоване функціонування даного сектору [1, с. 34]. Однак стійка функціональна взаємодія можлива лише у визначеній системі інституціональних координат. Тому така система, окрім економічних суб'єктів та забезпечення їх діяльності на різних ринках, включає також і взаємозв'язок цієї діяльності з системою суспільних інститутів.

У довгостроковий період інституціоналізація господарської системи позитивно впливає на добробут домашніх господарств. Чим менш зрілим є той чи інший фактор, тим менш заповненим є простір для його розгорнення і тим тільки сильнішим виявляється його вплив. Це зумовлює особливу роль назріваючих інститутів у формуванні рівня життя населення в умовах переходу до ринкової економіки, яка полягає у ряді важливих елементів.

По-перше, інститути надають соціально-економічну визначеність проблемам і перевагам, які лежать в основі раціонального вибору, що є найбільш ефективним механізмом використання обмежених ресурсів. Оскільки дохід, споживання, заощадження характеризують певні історично складені стандарти і норми споживацької поведінки, то для них характерна виражена соціально-інституціональна прив'язка. Одна і та ж людина у різних інституційних системах може демонструвати достатньо варіативний рівень

споживання і заощаджень. У зв'язку з цим виникає необхідність інституціональної визначеності зазначених категорій.

По-друге, інститути визначають статуси економічних суб'єктів, надаючи визначеність критеріям раціонального вибору. Суб'єкт, котрий сам до кінця не визначився, не здатний планувати свої видатки і прибутки на основі критерію максимізації корисності на довгострокових інтервалах. Тому інституційна динаміка перехідної системи у напрямках більш-менш чіткої і стабільної ідентифікації суб'єктів є безперечною передумовою поступової актуалізації моделі раціональної поведінки – максимізації корисності шляхом досягнення міжгалузевої бюджетної рівноваги.

По-третє, інститути знижують соціально-економічні ризики життєдіяльності, що є фактором підвищення економічної активності домашніх господарств за рахунок скорочення ролі автократичних механізмів самозабезпечення та виживання. Систематична господарська діяльність, яка реалізовує механізми оптимального розподілу ресурсів, можлива лише на основі розвинених і добре зв'язаних один з одним ринкових інститутів.

Оцінка інституційного забезпечення розвитку вітчизняних домогосподарств свідчить про загальну інституційну незбалансованість національної економічної системи, що, закономірно обмежує здатність сектора домогосподарств до довгострокової економічної поведінки, породжує стрибки споживчих переваг і очікувань, що порушують макроекономічні пропорції. Основними проблемами інституційного забезпечення є: високий ступінь нестабільності соціального середовища, недостатня узгодженість центрів функціональної відповідальності між державними органами, інститутами ринкової інфраструктури та громадськими організаціями у питаннях підтримки сектору домашніх господарств, наявність нових інституційно-правових змін, які не є оптимальними та легітимними для значної частки сектору домашніх господарств, нестабільність правил господарської діяльності, які часто порушуються, інституціоналізація неформальних і правових типів соціальної взаємодії, недосконалість економічних регуляторів розвитку домогосподарств, недостатнє інформаційне забезпечення процесів прийняття управлінських рішень щодо підтримки домогосподарств, нерозвиненість інститутів, які сприяють розвитку домашнього підприємництва.

Література:

1. Болотіна Є.В. Домогосподарство в умовах інституціоналізації перехідної економіки України // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії – 2009. – № 2 (16) – С. 30-36.
2. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія та практика / [З. Ватаманюк, С. Панчишин, О. Дорош, Н. Гнатюк та ін.]; за ред. Зіновія Ватаманюка. – Львів: Новий Світ-2000, 2005. – 648 с.
3. Кузьминов Я.И., Бендукидзе К.А., Юдкевич М.М. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты – М., 2006. – С. 91.
4. Ціщик Н.В. Статистичні оцінки у системі інституційного забезпечення розвитку домогосподарств / А.Ф. Мельник, Н.В. Ціщик // Вісник Тернопільського національного університету. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – № 3. – С. 24-34.
5. Шаститко А.Е. Новая институциональная теория. – М. : ТЕИС, 1998.

Намлієва Н. В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри системного аналізу

*Мелітопольський інститут державного та муніципального управління
Класичного приватного університету
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Управління інвестиційною активністю є складним процесом, проте сучасний розвиток суспільства вже важко уявити без цього елемента господарювання. Можна виокремити низку основних завдань, вирішення яких допоможе прискорити розвиток інвестиційних процесів в Україні, серед яких: створення правового середовища, яке регулюватиме взаємовідносини і захищатиме інтереси, права учасників інноваційного процесу; створення інформаційного середовища та системи комунікацій між учасниками; розроблення механізму взаємодії різних елементів та учасників інноваційної діяльності; визначення ролі та основних завдань органів державного регулювання інноваційного розвитку; забезпечення прозорості під час відбору для реалізації інноваційних проектів, основних напрямів розвитку наукових досліджень тощо [1]. Варто зазначити, що методи державного інвестиційного регулювання – це комплекс способів, прийомів та засобів впливу держави на інвестиційні процеси та діяльність інвестиційних суб'єктів з метою стимулювання розвитку капіталовкладень у пріоритетні галузі вітчизняної економіки.

Узагальнюючи наведені у наукових джерелах класифікації структури методів державного інвестиційного регулювання, можемо виокремити такі їх складові (види): за формами державного впливу – прямі, опосередковані (непрямі); за функціональним призначенням – нормативно-правові, адміністративні, економічні, соціально-психологічні; згідно позицій комплексності – загальні (нормативно-правові, адміністративні, соціально-психологічні (пропагандистські) та спеціальні комплексні (методи створення інвестиційного клімату, а також методи стимулювання попиту і пропозиції на інвестиції); за масштабом застосування – загальносистемні (планування, організації, контролю, стимулювання) та локальні (застосовані на певній території); з позицій мотивації управлінської діяльності – заохочення, примусу. Механізм державного інвестиційного регулювання здійснюється за допомогою таких функцій: планування, організації, регулювання, мотивації та контролю. При цьому необхідне врахування наступних сутнісних (системоутворюючих) тенденцій: присутність подвійного ефекту (позитивні наслідки інвестування), врахування вимог потенційних інвесторів (підвищення іміджу держави, галузі, регіону), плідна взаємодія з потенційними інвесторами, поєднання фінансово-економічних і психологічних оцінок діяльності, врахування перспектив розвитку держави, регіону, галузі.

Проведені дослідження інвестиційних процесів засвідчують той факт, що в основі ефективно організації інвестиційної діяльності є раціональне державне регулювання, основними формами якого в Україні є [4, с. 274]: регулювання сфер та об'єктів інвестування; податкове регулювання інвестиційної діяльності; регулювання інвестиційної діяльності шляхом надання фінансової допомоги і проведення відповідної кредитної політики; регулювання інвестиційної діяльності шляхом проведення відповідної амортизаційної політики; регулювання участі інвесторів у приватизації; забезпечення захисту інвестицій; регулювання умов залучення внутрішніх заощаджень з боку населення.

Окремим аспектом варто виділити дві основні форми державної підтримки інвестиційної діяльності [2]: пряма (найчастіше фінансова) підтримка – передбачає безпосереднє фінансування державою суб'єктів інвестиційної діяльності (кредитування інвестиційних проектів за рахунок коштів державного бюджету; компенсація за рахунок бюджетних коштів відсотків за кредитами комерційних банків, які залучаються для реалізації інвестиційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування інвестиційних проектів; страхування за рахунок бюджетних коштів ризиків реалізації інвестиційних проектів тощо); непряма (опосередкована) підтримка – передбачає надання державою пільг суб'єктам інвестиційної діяльності (зменшення нормальної ставки податку на прибуток підприємств; податкові канікули; інвестиційний податковий кредит; прискорена амортизація основних фондів; звільнення від сплати ввізного мита при ввезенні певних товарів; відшкодування мита, сплаченого при ввезенні товарів, у разі наступного експорту цих товарів або використання їх у виробництві експортних товарів тощо).

Якщо розглядати методи інвестиційного регулювання за функціональним призначенням, то серед завдань управління державного інвестиційного регулювання в Україні можемо особливо відзначити: створення системи нормативно-правового забезпечення, формування ставок податків та податкових пільг, розробка державних цільових комплексних програм, формування державних закупівель, створення механізму пільгового кредитування, запровадження державних дотацій тощо.

Для активізації державного інвестиційного регулювання необхідно на державному рівні реалізувати ряд методів та заходів у сфері економіки, законодавчій, інформаційній сфері, а також галузево-специфічні та організаційні заходи. До них на нашу думку відносяться:

У законодавчій сфері (методів правового регулювання): формування нормативно-правової бази для стабільності інвестування, зокрема прийняття змін до закону України «Про ринок земель» щодо положень про переважне право держави на придбання земель, впровадження проекту земельної реєстраційної системи та банку земельно-кадастрових даних, прийняття програм розвитку інвестиційної привабливості підприємств з урахуванням реального їх становища та несуперечність іншим нормативно-правовим актам; удосконалення законодавства, що регулює створення та діяльність оптових ринків; закріпити на рівні законодавства необхідність страхування інвестицій.

У сфері економіки (методів економічного регулювання): опрацювання виваженої і науково обґрунтованої стратегії розвитку економіки в цілому, та стосовно підприємств прийняття програм підтримки доходів виробників; інноваційного розвитку галузей тощо; спрощення системи оподаткування та місцеве спрямування податків; забезпечення державної закупівлі продукції інвестиційно розвинутих підприємств за цінами вищими, ніж її собівартість; формування ефективної ринкової інфраструктури (розвиток фондового ринку, створення ринку землі та запровадження іпотечного кредитування, розвиток фінансової-банківської інфраструктури, створення системи реєстрації земельних і майнових прав та зобов'язань).

У інформаційній сфері (методів пропагандистського регулювання): впровадження стратегії промоції інвестування, в якому реалізувалися б такі заходи, як поліпшення бізнес-середовища для іноземних інвестицій, запровадження заходів з розробки продукту, запровадження ефективних маркетингових інструментів та засобів промоції інвестицій, визначення цільової компанії, накопичення інформації, налагодження зв'язків і управління рахунками; стимулювання інвестицій, які б максимально сприяли налагодженню техніко-технологічного обміну; забезпечення відкритості та доступності законодавства стосовно інвестицій; скасування необґрунтованих обмежень з надання інформації (перегляд існуючого режиму секретності); розвиток розгалуженої мережі дорадчих служб.

У складі організаційних заходів (методів адміністративного регулювання): подальше здійснення адміністративної реформи; запровадження загальноприйнятих стандартів та принципів корпоративного управління; комплексний підхід до впровадження ефективних інвестиційних проектів.

Отже, основними напрямками удосконалення інвестиційного державного регулювання вбачаємо у перспективах прогресивного саморозвитку, встановлення горизонту інвестиційного планування до 25 років, з подальшою конкретизацією в програмах підтримки інвестування та акцентів на впровадженні державно-приватного партнерства, покращення інституційного та фінансового середовища та активне впровадження пропагандистських заходів.

Література:

1. Дашковська І.Б. Деякі аспекти державного регулювання інноваційної діяльності в Україні / І.Б. Дашковська // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2011_698/06.pdf
2. Поєдинок В. Деякі проблеми державної підтримки інвестиційної діяльності / В. Поєдинок // Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles/Some_problems_of_the_state_support_for_investment_activity_16793.pdf
3. Стичінська О.О. Обґрунтування концепції фінансового регулювання інвестиційної діяльності в економіці України в контексті оподаткування / О.О. Стичінська // Вісник ДДМА. – 2012. – № 4 (29).
4. Федоришин О.З. Основні форми державного регулювання інвестиційної діяльності // Вісник Львівської комерційної академії. Економіка. Вип. 4. – Львів: 1998. – С. 273–275.

Таловер В. А.
здобувач кафедри економіки
*Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Полтавська область, Україна*

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями можуть бути всі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект [1, с. 1].

На сьогоднішній день в Україні інвестиційна активність внутрішніх та зарубіжних інвесторів значною мірою стримується за рахунок несприятливого інвестиційного клімату, який є наслідком цілого ряду зовнішніх та внутрішніх факторів. Так, серед основних факторів, що стримують активність інвестиційних процесів, необхідно виділити наступні [2, с. 190]:

- зниження фінансових можливостей бюджетів всіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів та населення;
- недосконалість і часті зміни законодавчої і нормативно-правової бази;
- слабка розвиненість фондового ринку і ринку капіталів;
- відсутність системи страхування ризику інвесторів;
- нестабільна політична ситуація в країні.

Питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

Обсяг залучених з початку 2015 року прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 1 липня 2015 р. становив 42851,3 млн. дол. та в розрахунку на одну особу населення – 1000,5 дол. [4].

У січні-червні 2015 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1042,4 млн. дол. та вилучено 351,3 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації становило 3604,0 млн. дол., у тому числі за рахунок курсової різниці – 3539,3 млн. дол.

У 2015 році інвестиції надходили зі 133 країн світу. Із країн ЄС із початку року внесено 33154,9 млн. дол. інвестицій (77,4% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 9696,4 млн. дол. (22,6%).

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн. дол., Німеччина – 5489,0 млн. дол., Нідерланди – 5108,0 млн. дол., Російська Федерація – 2685,6 млн. дол., Австрія – 2354,3 млн. дол., Велика Британія – 1953,9 млн. дол., Британські Віргінські Острови – 1872,6 млн. дол., Франція – 1539,2 млн. дол., Швейцарія – 1371,2 млн. дол. та Італія – 966,6 млн. дол.

При цьому, обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 1 липня 2015 р. становив 6254,4 млн. дол., у т.ч. у

країни ЄС – 6015,4 млн. дол. (96,2% загального обсягу), в інші країни світу – 239,0 млн. дол. (3,8%).

Прямі інвестиції з України здійснювались до 46 країн світу, переважна частка яких була спрямована до Кіпру (93,0%).

Вимоги українських прямих інвесторів за борговими інструментами до підприємств прямого інвестування за кордоном на 1 липня 2015 р. становили 218,0 млн.дол.

Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) в економіку країн світу становив 6472,4 млн.дол. США.

Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

Вирішенню проблемних питань інвесторів покликані сприяти комісії із сприяння досудовому врегулюванню спорів з інвесторами, які можуть створюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як тимчасові консультативно-дорадчі органи з метою сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвестором і органом виконавчої влади (місцевого самоврядування).

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

З метою належної реалізації національних зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів, сприяння виходу українських експортерів на зовнішні ринки, захисту їхніх економічних і торговельних інтересів за кордоном та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, з квітня 2013 року при МЗС функціонує Рада експортерів та інвесторів України.

З метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами у грудні 2014 року Указом Президента України утворено Національну інвестиційну раду.

Інвестиційна діяльність є основною передумовою для створення ефективної економіки та розвитку ринкових відносин в Україні. Стимування інвестиційної активності внутрішніх і закордонних інвесторів за рахунок сформованого несприятливого інвестиційного середовища веде до зниження загальних макроекономічних показників та зниженню ефективності всіх сфер економіки.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру [3, с. 8]. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних

інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо. Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим.

Література:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua> › Закони України.
2. Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / А.О. Гура // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка» – 2015. – вип. 15. – С. 188-195, с. 190.
3. Івахненко С. Інвестиційна діяльність в Україні: сучасний стан та можливості її активізації / С. Івахненко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 2. – С. 7-9.
4. Інвестиційний клімат в Україні – МЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/.../invest-climat>

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Васько М. Ю.

студентка

Соханич Ф. Ф.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів

Ужгородський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

м. Ужгород, Україна

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Податок на прибуток підприємств – це прямий податок, що сплачується суб'єктами господарювання з прибутку, одержаного ними від різних видів діяльності. Зазначений податок виступає одним з найважливіших джерел фінансування загальнодержавних потреб, тому аналіз його надходжень становить основу для визначення найефективніших моделей оптимізації зведеного фінансового плану держави. Враховуючи той факт, що питома вага податку на прибуток у загальному обсязі податкових платежів підприємств і організацій досить значна, важливою є роль даного податку і на мікрорівні [1, с. 116].

Таблиця 1

Порівняння податкових надходжень до Зведеного бюджету України у 2008 та 2014 році, млн. грн.

Показник	2008	2014	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Доходи зведеного бюджету	297844,6	456067,3	158222,7	153,12
Податок на додану вартість	92082,6	189240,5	97157,9	205,51
Податок на доходи фізичних осіб	45895,8	75202,9	29307,1	163,86
Акцизний податок	12783,1	45099,6	32316,5	352,81
Плата за користування надрами	1190	19620,4	18430,4	1648,77
Податок на прибуток	47856,8	40201,5	-7655,3	84,00
Ввізне мито	11932,8	12388,6	455,8	103,82
Місцеві податки і збори	820	8056	7236	982,44
Рентна плата	10329	12083,9	1754,9	116,99

Джерело: розроблено автором за даними [2; 4]

В таблиці 1 відображено податкові надходження до Зведеного бюджету України в 2014 році в порівнянні з докризовим 2008 роком, а в таблиці 2 відображено динаміку податкових надходжень до Зведеного бюджету за 2013-2014 роки.

Доходи Зведеного бюджету України у 2014 році порівняно з 2008 роком зросли на 158222,7 млн. грн., або на 153,12%. Усі податкові надходження у 2014 році зросли у порівнянні з 2008 роком, окрім податку на прибуток підприємства, який зменшився на 7655,3 млн. грн., або на 16%. Податок на додану вартість є найбільшим джерелом формування доходів бюджету, з 2008 року до 2014 року він зріс на 205,51%. Податок на доходи фізичних осіб зріс у 2014 році на 29307,1 млн. грн. порівняно з 2008 роком (163,86%). Найбільший показник зростання 2008\2014 р. – 1648,77% – плата за користування надрами.

Таблиця 2

**Динаміка податкових надходжень
до Зведеного бюджету України 2013-2014 роки, млн. грн.**

Показник	2013	2014	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Доходи зведеного бюджету	442788,7	456067,3	13278,6	3
Податок на додану вартість	181716,9	189240,5	7523,6	4,14
Податок на доходи фізичних осіб	72151,1	75202,9	3051,8	4,23
Акцизний податок	36668,1	45099,6	8431,5	22,99
Плата за користування надрами	14225,3	19620,4	5395,1	37,93
Податок на прибуток	54993,8	40201,5	-14792,3	-26,90
Ввізне мито	13264,6	12388,6	-876	-6,60
Місцеві податки і збори	7314	8056	742	10,14
Рентна плата	12802,9	12083,9	-719	-5,62

Джерело: розроблено автором за даними [3; 4]

Найбільші надходження до державного бюджету в 2014 році становили:

– податок на додану вартість: 189240,5 млн. грн., що на 3% більше ніж у 2013 році;

– податок на прибуток підприємств: 40201,5 млн. грн., що на 26,9% менше ніж у 2013 році;

– акцизний податок: 45099,6 млн. грн., що на 22,9% більше ніж у 2013 р.;

– плата за користування надрами: 19620,4 млн. грн., що на 5178,8 млн. грн., або на 37,93% більше ніж у 2013 році;

– ввізне мито: 12388,6 млн. грн., або на 6,6% менше, ніж у 2013 році.

Основний регулюючий вплив на економіку справляють податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб та акцизний збір. Частка податку на прибуток у структурі надходжень Зведеного бюджету, за розрахунками, складала у 2014 році 9,62% [4].

Загальна сума доходів Зведеного бюджету України за 2014 рік становила 456067,3 млн. грн., що на 13278,6 млн. грн., або на 2,9% більше ніж за 2013 рік.

Одним з найвагоміших податків є податок на додану вартість, частка якого в доходах Зведеного бюджету коливається від 43% у 2011 році та 41% у 2012-2014 роках.

Наступним за значенням є податок на доходи фізичних осіб, питома вага у 2010-2014 роках коливається у діапазоні 15-16%.

Податок на прибуток у 2010 році становив 12,83% доходів Зведеного бюджету і був третім за значенням джерелом наповнення бюджету. У 2011-2013 роки його питома вага коливається у діапазоні 13,83% – 12,42%. А в 2014 році питома вага зменшилася на 3,61% від попереднього періоду.

За період з 1995 по 2013 р. ставка з податку скоротилася на 11 відсотків. Така ситуація повністю відповідає європейським тенденціям, що варто оцінювати позитивно, але зі зменшенням податкової ставки зменшилася питома вага податку на прибуток підприємства у доходах Зведеного бюджету і ВВП.

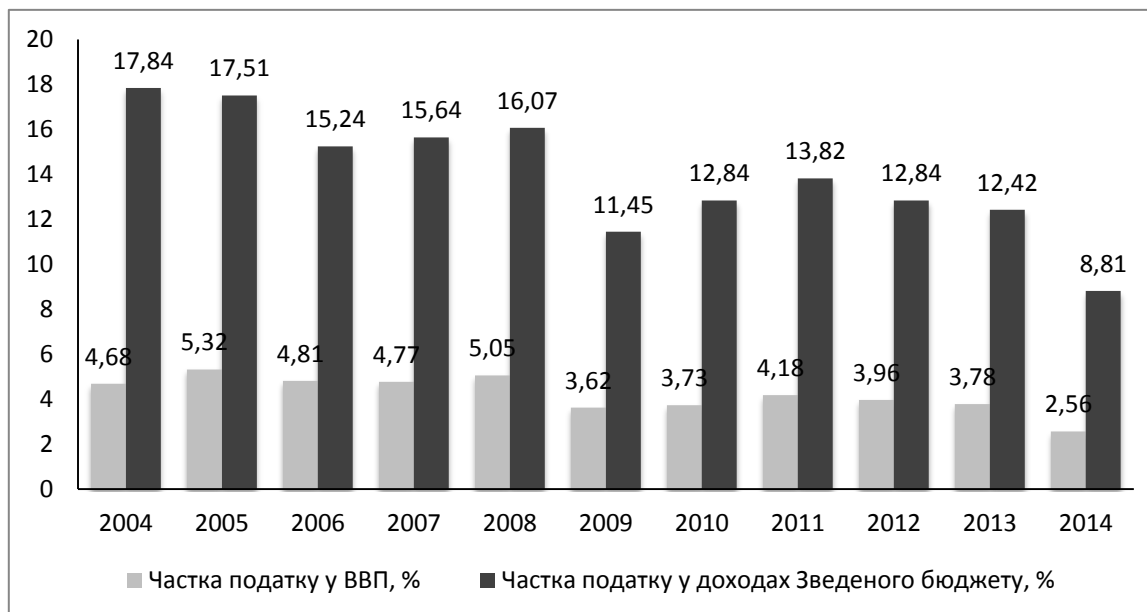
До 2008 року обсяги надходжень податку на прибуток підприємства до доходів Державного бюджету України збільшувалися з кожним роком. Під час світової кризи 2008–2009 рр. світ вступив в глобальну рецесію, яка викликає широке скорочення бізнесу, зростання безробіття та скорочення державних доходів. В історії нашої країни 2009 рік був нелегким. Коливання у світовій фінансовій сфері зачепили, мабуть, кожне вітчизняне підприємство, що позначилося на загальних показниках економіки України. У 2009 році обсяги надходжень податку на прибуток скоротилися на 30,95% від попереднього періоду, а у 2010-2011 році уже збільшилися.

Таблиця 3

**Динаміка частки податку на прибуток у ВВП
та у доходах Зведеного бюджету України, %**

Роки	ВВП, млн.грн.	Доходи Зведеного бюджету, млн.грн.	Податок на прибуток	Частка податку у ВВП, %	Частка податку у доходах Зведеного бюджету, %
2008	948056	297845	47857	5,05	16,07
2009	913345	288580	33048	3,62	11,45
2010	1082569	314391	40359	3,73	12,84
2011	1316600	398554	55097	4,18	13,82
2012	1408889	445525	55793	3,96	12,84
2013	1454931	442789	54994	3,78	12,42
2014	1566728	456067	40201	2,56	8,81

Так, у 2011 році до державного бюджету надійшло 55097 млн. грн. податку на прибуток підприємств, що на 36,72% більше від попереднього періоду, а у 2012 році 1,26% більше від 2011 року. Починаючи з 2013 року надходження податку на прибуток зменшується на 1,45% до попереднього періоду, а у 2014 на 36,79% менше від 2013 року. У 2015 році заплановано надходження податку на прибуток до Державного бюджету у сумі 38159 млн. грн. що на 5,35% менше від надходжень 2014 року (див. таблицю 3 та рисунок 1).

Рис. 1. Динаміка частки податку на прибуток у ВВП та у доходах Зведеного бюджету України, %

Джерело: складено автором на основі таблиці 3

Причинами зменшення надходжень було зниження ставки податку із 23% до 18% та уповільнення темпів зростання економіки. Однак на перехідний період ставка встановлювалася в таких розмірах:

- з 1 квітня 2011 року по 31 грудня 2011 року включно – 23 відсотки;
- з 1 січня 2012 року по 31 грудня 2012 року включно – 21 відсоток;
- з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2013 року включно – 19 відсотків;
- з 1 січня 2014 року – 18 відсотків;
- з 1 січня 2015 року – 18 відсотків.

Література:

1. Лютий І. О., Демиденко Л. М., Романюк М. В. та ін. Податкова система: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: ЦУЛ, 2009. – 456 с.
2. Міністерство фінансів України / Показники виконання державного бюджету України за 2008 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=77643&stind=9
3. Державна казначейська служба України/ Виконання державного бюджету/ 2013/ Річний звіт станом на 01.01.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=212666>

4. Міністерство фінансів України / Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=407731&cat_id=77440

Величко В. А.

асистент кафедри економіки підприємств,
бізнес-адміністрування та регіонального розвитку
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Трансформаційні умови господарювання, зниження ефективності й результативності діяльності корпоративних підприємств потребують переосмислення підходів до забезпечення фінансової безпеки. Протягом останніх років загострилися проблеми рейдерських захоплень, на що вказують деякі вчені і фахівці [1-5]. Слід вказати на відсутність комплексної політики у сфері формування та реалізації фінансової безпеки, особливо у системі корпоративного управління. У таких умовах необхідно застосовувати принципи корпоративного управління, враховуючи міжнародний досвід.

Для забезпечення ефективності корпоративного управління, для протидії рейдерству у міжнародній практиці впроваджені Принципи корпоративного управління, які розроблені Організацією економічного співробітництва і розвитку [6].

Враховуючи положення представленого документу визначені відповідні напрями реалізації корпоративного управління у контексті забезпечення фінансової безпеки. Зокрема, увага фокусується на механізмі корпоративного управління, формування якого здійснюється на основі загальноекономічних показників, особливостей функціонування ринку, нормативно-правового забезпечення, забезпечення взаємодії між різними групами зацікавлених осіб, що враховують суспільні інтереси та напрями діяльності правоохоронних органів, які функціонують професійно і відповідають принципам об'єктивності.

Визначені права і основні функції власників до яких відносяться: способи реєстрації власності, операції із акціями, що здійснюється на основі прозорості та повного інформаційно-аналітичного забезпечення, забезпечення впливу на органи управління компанії, фінансово-економічну політику, активна участь у загальних зборах товариства його членів, внесення змін до установчих документів, участь у прибутку підприємства, реалізація ефективної емісійної політики в частині випуску та продажу акцій, забезпечення контролю щодо використання капіталу, структура якого має бути відкрита, створення умов ефективного й прозорого функціонування корпоративного контролю,

застосування механізмів поглинання і визначення відповідальності керівників, дотримання прав власності.

Права зацікавлених осіб встановлюються на основі принципів рівності та доступності до внутрішньої інформації для прийняття рішень щодо впливу на корпоративне управління компанії, представники різних груп зацікавлених осіб можуть здійснювати вплив на керівників компанії щодо незаконних або етичних дій, відсутності відповідної інформації, що реалізується на основі нормативно-правового забезпечення [6].

Для створення ефективної системи корпоративного управління Формуються дієві правові, нормативні та інституційні основи, які впливають на зацікавлених осіб і рівень договірних зобов'язань із врахуванням національних особливостей і функціонуванням компаній.

Розвиток корпоративного управління здійснюється із урахуванням загальноекономічних показників, правових і нормативних вимог, враховуючи права і обов'язки різних груп зацікавлених осіб.

У рамках корпоративного управління реалізуються механізми формування та використання інформації, яка поширюється серед широкого круга зацікавлених осіб. Вимоги по розкриттю інформації пов'язані із зниженням або нівелюванням необгрунтованого або фінансового впливу на функціонування компанії. Інформація у системі корпоративного управління включає наступне:

- фінансово-господарські результати діяльності компанії;
- завдання компанії;
- права крупних акціонерів;
- формування та реалізація політики винагород членів Ради директорів і керівників компанії;
- напрями та особливості вибору керівників, а також інформації про них;
- угоди із пов'язаними особами;
- фактори ризику;
- питання, які стосуються робітників та інших зацікавлених осіб;
- структура і політика корпоративного управління [6].

Таким чином, у результаті дослідження запропоновані напрями зростання ефективності корпоративного управління компанії для забезпечення фінансової безпеки, які включають широке коло питань, пов'язаних із визначенням напрямів і особливостей взаємодії із різними групами зацікавлених осіб, інформаційною політикою та ін.

Література:

1. Берлач Ю. А. Правове визначення рейдерства / Ю. А. Берлач // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 1. – С. 60–62.
2. Гетман-Павлова И. В. Правовое регулирование слияний и поглощений (требование к предложениям о поглощении в праве ЕС) / И. В. Гетман-Павлова, А. А. Гущина, В. Н. Липовцев // Банковское право. – 2007. – № 6. – С. 38-46.
3. Мамонов К. А. Теоретико-методичні підходи щодо визначення рейдерства на будівельних корпоративних підприємствах / К. А. Мамонов, О. В. Пиркова. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. Науковий журнал. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика». – Том 18. Випуск 4/2, 2013. – С. 156-158.

4. Мамонов К. А. Фінансово-економічна безпека будівельних корпоративних підприємств: теоретичні положення та інструменти застосування / К. А. Мамонов, О. В. Пиркова, Юй Цзянбо. Кримський економічний вісник: Науковий журнал. – Сімферополь : ТОВ «Видавничий дім «Гельветика», 2013. – Вип. № 4. – С. 118-121.
5. Панасенко Р. А. Щодо криміналізації поняття «рейдерства» в Україні / Р. А. Панасенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurlugansk.ucoz.org/publ/5-1-0-56>.
6. Принципы корпоративного управления ОЭСР. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/corporate/ca/corporate-governanceprinciples/32159669.pdf>.

Гайдабрус Н. В.
асистент кафедри маркетингу
та управління інноваційною діяльністю
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

СУТНІСТЬ СЕРВІС-ДИЗАЙНУ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЛОГІСТИЧНОГО СЕРВІСУ

Економіка західних країн, а отже і вітчизняна, за останні декілька десятиліть поступово переходить від товарно-орієнтованої до сервісно-орієнтованої [1]. Якщо основою минулого етапу була промисловість, метою якої було виробництво товарів, то нині головну роль відіграє економіка, що заснована на сервісі. Крім того, з розвитком технологій та інтернету у виробників з'явилася можливість постійного контакту і впливу на потенційного споживача. Якісний сервіс та розуміння того, що саме потребує клієнт, стало предметом конкурентної боротьби.

Саме за таких умов межа між товаром та сервісом поступово зникає, а сервіс в свою чергу стає диференціатором якості отриманого товару. Таким чином, з метою підвищення лояльності клієнтів, актуальності набуває питання розроблення найбільш ефективного клієнто-орієнтованого сервісу як складової загальної стратегії підприємства, так і логістичної як її частини.

Сервіс-дизайн є особливим видом взаємодії між споживачем та виробником. Основною метою даної концепції є створення такого сервісу, який буде корисним, бажаним, ефективним та зручним для користування.

Сервіс-дизайн дозволяє зрозуміти та знайти точки дотику компанії та споживача, передбачити його реакцію за різних обставин, усунути проблеми та змоделювати нові схеми взаємодії. Це можливо зробити, якщо зрозуміти, який шлях споживач сервісу проходить під час купівлі товару, починаючи від безпосередньої появи потреби у товарі та включаючи вибір категорії товару, аналіз пропозицій виробників, підписання договору, доставку замовлення тощо, та закінчуючи комунікаціями з оточуючим середовищем щодо вражень від процесу купівлі. Детальний аналіз кожного з цих етапів дозволяє краще зрозуміти думки та мотивацію споживача, перепони, що стоять на шляху до

здійснення покупки (підписання договору, контактування з виробником тощо), його очікування та трансформувати це у можливості для компанії.

У публікації міжнародної мережі Service Design Network [3] сервіс-дизайн розуміється як діяльність з планування та організації людей, інфраструктури, комунікації та матеріальних компонентів сервісу для покращення його якості та взаємодії між підприємством – надавачем сервісу та покупцем. Отже, завданнями сервіс-дизайну є візуалізувати та сформулювати шаблон поведінки споживачів для його майбутньої трансформації у модель сервісу.

За останні десятиліття сервіс-дизайн набув широкої бази інструментів та методологій, але, незважаючи на це, вчені досі не дійшли єдиної думки щодо етапів та інструментів сервіс-дизайну, адже вони є ситуаційними та залежать від виду проекту, наявних ресурсів, цілей підприємства, його специфіки та сфери діяльності. Однак, більшість авторів [1; 2; 4] дійшли висновку, що в загальному випадку процес сервіс-дизайну складається з наступних етапів: аналіз, генерація ідей та розробка концепції сервісу, тестування розробленої схеми, визначення і виправлення помилок та оцінка результатів. У таблиці 1 подано запропоновані автором етапи процесу сервіс-дизайну та основні інструменти, що можуть бути задіяні на кожному з них.

Аналітичні інструменти, що використовуються у сервіс-дизайні тісно пов'язані з соціальними дослідженнями, лінгвістикою, антропологією, організаційним проектуванням тощо [2]. Засоби проектування є спрямованими на побудову двох основних карт – споживацького досвіду (Customer Journey Map) та послуг (Service Blueprint). Ці інструменти дають змогу побачити, як саме споживач просувається воронкою продажів, та в результаті отримати кінцеву схему взаємодії споживача та підприємства з описом її характеру та особливостей.

Карта споживацького досвіду дозволяє визначити точки негативного досвіду споживача та деякі з прогалин під час надання логістичного сервісу та сформулювати базу для подальших висновків та дій. Такими прогалинами є розрив між наданим виробником та отриманим споживачем логістичним сервісом, а також розрив між очікуваним та отриманим логістичним сервісом.

Беручи до уваги специфіку підприємств машинобудівної галузі у структурі карти споживацького досвіду, пропонується виділити три основні стадії здійснення замовлення, які розділяються на етапи:

1. Дослідження та планування замовлення:
  - вибір категорії та виду товару;
  - попередній пошук виробників;
  - вивчення пропозицій виробників;
  - попередній вибір виробників;
  - контактування з обраними виробниками.
2. Безпосередньо замовлення товару:
  - підписання договору та оплата замовлення;
  - очікування виготовлення товару;
  - доставка замовлення.
3. Період після замовлення:

- комунікації з оточуючим середовищем щодо вражень від процесу замовлення.

Концепція сервіс-дизайну розвинулася дуже швидко з часу появи її теоретичної та методичної бази, вона розповсюдилася у дослідженнях вчених різних країн та була впроваджена практиками у багатьох підприємствах. Але, незважаючи на це, сервіс-дизайн є молодим напрямком, який необхідно розвивати враховуючи специфіку підприємств. Використання інструментів сервіс-дизайну для аналізу логістичного сервісу дозволить покращити його загальний рівень, та сприятиме покращенню взаємодії між споживачем та виробником.

Література:

1. Erlhoff, M. Service Design / M. Erlhoff, T. Marshall // Design dictionary: perspectives on design terminology. – 2008. – P. 354–357.
2. Saco, R. M. Service Design: An Appraisal / R. M. Saco, A. P. Goncalves // Design Management Review. – 2008. – Vol. 19, No. 1. – P. 10–19.
3. What is Service Design? // Сайт міжнародної мережі Service Design Network [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.service-design-network.org
4. Whitcher, A. Service Design for the Private and Public Sectors / A. Whitcher, P. Swiatek, G. Cawood // See Platform. – 2013. – Policy Booklet 7. – 16 p.

Грендей Н. М.

студентка

Науковий керівник: **Гаватюк Л. С.**

кандидат економічних наук

*Буковинський державний фінансово-економічний університет
м. Чернівці, Україна*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах велике значення приділяється комплексній оцінці роботи суб'єктів господарювання, яка характеризує їхню діяльність шляхом вивчення сукупності показників, що відображають усі аспекти господарських процесів, на підставі яких можна зробити висновки про результати їх роботи. Важливим показником при поточному плануванні виробництва, а також при визначенні фінансового стану підприємства є показники рентабельності.

На даному етапі розвитку економіки України велика кількість підприємств є неприбутковими або ж малоприбутковими, тому проблема дослідження показників рентабельності та можливих шляхів підвищення прибутковості не втрачає актуальності.

Значний внесок у вивчення питань дослідження зростання прибутковості та рентабельності підприємств зробили Білик М. Д., Мелень О. В., Холондач Ю. Ю., Чигріна К. О. та інші. Однак, швидкозмінні умови господарювання підприємств потребують пошуку нових підходів до вивчення

рентабельності та шляхів підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності.

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який відображає рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Визначення сутності рентабельності знаходимо у працях багатьох вчених. Так, дослідники Мелень О. В. та Холондач Ю. Ю. вважають, що рентабельність виступає індикатором прибутковості підприємства, а також характеризує ефективність вкладеного капіталу, розпорядження грошовими та матеріальними коштами [2, с. 125]. За Чигріною К. О., Показник рентабельності відбиває співвідношення прибутку підприємства і факторів, які є, по суті, передумовами його виникнення [3]. Білик М. Д. характеризує рентабельність як рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках [1].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що рентабельність являє собою показник співвідношення прибутку з понесеними витратами.

Аналіз рентабельності на підприємстві здійснюють за системою показників, використання кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності діяльності підприємства. Від поставленої мети аналізу залежить вибір оціночного показника (прибутку), що використовується у розрахунках.

Усі показники рентабельності можна поділити на чотири основні групи:

- 1) показники рентабельності щодо реалізації;
- 2) показники рентабельності щодо активів;
- 3) показники рентабельності щодо власного капіталу та зобов'язань;
- 4) показники рентабельності витрат і продукції [1].

Таблиця 1

**Рівень рентабельності підприємств
за видами економічної діяльності, [4]**

Вид економічної діяльності	Рівень рентабельності, %		
	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Усього, в т. ч.	5,0	3,9	-4,1
сільське, лісове та рибне господарство	21,7	11,3	20,6
промисловість	3,4	3,0	1,6
будівництво	-0,1	0,0	5,8
оптова та роздрібна торгівля	12,2	10,2	-12,8
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,4	3,5	-1,7
тимчасове розміщування й організація харчування	-1,1	-2,8	-25,8
фінансова та страхова діяльність	6,1	5,9	-15,2
операції з нерухомим майном	2,8	3,1	-46,9

На сучасному етапі в Україні в умовах кризи спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності виробництва, що означає збитковість

багатьох підприємств. З метою більш якісного аналізу прибутковості сфер економіки проаналізуємо рентабельність підприємств за видами економічної діяльності (табл. 1).

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що загальний рівень рентабельності суб'єктів господарювання за аналізований період знижувався і на кінець 2014 року рівень збитковості підприємств становив 4,1%.

Причому найбільш ефективно з точки зору генерування прибутку на 1 доходів спрацювали підприємства сфер сільського господарства, навіть у кризовий 2014 рік у цій галузі суб'єкти господарювання в середньому отримували 20,6 коп. прибутку на 1 грн доходу. Значно погіршилися показники прибутковості у 2014 році порівняно з 2012 та 2013 роками у таких видах економічної діяльності, як оптова та роздрібна торгівля, тимчасове розміщування й організація харчування, фінансова та страхова діяльність та операції з нерухомим майном.

Таким чином, протягом 2012–2014 років підприємства України демонстрували низький рівень ефективності господарської діяльності, а отримані фінансові результати не дозволяли здійснювати поповнення власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку.

Для покращення показників рентабельності як головних коефіцієнтів прибутковості господарської діяльності, вітчизняним підприємствам потрібно, перш за все, розширювати обсяги виробництва та знижувати собівартість продукції; розширювати, орієнтуючись на ринок, асортимент та підвищувати якість продукції, впроваджувати заходи по підвищенню продуктивності праці своїх працівників; грамотно будувати договірні відносини з постачальниками і покупцями; вміти доцільно розміщувати отриманий раніше прибуток для досягнення оптимального ефекту та з максимальною віддачею використовувати потенціал, що є в розпорядженні підприємства (у тому числі фінансові ресурси) [2, с. 126].

Отже, рентабельність як показник дає уявлення про ступінь ефективності використання наявних у підприємства ресурсів. Рентабельність безпосередньо пов'язана з величиною прибутку. Проте її не можна ототожнювати з абсолютною сумою одержаного прибутку. Рентабельність – це ступінь прибутковості підприємства. Аналіз рентабельності підприємств України свідчить про значні труднощі у діяльності суб'єктів господарювання, тому підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності.

Література:

1. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Б–61 – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
2. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О. В. Мелень, Ю. Ю. Холондач // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – 2015. – № 25. – С. 123-126.

3. Чигріна К.О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення [Електронний ресурс] / К.О. Чигріна // Науковий огляд. – 2015. – № 12. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/797-1426331955.pdf>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Гречка Т. В.

студентка факультету менеджменту

Барабан О. А.

доцент кафедри менеджменту виробничої сфери

Національний гірничий університет

м. Дніпропетровськ, Україна

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ШАХТИ

Успішна реалізація стратегії підприємства передбачає здійснення результативної та ефективної господарської діяльності. За словами П. Друкера, результативність є наслідком того, що робляться потрібні слушні речі; а ефективність – наслідок того, що правильно створюються ці самі речі. Перше і друге є однаково важливим [1].

Ефективність діяльності підприємства – це категорія, яка виражає відповідність результатів і витрат підприємства цілям діяльності та інтересам власників. Поняття «ефективності роботи шахти» є досить нечітким і неоднозначним і не залежить від обраного критерію ефективності та рівня, на якому розглядається проблема. Підприємства вугільної галузі перебувають у нерівних економічних умовах у порівнянні з підприємствами інших галузей, що є серйозним бар'єром для досягнення таких результатів, які забезпечували б необхідний рівень інвестиційної привабливості шахт. Застосування для підвищення ефективності роботи підприємств вугільної галузі важелів, оснований на ринкових механізмах, які одержують поширення в інших галузях, ускладнено через багаторічну її збитковість. Особливості організації вугільного виробництва створюють об'єктивні передумови, що звужують рамки застосування ринкових економічних важелів [2].

Підхід до забезпечення ефективного використання ресурсів у рамках шахти мають чітку спрямованість на їх раціональне використання та підтримку росту обсягів видобутку базується на наступному: у собівартості товарного вугілля більшу частку становлять умовно-постійні витрати, стійкий ріст обсягів видобутку призводить до їх відносного зниження, й, як наслідок, зниження собівартості та підвищення рентабельності виробництва.

Розглянемо методичку розрахунку ефективності, запропоновану Крамаренко В.І. [3]. По-перше, це загальна ефективність, тобто відносна величина ефекту, який приносять витрати. По-друге, це порівняльна ефективність, визначати яку необхідно під час прийняття рішень, пов'язаних з різними варіантами технічних удосконалень, що внесені у процес праці і

сприяють будь-яким змінам. Так, загальна ефективність (E_g) (у відсотках) визначається як відношення результату діяльності за період до відповідних витрат:

$$E_g = \frac{\text{Результат діяльності}}{\text{Витрати}} \times 100 \%$$

Як результат діяльності можна при цьому розглядати: обсяг виготовленої продукції (реалізованих товарів); прибуток, а як витрати – собівартість продукції, витрати на реалізацію, фонд заробітної плати та інші витрати. Ці показники доцільно аналізувати в динаміці за ряд років, а також порівнювати з результатами споріднених підприємств. В даний час зростає значення наукового обґрунтування складу показників та пошуку шляхів підвищення ефективності.

Під резервами підвищення економічної ефективності виробництва розуміють невикористані можливості збільшення випуску продукції в розрахунку на одиницю сукупних витрат завдяки більш раціональному використанню усіх видів ресурсів підприємства. Основні фактори підвищення ефективності виробництва – це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші. Серед основних шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства можна виділити такі напрямки підвищення показників: організаційний, технологічний та ресурсний.

В межах організаційного напрямку здійснюється пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві. При цьому насамперед увага звертається на ефективність управління. Важливою складовою ефективності підприємства, а отже, і значним резервом її підвищення, є організація виробничого процесу. У конкретних умовах підприємства слід проаналізувати всі аспекти, що визначають ефективність організації робіт – від рівня робочого місця окремого робітника чи спеціаліста до рівня підприємства в цілому. Для виробничих підприємств, ураховуючи, звичайно, специфіку їх діяльності, особливу увагу треба звертати на можливості застосування більш ефективних типів виробництва (масового, великосерійного).

В межах технологічного напрямку основним є вирішення проблеми технологічного відставання особливо актуальне для українських підприємств. Причому проблема ця є комплексною і має, принаймні, два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший з них – це удосконалення технічної бази, а другий – організаційно-правові проблеми. На думку багатьох економістів, подолання технічного і технологічного відставання потребує не просто переходу на сучасні технології, а впровадження комплексу відносин, що називається корпоративною культурою. Така культура має запозичуватись, звичайно, у найпередовіших компаній з тривалим досвідом роботи в ринковому середовищі.

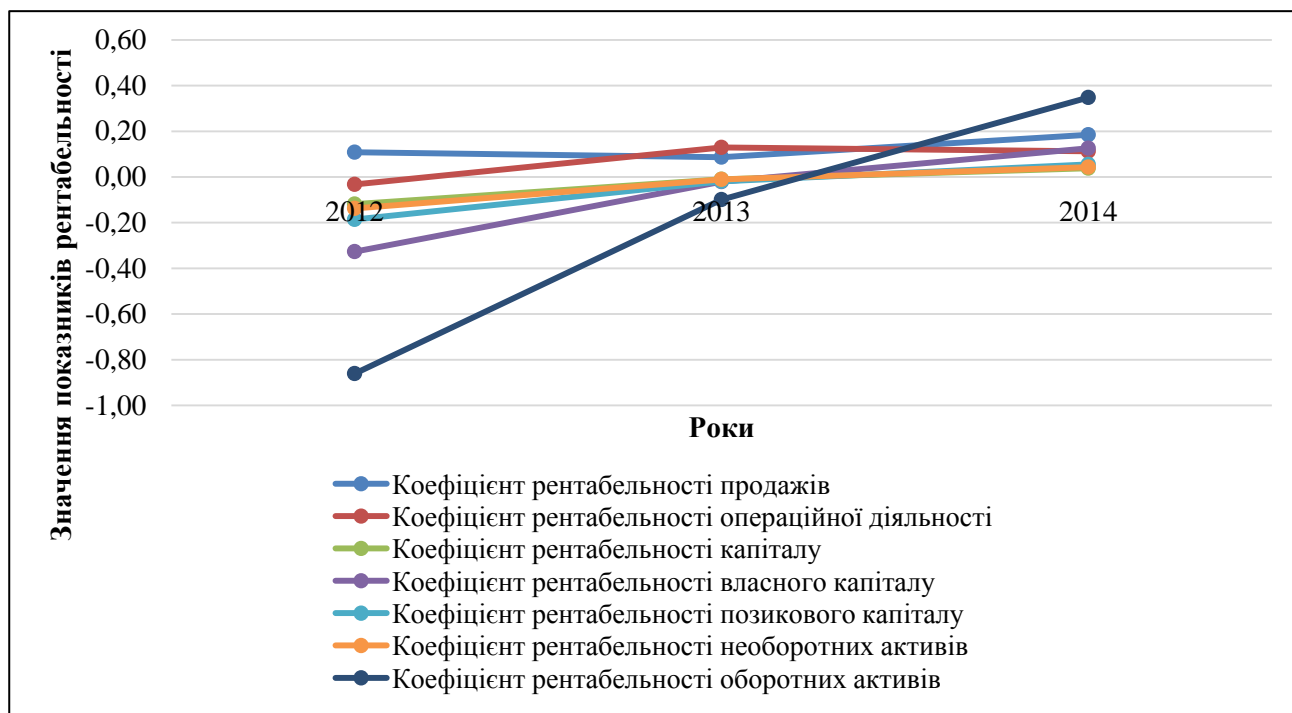
Ресурсний напрямок відображає першочергову необхідність аналізу ефективності використання наявної матеріальної бази виробництва та живої

праці. При цьому слід враховувати рівень завантаження обладнання в часі, структуру собівартості продукції, що виготовляється, з точки зору співвідношення в ній часток амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Зазначені показники слід розглянути в динаміці, а також по можливості порівняти з показниками найближчих конкурентів. Для оборотних фондів найважливішим показником є швидкість їх обороту, отже, слід проаналізувати чинники її збільшення, зокрема такі:

- зменшення обсягів незавершеного виробництва;
- удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення;
- активізація маркетингової діяльності;
- зменшення обсягів дебіторської заборгованості.

Крім того, слід звернути увагу і на інші напрямки раціоналізації використання матеріальних ресурсів: проаналізувати основні причини втрат та нераціонального використання ресурсів; забезпечити обґрунтоване нормування витрат матеріалів; організувати використання вторинних ресурсів; створити систему заохочення за економію сировини, енергії та матеріалів й відпрацювати її дійовість; акцентувати увагу на використанні сучасних високотехнологічних матеріалів [4].

На прикладі ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» розглянемо можливі шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

Як бачимо з рис., рентабельність активів збільшилась. У перші два роки показник має негативне значення, але уже у третьому році ситуація почала вирівнюватись і рентабельність активів становила 0,35. Це свідчить про зростаючий попит на продукцію підприємства й про ефективне використання активів. Рентабельність власного капіталу що характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, (фінансова рентабельність) на ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» зростає. Коефіцієнт

рентабельності діяльності коливався. Так як значення показника знаходяться на досить низькому рівні, це говорить про не досить ефективну господарську діяльність ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля». Будь-яке покращення значень рентабельності продажів позитивно відображається на роботі підприємства. Але дане підприємство має низькі показники протягом досліджуваного періоду.

Загалом для підвищення ефективності використання ресурсів ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» можна запропонувати наступне:

1. Скорочення витрат на управління, що стало можливим завдяки об'єднанню шахт у шахтоуправління. Після чіткого розмежування функціональних обов'язків та раціональному розподілі їх між працівниками відповідного підрозділу.

2. Збільшення обсягу видобутку рядового вугілля. Дослідивши ситуацію за всіма виробничо-структурними підрозділами, зроблено висновок про доцільність оновлення обладнання для ВСП «Шахта Дніпровська» за прикладом нововведень на інших структурних об'єктах, а саме заміни старого устаткування на нові механізовані комплекси провідних німецьких та чеських компаній.

3. Введення гнучкої тарифної системи оплати праці на Павлоградській ЦЗФ за прикладом її введення та ефективного функціонування на шахтоуправліннях.

4. Підвищення мотивації персоналу. Не слід забувати про застосування як матеріальних, так і нематеріальних форм стимулювання персоналу, які включають, крім традиційних, також системи індивідуалізації заробітної плати, моральні стимули, заохочення працівників, надання соціальних пільг тощо.

Література:

1. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер: пер. с англ. М.Котельниковой. – М.: «Астрель», 2006 – 284 с.
2. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. Посіб. – К.: Знання, 2008 – 679 с.
3. Крамаренко В.І., Холод Б.І. Управління персоналом фірми: Навчальний посібник. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 272 с.
4. Шаманська О.І. Загальна система формування економічного потенціалу / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2 (92). – 110 с.

Дем'яненко Є. Г., Мусієнко Я. В.
студенти
Науковий керівник: Саснко О. Р.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ

Фінансовий стан є синтетичним показником операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання, що відображає фінансові відносини суб'єктів ринку та їх здатність здійснювати самофінансування своєї діяльності.

Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення керівництва інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та спроможність підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами оцінювання фінансового стану підприємства [1, с. 145].

Традиційно діагностика фінансового стану підприємств в Україні проводиться на основі співставлення фактичних (або сподіваних) та нормативних значень широкого кола фінансових показників (коефіцієнтів). Саме за допомогою діагностики можна детально оцінити та спрогнозувати фінансовий стан підприємства.

Фінансовий стан підприємства, його стійкість і стабільність залежать від результатів його виробничої, комерційної і фінансової діяльності. Якщо поставлені завдання в перерахованих видах діяльності успішно реалізуються, це позитивно впливає на фінансові результати фінансово-господарської діяльності підприємства [2; 4, с. 57].

Сьогодні однією з важливих умов для успішного функціонування і розвитку всієї сфери підприємництва є фінансова безпека підприємства. Вона представляє собою певний стан корпоративних ресурсів підприємства, за якого гарантуються найбільш ефективно їх використання та запобігання негативному впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів. Для забезпечення фінансової безпеки необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності кожного підприємства, тобто проводити діагностику фінансового стану суб'єктів господарювання.

В діагностиці фінансового стану першорядна увага приділяється ефективності використання технічних, матеріальних і фінансових ресурсів, підвищенню продуктивності праці, прискоренню оборотності оборотних коштів, рентабельності виробництва. Тому діагностику фінансового стану можна віднести до найважливішого засобу контролю виробничо-господарської

діяльності підприємств і організацій. Існуючі методи та підходи діагностики дозволять гнучко реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, активно втручатися у хід виробничих процесів і постійно змінюваних господарських ситуацій, сприяти зменшенню ризику, пов'язаного з невизначеністю й вибором альтернативних рішень з управління господарськими ситуаціями, формування рекомендацій для прийняття зважених і адекватних управлінських рішень. Таким чином, одним з інструментів успішного прогнозування та управління рівнем економічної безпеки підприємства є діагностика його фінансового стану [3, с. 227].

В умовах сучасних ринкових відносин діагностика фінансового стану в системі фінансової безпеки підприємства є особливо необхідною, і повинна бути спрямована на подальший економічний і соціальний розвиток підприємств, зміцнення їх фінансового стану, підвищення ефективності використання господарського потенціалу. Застосування підприємствами діагностичних процедур дозволить оцінювати не лише наслідки прийняття поточних і стратегічних рішень, але й визначати можливі перспективи його розвитку. Вчасно й правильно проведена діагностика фінансового стану дозволить підприємству запобігти кризового стану та зможе попередити банкрутство.

Література:

1. Данильчук І.В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності / І.В. Данильчук // Економічний вісник університету: Збірник наукових праць. – 2011. – № 17/2. 1. – С. 144-156.
2. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: Навчальний посібник / М.І. Камлик. – К.: Атака, 2005. – 432 с.
3. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: видання 2-ге перероблене та доповнене. Навч. посіб. / Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижиков, А.А. Герасимов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
4. Мойсеєнко І.П. Моделі аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання / Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 10(112). – С. 64-73.

Завгородня Д. В., Піддубна Я. В.

студентки

Науковий керівник: **Фоміних В. І.**

старший викладач кафедри фінансового
та банківського менеджменту

*Університет митної справи та фінансів
м. Дніпропетровськ*

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкових відносин основним завданням підприємства є підвищення ефективності його функціонування за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке дозволить забезпечити фінансову

рівновагу та ритмічність діяльності підприємства, прискорити обіг капіталу, знизити ризик неплатоспроможності та отримати прибуток.

Велику увагу до управління грошовими потоками обумовлено необхідністю, ефективного управління оборотним капіталом, оцінки короткострокових потреб у наявних грошах та управління запасами, планування часових параметрів капітальних витрат, управління капітальними потребами, фінансування за рахунок власних коштів або кредитів банку, управління витратами та їхньою оптимізацією для більш раціонального розподілу ресурсів підприємства у процесі виробництва та управління економічним зростанням [2, с. 184-192].

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходжень і витрат грошових коштів та синхронізація їх в часі.

Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника, вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки. Тому дослідження питань управління грошовими потоками є першочерговими та досить актуальними [1, с. 167-172].

Однією із головних передумов ефективного управління підприємством на сучасному етапі розвитку української економіки є об'єктивна оцінка якості управління грошовими потоками.

Але перш, ніж визначати оцінку якості управління грошовими потоками будь-якого промислового підприємства, треба усвідомити, який зміст надається терміну, грошовий потік, сучасній економічній науці та практиці, що розуміється під цим словосполученням. Справа в тому, що вірне визначення того чи іншого економічного явища або процесу дає ключ до всіх подальших підходів і методів його дослідження.

Необхідно відмітити, що єдиного підходу до визначення поняття, грошовий потік, вітчизняній та зарубіжній науці не існує. Вивчення економічної літератури щодо логічного визначення і установа змiсту цього поняття свiдчить про наявність багатоаспектного тлумачення терміну, грошовий потік.

І.А. Маркіна надає таке визначення грошового потоку. Сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які утворюються в процесі господарської діяльності і пов'язані із забезпеченням його платоспроможності.

Е. Нікбахт, А. Гроппеллі зазначають, грошовий потік як міра ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування.

Грошові кошти необхідні для будь-якого підприємства. За відсутності коштів припинилися б усі операції, тому компанії намагаються, щоб у них завжди були грошові кошти для повсякденних потреб. Одним із показників, який оцінює фінансовий стан підприємства, є сукупний грошовий потік, який представляє різницю між вхідними грошовими потоками та грошовими

потоками, що виходять. Результати руху грошових коштів відображаються у формі № 3 «Звіт про рух грошових коштів». Інформація про рух грошових коштів підприємства надає користувачам фінансової звітності базу для оцінки здатності підприємства залучати і використовувати грошові кошти та їх еквіваленти. Звіт про рух грошових коштів, крім того, містить інформацію, яка дозволяє оцінити фінансову гнучкість підприємства [1, с. 167-172].

Важливою умовою оптимізації грошових потоків є вивчення факторів, які впливають на їх обсяг і характер формування у часі. До зовнішніх факторів можна віднести загальну проблему неплатежів, низький рівень виробництва та купівельної спроможності, несприятливі умови кредитування, недосконалість податкової політики. Внутрішніми факторами, які впливають на грошовий оборот підприємства є: висока собівартість продукції, низька конкурентоздатність, відсутність ринків збуту, брак джерел довготермінового фінансування капіталовкладень тощо [2, с. 184-192].

Отже, ефективність управління грошовими потоками визначається синхронізацією надходжень та виплат, підтримкою постійної платоспроможності підприємства та раціональним використанням фінансових ресурсів, які формуються із зовнішніх і внутрішніх джерел.

Управління грошовими потоками є важливою ланкою фінансової політики, складовою фінансового менеджменту, що охоплює всю систему, управління підприємством.

Література:

1. Андієць В.С. Дослідження основних сутнісних характеристик «грошових потоків підприємства» / В.С. Андієць // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8. – С. 167–172.
2. Варавка В.В. Аналіз ділової активності як інструмент управління грошовими потоками підприємства / В.В. Варавка // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 184–192.

Іщенко Л. С.

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства
*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

В сучасних економічних глобальних умовах більшість підприємств працюють в умовах невизначеності, непередбачуваності. Нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні загрожують стабільному функціонуванню підприємств. В таких умовах проблема забезпечення економічної безпеки підприємства виходить на перший план, що, в свою чергу, обумовлює необхідність чіткого розуміння сутності поняття «економічна безпека підприємства».

У наукових джерелах, в яких досліджують проблематику економічної безпеки підприємства, подано багато визначень економічної безпеки

підприємств, які можна поєднати в підходи: інформаційний, гармонізаційний, захисний, конкурентний, стійкісний та ресурсно-функціональний.

За інформаційним підходом процес забезпечення економічної безпеки передбачає організування надійної системи захисту інформації з обов'язковим урахуванням найслабшої її ланки – персоналу. Науковці Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. під економічною безпекою підприємства розуміють комплекс заходів, що дозволяє створити належні умови для захисту секретів фірми [1, с. 18].

Сутність гармонізаційного підходу полягає в узгодженні інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища. Так, науковці Л.О. Корчевська, А.М. Деменська [2], трактують поняття «економічна безпека підприємства» як міру гармонізації економічних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища.

Суть конкурентного підходу полягає у тому, що стабільне функціонування суб'єктів господарювання в сучасних умовах можливе за рахунок високої конкурентоспроможності на ринку; саме ця особливість є центральним стрижнем у визначенні економічної безпеки. Васильців Т.Г. дану економічну категорію обґрунтовує як стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку з одночасним гарантуванням можливості протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування [4, с. 18].

Підхід до тлумачення поняття «економічна безпека підприємства» як стану захищеності від негативних впливів та загроз. Оскільки загрози та небезпеки є чинниками, на які спрямовані зусилля сфери гарантування економічної безпеки на всіх рівнях, тому ряд науковців: Забродский В., Капустин Н., Ковальов Д., Реверчук Н.Й. вважають, що варто економічну безпеку підприємства визначати як діяльність щодо нейтралізації цих чинників.

Відповідно до стійкісного підходу, науковці Горячева К.С. та Дубецька С.П. визначають економічну безпеку підприємства, як його здатність до збалансованості, стійкості та незалежності.

За ресурсно-функціональним підходом економічна безпека підприємства розглядається як стан ефективного використання ресурсів. Цей підхід є найпоширенішим у ряді наукових шкіл, адже враховує фактор досягнення цілей діяльності, зокрема, отримання прибутку шляхом використання обмежених ресурсів, якими володіє суб'єкт господарювання. За Ілляшенко С.Н., економічна безпека підприємства – це стан ефективного використання ресурсів підприємства та існуючих ринкових можливостей, який дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам та забезпечує його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [5, с. 17].

Аналіз основних підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства» показав, що кожен із них має свої переваги і недоліки. Так гармонізаційний підхід не враховує загрози економічній безпеці з боку внутрішнього середовища. Конкурентний підхід не розглядає використання та реалізацію конкурентних переваг, які за цим підходом є головною умовою забезпечення економічної безпеки. З іншого боку інформаційний підхід, який

можна визнати вузькофункціональним, оскільки небезпеку діяльності підприємства становить не лише загроза розкриття конфіденційної інформації, а й ряд інших загроз, як зовнішніх так і внутрішніх, направлених на всі аспекти діяльності підприємства, також має свої переваги.

Економічна безпека підприємства є дуже складним та багатогранним поняттям, про що свідчить різноманітність підходів в теорії економічної безпеки підприємства до його визначення. Сутність авторського розуміння економічної безпеки підприємства, визначається як стан підприємства, який досягається шляхом постійного виявлення, оцінки та попередження наявних загроз, або мінімізація їх наслідків, і прогнозування їх у майбутньому, при максимально ефективному використанні наявних ресурсів та можливостей підприємства, підвищенні конкурентоспроможності та стійкості, забезпеченні його стабільного функціонування, розвитку та адаптивності до мінливого середовища, а також досягнення поставлених цілей.

Література:

1. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: [навч. посіб.] / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 380 с.
2. Корчевська Л.О., Деменська А.М. Концептуальні підходи до визначення економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, А.М. Деменська // Науково-виробничий журнал «Бізнес-Навігатор», 2011. – № 24(3). – С. 40-47.
3. Одинцов А.А. Экономическая и информационная безопасность предпринимательства: [учеб. пособ. для ВУЗов] / А.А. Одинцов. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Изд-во «Академия», 2008. – 336 с.
4. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.
5. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки, 2003. – № 3(21). – С. 12-19.

Кравченко Ю. О., Охрій Т. О.

студенти

*Університет митної справи та фінансів
м. Дніпропетровськ, Україна*

АНАЛІЗ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Концепція реформування податкової системи України, розроблена на період до 2017 року, передбачає проведення цілісної та системної реформи у сфері оподаткування, виходячи із стратегічної мети – побудови конкурентоспроможної ринкової економіки та інтеграції у європейське співтовариство. Для досягнення поставлених цілей пріоритетного значення набуває використання податкової системи для активізації інвестиційної діяльності. Разом з тим, чинний механізм оподаткування прибутку, що володіє найбільш суттєвими регулятивно-стимулюючими характеристиками, сьогодні не відповідає пріоритетам стратегічного курсу.

В умовах ринку орієнтація підприємств на отримання прибутку є неодмінною умовою підприємницької діяльності. Роль і значення прибутку при цьому значно зростають. Тому необхідна обґрунтована побудова механізму формування і розподілу прибутку.

Проте поняття «фінансові результати діяльності підприємств» та «прибуток» має безліч інтерпретацій. У прикладних дослідженнях ці поняття часто пов'язують із зростанням рентабельності, ефективності і прибутковості. Тому необхідна обґрунтована побудова механізму формування і розподілу прибутку [2, с. 459].

Проблемні питання оподаткування прибутку підприємств та визначення податкового тиску розглядалися рядом вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, молодих науковців, спеціалістів у сфері практики оподаткування. Вагомий внесок у становлення теоретичних основ оподаткування зробили видатні економісти А. Сміт, Д. Рікардо, У. Джевонс, К. Менгер, Л. Вальрас, А. Маршал, В. Парето, А. Пігу, А. Лаффер, М. Фрідмен.

В працях вчених-економістів глибоко досліджено теоретичні аспекти проблеми оподаткування, особливості їх реалізації в специфічних умовах ринкової трансформації економіки, а саме: економічна сутність податку на прибуток, його роль та місце в податковій системі [3].

Досліджуючи наявні стимули до інвестування в механізмі оподаткування прибутку підприємств в Україні шляхом застосування моделі Кінга-Фуллертон METR (Marginal effective tax rate – гранична ефективна податкова ставка яка застосовується при аналізі впливу оподаткування на інвестиційну поведінку бізнесу, виявляє вплив чинного податкового законодавства на майбутній вибір інвесторів, ілюструє існуючі стимули і анти-стимули, які створюються податковою системою для інвестиційних рішень бізнесу) доведено, що граничні ефективні ставки з податку на прибуток в Україні є достатньо низькими, а в окремих випадках навіть від'ємними. Це пов'язано перш за все з відсутністю податкових стимулів до інвестування та низькою рентабельністю економічної діяльності [3].

При виборі податкових інструментів стимулювання інвестиційної активності підприємств зроблено акцент на ІПЗ та ІПК. Використовуючи модель Кінга-Фуллертон, шляхом проведення алгебраїчних перетворень отримано формулу 1, за допомогою якої можна визначити ставку ІПК (k), та доведено, що вона буде залежати більшою мірою від інвестиційного використання амортизаційних відрахувань, рентабельності інвестиційного проекту та ставки податку на прибуток (див. табл. 1).

$$k = 1 - uz - (1 - u) \frac{(p + \delta)}{(s + \delta)}, \quad (1)$$

де k – ставка ІПК;

u – номінальна ставка податку на прибуток підприємств;

z – коефіцієнт співвідношення амортизаційних відрахувань до інвестицій;

p та s – ставка дохідності проекту відповідно до та після оподаткування;

δ – норма амортизації.

**Ставка ІПК залежно від рентабельності проекту та коефіцієнту z
(нормативна ставка податку на прибуток константа і дорівнює 25%)**

z	Рентабельність проекту			
	10%	20%	30%	40%
0,1	0,150	0,075	0,000	-0,075
0,5	0,050	-0,025	-0,100	-0,175
0,6	0,025	-0,050	-0,125	-0,200
0,7	0,000	-0,075	-0,150	-0,225

З метою мінімізації впливу оподаткування прибутку на прийняття бізнес-рішень та зменшення ризику банкрутства підприємства, що виникає за надмірної частки позикового капіталу у фінансуванні діяльності підприємства, доцільно запровадити оподаткування процентних доходів в т.ч. дивідендів в складі податку на прибуток за зниженою ставкою 10%. Розрахунки, отримані шляхом апробації моделі Міллера для умов господарювання за чинним законодавством України, наведені в таблиці 2.

Головним критерієм у визначенні основних напрямів реформування податку на прибуток в напрямі стимулювання інвестиційної діяльності є створення паритетних умов з фінансування технічного переозброєння економіки між державою та бізнесом [2, с. 459].

Є країни, де податок на прибуток становить до 35-40% в бюджеті держави. У деяких країнах він є також джерелом фінансування місцевих бюджетів. Але порядок сплати цього податку в різних країнах різний [3]. Наприклад, у Великобританії корпоративний податок, чи прибутковий податок з компаній, був введений в 1965 р. На сьогодні там діють такі ставки: 33% і 24% (для малого бізнесу). У Франції найважливішим із прямих податків є прибутковий податок з юридичних осіб, ставка якого становить 34%.

Податок на прибуток бізнесу діє в усіх країнах, і його питома вага в бюджетах різних країн становить від 10% (у Швейцарії) до 53% (в Італії). У 28 найрозвиненіших країнах світу середня ставка становить 36,25%.

Так, у Новій Зеландії вона дорівнює 48%, у Бельгії та Польщі – 40%, в Австрії, Чехії – 39%, в Ірландії, Канаді – 38%, в Японії – 37,5%. Нижчі ставки діють в Угорщині – 18%, Швеції – 28%, Туреччині – 27,5%, Австрії, Данії – 34%. В цих країнах на початку дев'яностих років були проведені податкові реформи, що внесли суттєві зміни в практику оподаткування прибутку, які надали значного полегшення вітчизняному виробнику.

Так, популярним є сьогодні порівняння податкової реформи України та Грузії. Остання внаслідок податкової реформи, отримала всього п'ять видів податків, серед яких є і податок на прибуток. На відміну від України, де податкова система – це тягар, від якого тікає увесь бізнес, у Грузії це – реальний спосіб залучення іноземних інвестицій. Не дивлячись на скорочення переліку податків, уряд Грузії віднайшов резерви і до скорочення ставки податку на прибуток з 20% до 15%. А це ще нижче, ніж передбачено вітчизняним податковим Кодексом [2, с. 459].

Порівняння грошових потоків фірм, які повністю фінансуються за рахунок власних коштів («Х») та фірм які використовують позиковий капітал («У»), в моделі Міллера у запропонованій схемі оподаткування

№ п/п	Показники	Звіт про прибуток фірми «Х» (тис. грн.)		Звіт про прибуток фірми «У» (тис. грн.)	
		Власник юридична особа	Власник фізична особа	Кредитор юридична особа	Кредитор фізична особа
1	Прибуток до виплати відсотків та сплати податків (ЕВІТ)	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0
2	Сплачені відсотки за користування кредитом (20%) (1×20%)	0,0	0,0	200,0	200,0
3	Прибуток до оподаткування (1-2)	1 000,0	1 000,0	800,0	800,0
4	Податок на прибуток, ставка $t=25\%$ (3×25%)	250,0	250,0	200,0	200,0
5	Чистий прибуток (3-4)	750,0	750,0	600,0	600,0
6	Податок на дивіденди (5×10%)	75,0	75,0	60,0	60,0
7	Дохід акціонерів після оподаткування (5-6)	675,0	675,0	540,0	540,0
8	Податок на облігаційний дохід $T_d = 10\%$ (2×10%)	0,0	0,0	20,0	20,0
9	Дохід кредиторів після оподаткування (2-8)	0,0	0,0	180,0	180,0
10	Загальний прибуток акціонерів і власників облігацій (7+9)	675,0	675,0	720,0	720,0
11	Загальна сума сплачених податків (4+6+8)	325,0 / 250,0*	325,0 / 362,5*	280,0 / 250,0*	280,0 / 320,0*
12	Податковий захист за процентними платежами	112,5*	–	45,0/112,5*	45,0/42,5

* – результати за чинною системою оподаткування

Отже, становлення, розвитку та функціонування системи прибуткового оподаткування юридичних осіб показало, що в основі виникнення податку на прибуток задіяні суто фіскальні інтереси. Цей податок сформувався внаслідок органічного поєднання трьох основних самостійних податків – прибуткового, промислового, податку на капітал. Сучасна світова практика оподаткування використовує податок на прибуток як інструмент заохочення інвестицій в економіку та інструмент підвищення конкурентоспроможності національних податкових систем.

Важливою умовою забезпечення ефективного використання податку на прибуток є його переорієнтація з суто фіскального призначення на стимулююче. Це створює надійний фундамент стабільних надходжень до бюджету в майбутньому.

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2015 № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Данілов О.Д. Оподаткування прибутку та відрахування до цільових фондів: Навч. посібн. / О.Д. Данілов, А.М. Жеребних. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2014. – 459 с.
3. Особливості сплати податків в інших країнах світу // [Електронний ресурс] Режим доступу <http://studentbooks.com.ua/content/view/1210/41/1/2/>

Микитюк В. П.

аспірант кафедри економіки підприємств і корпорацій

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В процесі розгляду питання про впровадження інноваційної діяльності підприємства неодмінно стикаються з проблемою визначення її ефективності, а саме, який ефект від інноваційної діяльності безпосередньо вплине на діяльність підприємства, а також – чи буде вона цікава споживачам.

Комплексність інноваційного процесу визначає різноманіття форм і методів визначення його ефективності. Значна кількість публікацій в наукових виданнях і монографіях вказує на те, що проблема визначення ефективності інноваційної діяльності залишається до кінця не вирішеною, а тому – відкритою. Відсутність теоретичної бази визначення ефективності інноваційної діяльності також вказує на актуальність даної теми.

Інноваційні проекти відносяться до категорії найбільш ризикових для інвестування. Крім того, ризики, властиві інноваційним проектам мають якісну відмінність. Але, слід вважати, що у інноваційних проектах, на відміну від інших, в які передбачаються інвестиції, комерційних і інших ризиків значно більше і вони мають якісну відмінність.

Для вирішення питання, пов'язаного з визначенням ефективності інноваційної діяльності, необхідно, перш за все, розмежувати всі процеси і явища, які відносяться до інноваційної і наукової діяльності. Ще одним важливим моментом є положення про те, що визначаючись зі структурою інноваційної діяльності вкрай необхідно мати на увазі, перш за все, процес комерціалізації, а не просто розробки нововведення. Вивчаючи питання про місце інноваційної діяльності в системі господарювання, емпірично доведено, що інноваційна діяльність підприємства займає одне з найважливіших місць і сприяє економічному розвитку підприємств.

Проводячи аналіз ефективності інноваційної діяльності в структурі соціально-економічних систем визначено, що, як таке інтегральне вираження ефективності обов'язково включає в себе результати від інноваційної діяльності, що складається з споживчого, організаційного і комерційного ефектів та інвестиційної діяльності (яка включає в себе виключно комерційний ефект).

Проводячи аналіз ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, на основі офіційних статистичних даних встановлено наступне: при порівняльному аналізі результатів ефекту на одну гривню вкладених коштів було визначено, що інноваційна діяльність приносить значний дохід на інвестовані кошти, але в умовах сильних потрясінь національної економіки (умови фінансово-економічної кризи) – приносить значні збитки. Однак, при візуальному розгляді подальшої динаміки видно перехід результату в позитивну сторону.

При розгляді питання проблем формування методики оцінки ефективності інноваційної діяльності, на основі інформації статистичного аналізу були виділені наступні чинники, які як раз і є визначальними: забезпеченість власними фінансовими ресурсами, висока вартість нововведень, що визначає підвищені ризики для інвесторів; високий економічний ризик, низький інноваційний потенціал підприємства. Ці, та ряд інших факторів, змушують вдаватися до пошуку нових, розширених способів визначення ефективності.

Проведений аналіз статистичних та інформаційних джерел дав підстави вважати, що ефективність інноваційної діяльності повинна визначатися, насамперед, ступенем збереження певної кількості трудових, матеріальних, фінансових ресурсів і часу на одиницю продукції. З цією метою було проведено порівняльний аналіз деяких методик визначення ефективності і можливості бути реалізованим інновацій. В результаті вдалося достовірно встановити певну вище гіпотетичну думку про те, що не існує в даний момент якогось інструменту, який дозволяє хоча б наближено розглянути інноваційну діяльність в комплексному варіанті. Це дозволить зробити висновок про те, що інноваційна діяльність буде розглянута більш комплексно в наступній структурній композиції: визначення факторів, показників і методик оцінки.

Звертає на себе увагу відсутність єдиних підходів до методів визначення ефективності інноваційної діяльності. Ця обставина змусила класифікувати всі фактори за трьома класами свого впливу в проекції динамічності і складності інноваційної діяльності.

Детальний розгляд всієї сукупності проблем і методів визначення ефективності інноваційної діяльності дозволило зробити висновок, що вся система оцінки повинна будуватися на наступних принципах:

- необхідно визначити ступінь впливу факторів першого і другого порядку (брак інформації про ринки збуту, нерозвиненість коопераційних зв'язків, інноваційної інфраструктури, низький попит на товари, роботи, послуги, невизначеність економічної вигоди від використання інтелектуальної власності, брак інформації про нові технології, кваліфікованого персоналу), здатних впливати на інтегральну ефективність;

- необхідно визначити фактори третього порядку (нестача власних коштів, фінансової підтримки з боку держави, висока вартість нововведень, економічний ризик і низький інноваційний потенціал підприємства) під впливом перших двох;

- слід визначити загальну структуру оцінки з урахуванням впливу всіх факторів;

- побудувати схему проведення оцінки ефективності інноваційної діяльності в контексті інвестиційного процесу.

Запропонована структура послідовного проведення оцінювання ефективності інноваційної діяльності з включенням певних обмежень удослідницькому, комерційному та інвестиційному напрямкам.

Так, були виділені такі стадії оцінювання:

- 1) нульова – визначено, що на цій стадії розглядаються наступні питання: відбір ідей інноваційного розвитку, інноваційних проектів. Саме на цій стадії визначається попередня експертиза реалізованості ідей. «Шлюзом» на даній стадії служить сукупний ефект переваг споживачів, які будуть працювати з результатами від інноваційної діяльності, менеджерами проекту і керівниками компанії. В рамках такої стадії необхідно визначити цілі інноваційної діяльності, провести відбір стратегічних ініціатив для визначення стратегії розвитку, виділити структурні чинники і тактичні рішення;

- 2) перша стадія являє собою оцінку обраних напрямків з формулюванням показників оцінки наступного етапу. Проблемами, яким слід приділяти увагу, були виділені наступні: дослідження попиту на продукцію і стан технологічної та технічної бази. Результатами цієї оцінки стали такі найважливіші критичні результати: ступінь відповідності загальної стратегії розвитку компанії, привабливість нових напрямків діяльності, ризику, критичні чинники і попередні фінансові результати;

- 3) друга стадія була визначена для розгляду питань технічної сторони реалізації інноваційної діяльності, а саме, визначалися ризику, рентабельність і вплив законодавства;

- 4) на третьому, заключному етапі, були розглянуті кінцеві результати напрямків комерційного та інвестиційного характеру в частині отримання кредитних коштів і впливу економічної ситуації на проектну інноваційну діяльність підприємства.

Визначено, що оцінка інноваційної діяльності повинна будуватися на певній процедурі, від стадії зародження до виходу на ринок. Даний підхід

дозволив домогтися вирішення наступних найважливіших питань: детально розглянути визначення ефективності за допомогою послідовних процедур, визначити загальну ефективність.

Павлишин І. О.

студентка

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ З МЕТОЮ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Сьогодні в Україні питання податкового навантаження стоїть досить гостро, оскільки даний показник є одним з основних критеріїв, що характеризують ефективність системи оподаткування країни і безпосередньо впливає на наповнення державного бюджету.

В даний час особливо зростає роль податкового планування, адже в період нестабільного економічного клімату зайві витрати на сплату податків абсолютно неприпустимі, а тим більше штрафи через необдуманий підхід до оптимізації оподаткування. Вважається, що займатися податковим плануванням потрібно завжди: як на етапі створення підприємства, так і в процесі його діяльності, забезпечує сплату оптимальної суми податків.

Податкове планування – сукупність планових дій, які спрямовані на збільшення фінансових ресурсів підприємства, що впливають на ефективність управлінських рішень, регулюють величину і структуру податкової бази і забезпечують при цьому своєчасні розрахунки з бюджетом.

У ринкових умовах податкове планування стає невід'ємною частиною загального плану розвитку підприємства. Воно дозволяє оптимізувати господарську діяльність, адаптуватися до постійних змін у зовнішньому середовищі, сприяє раціональнішому використанню фінансових ресурсів підприємства [1].

Саме максимізація доходу за рахунок мінімізації податків здійснюється за рахунок правильного податкового планування, що є складовою частиною фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Надзвичайно важливо знати – коли, куди, як і скільки необхідно сплатити податків, які при цьому існують методи, що дозволяють їх не переплачувати, а максимізувати свої доходи законними шляхами, дотримуючись бізнесової етики, адже це дозволяє передбачити податкові наслідки своєї діяльності.

Податкове планування передбачає декілька рівнів, які повинні бути реалізовані на будь-якому підприємстві. Першим рівнем є знання податкових законів, переліку усіх податків і зборів, об'єктів оподаткування, ставок, джерел і термінів сплати. Наступним рівнем є необхідність навчитися оптимально сплачувати податкові платежі, правильно спланувавши пропорційність доходів

і витрат в певному податковому періоді, уникати дебіторської заборгованості, здійснювати постійний аналіз фінансового стану підприємства. І, нарешті, третім рівнем є необхідність навчитися платити мінімально, застосовуючи при цьому законні методи зменшення податкового навантаження.

Податкове планування за умови його правильної організації дає підприємству можливість:

- дотримуватися податкового законодавства шляхом правильності розрахунку податків, зборів та інших платежів податкового характеру;
- звести до мінімуму податкові зобов'язання;
- максимально збільшити прибуток;
- розробити структуру взаємовигідних угод із постачальниками і замовниками;
- ефективно керувати грошовими потоками;
- уникати штрафних санкцій [2].

Як уже зазначалося, метою планування є збільшення прибутку за допомогою оптимізації податкового навантаження господарюючого суб'єкта. Податкове планування зменшує невизначеність майбутніх податкових витрат на підприємстві і дає змогу адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

З позиції на рівень податкового навантаження на підприємство, часто оцінюється ефективність здійснення податкового планування, а приведення податкового навантаження до найбільш оптимального стану має назву податкової оптимізації. Оптимізація податкового навантаження – це багатоваріантний пошук такого варіанту здійснення податкової діяльності, який призводить до найменшого податкового навантаження, не створюючи перешкод для основної діяльності суб'єкта господарювання, в межах законодавства, мобілізуючи при цьому додаткові внутрішні інвестиційні ресурси підприємства [3].

До основних інструментів податкового планування відносять:

- особливості облікової політики підприємства;
- різні податкові режими, які підприємство може застосувати у процесі податкового планування;
- різні пільги, які може застосувати підприємство для конкретних видів діяльності з метою оптимізації оподаткування;
- податкові пільги, які передбачені міжнародним законодавством з метою усунення подвійного оподаткування;
- вибір найкращої форми здійснення і документального оформлення стосунків за договорами з партнерами для раціонального податкового планування;
- створення різноманітних цільових резервів на підприємстві тощо [4].

Відповідно, для цього в організаційній структурі підприємства потрібно утворити структурні підрозділи, які будуть займатися податковим плануванням. Вони повинні складатися з фінансових аналітиків, які будуть розробляти схеми податкового планування; бухгалтерів, що повинні аналізувати можливість реалізації цих схем у фінансовому обліку; юристів, які також мають аналізувати схеми податкового планування, але уже

безпосередньо з точки зору їх правової захищеності відповідно до норм господарського, податкового, фінансового, цивільного і міжнародного права.

Таким чином, ефективне податкове планування сприяє оптимізації податкового навантаження на підприємство, що значно підвищується за умови правильної його організації, що передбачає формування структурних підрозділів, які виконуватимуть роботу з розробки плану, цілей і завдань податкового планування. А в свою чергу грамотне податкове планування на основі детального вивчення податкового законодавства та організації своєї господарської діяльності дає змогу на законних підставах оптимізувати розміри податкових платежів.

Література:

1. Матвієнко І.В. Застосування податкового планування на малих підприємствах / І.В. Матвієнко // Розвиток підприємництва: теорія та практика: за матеріалами всеукраїнських наукових економічних читань з міжнародною участю. – Миколаїв, – 2012.
2. Мадрига Г.М. Податкове планування на малих підприємствах як механізм оптимізації податкового навантаження / Г.М. Мадрига // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: збірник тез за матеріалами VIII Науково-технічної конференції науково-педагогічних працівників. – Львів, – 2012. – С. 199-200.
3. Супруненко С.А. Податкове планування на підприємствах малого бізнесу. [Текст] / С.А. Супруненко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 135-144.
4. Атаманенко І.Б. Ефективність методів податкового планування / І.Б. Атаманенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 669. – С. 335-339.

Петрук О. М.

студентка

Данилюк Т. І.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та безпеки підприємства

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасній економіці одним з найголовніших факторів підвищення ефективності виробництва є управління оборотними активами підприємства, оскільки оборотні активи займають значну частину всіх активів підприємства. Від того наскільки вміло відбувається управління ними залежить успішність діяльності підприємства. Тому, основною проблематикою є аналіз ефективності управління оборотними активами підприємства.

Організована взаємодія між об'єктом і суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням певних методів являє собою систему управління оборотними активами. В першу чергу управління

оборотними активами потрібне для того, щоб забезпечити безперервність і ефективність основної діяльності підприємства. Воно здійснюється за допомогою певних принципів, методів і функцій.

Принципи управління оборотними активами дозволяють, раціонально розмістити складові оборотних активів між стадіями процесу відтворення підприємства та знайти їх оптимальний розмір. Принципи управління оборотними активами визначають процес який має постійний вплив на ліквідність підприємства. Дія принципів направляє управлінський персонал підприємства на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотних активів та рішень щодо поточних зобов'язань.

До основних принципів управління оборотними активами можна віднести: принцип раціональності, принцип оптимальності, принцип безперервності, принцип координації, принцип своєчасності, принцип взаємопов'язаності [1, с. 232-235].

Також ефективність управління оборотними активами залежить від правильного використання методів управління, які підприємства обирають самостійно. За допомогою методів управління оборотними активами ми можемо визначати показники які характеризують стан оборотних активів, джерела їх формування та ефективність використання. Вони дозволяють визначити проблеми у формуванні оборотних активів, тобто проблеми з умовами постачання товарно-матеріальних цінностей, проблеми організації процесу виробництва, а також умов реалізації готової продукції. Методи управління оборотними активами дозволяють розподілити всю номенклатуру продукції на три групи: найцінніші, середньої вартості та з незначною вартістю, а також вибрати з усіх можливих варіантів прогнозованого обсягу оборотних активів той, який сприятиме досягненню максимального ефекту.

Вітчизняні та закордонні підприємства використовують такі найпоширеніші методи: метод коефіцієнтів, метод нормування, метод АВС, метод оптимізації [2, с. 441-444].

Управління оборотними активами залежить також і від його функцій. Функції управління оборотними активами дають змогу контролювати обсяги оборотних активів, забезпечувати достатній рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, проводити постійний аналіз оборотних активів, досліджувати їх динаміку, та проводити аналіз факторів, що на них впливають.

Основними функціями управління оборотними активами є: аналітична, контрольна, стабілізуюча [1, с. 232-235].

Отже, управління оборотними активами є багатогранним процесом взаємодії суб'єктів і об'єктів управління. При управлінні оборотними активами використовують певні принципи, які дозволяють знаходити оптимальний розмір оборотних активів, впливають на ліквідність підприємства. Використовують також і методи, що дають можливість визначити показники які характеризують стан оборотних активів, джерел їх формування та ефективність використання. Знаходять застосування також і функції за допомогою яких контролюються обсяги оборотних активів, стан ліквідності та

платоспроможності підприємства. Слід зазначити, що найбільш ефективним управління оборотними активами буде лише при врахуванні та використанні принципів, методів та функцій одночасно.

Література:

1. Єйбоженко О. І., Люта О. В. Система управління оборотними активами підприємства / О. І. Єйбоженко, О. В. Люта. – К.: Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, 2013. – С. 232-235.
2. Чубка О. М., Рудницька О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств / О. М. Чубка, О. М. Рудницька. – Л.: НУ «Львівська політехніка», 2009. – С. 441-444.
3. Кірдіна О. Г. Управління оборотними активами підприємств / О. Г. Кірдіна. – Х.: Укр ДАЗТ, 2013. – С. 134-135.
4. Шегда А. В. Економіка підприємства / А. В. Шегда. – К.: Знання, 2005. – 431 с.

Петрук О. М.

студентка

Колосок А. М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та безпеки підприємства

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Одним з важливих факторів, який дозволяє вийти з кризи та забезпечити належний рівень життя населення є підвищення продуктивності праці. Враховуючи зміни, що відбуваються в системі господарювання змінюються і методи управління продуктивністю праці. Враховуючи дані чинники актуально досліджувати поняття продуктивності праці, факторів що на неї впливають та активне їх застосування на практиці.

Вивченням сутності продуктивності праці займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених, серед них і Грішнова О. А. [1, с. 559], Завіновська Г. Т. [2, с. 300], Метеленко Н. Г. [3, с. 222], Шваб Л. І. [4, с. 568] та інші.

Грішнова О. А. вважає, що продуктивність праці це узагальнюючий показник використання робочої сили, який, як і всі показники ефективності, характеризує співвідношення результатів та витрат, в даному випадку, – результатів праці та її витрат [1, с. 559].

Завіновська Г. Т. вважала, що продуктивність праці це ступінь ефективності процесу праці [2, с. 300].

Метеленко Н. Г. вважає, що продуктивність праці це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу

продукції, робіт або послуг і кількості праці, витраченої на виробництво цього обсягу, або витрати праці на виробництво одиниці продукції [3, с. 222].

Шваб Л. І. вважає, що продуктивність праці це економічна категорія, яка характеризує ефективність трудових витрат і показує здатність праці створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ [4, с. 568].

На нашу думку продуктивність праці це показник, що характеризує ефективність використання персоналу підприємства. Даний показник характеризує ефективність праці в процесі виробництва продукції, показує здатність працівника випустити визначену кількість продукції за одиницю часу.

Всі рушійні сили і причини, які призводять до збільшення продуктивності праці називають факторами зростання продуктивності праці. Вивчення яких є важливим економічним завданням, оскільки продуктивність праці має велике значення для будь-якого підприємства та й в цілому для суспільства.

Усі фактори що впливають на продуктивність праці можна розділити на зовнішні (підприємство не має на них впливу), основними з них є соціальні, економічні, політичні, та внутрішні (на які підприємство впливає). До внутрішніх факторів впливу на продуктивність праці відносять матеріально – технічні, соціально-економічні та організаційні.

Група матеріально-технічних факторів включає процеси модернізації обладнання, заміни морально застарілого обладнання, використання нових та прогресивних технологій, видів сировини, матеріалів.

Група соціально-економічних факторів включає матеріальну та моральну зацікавленість у результатах праці, зміну форм власності на засоби виробництва та результати праці, рівень кваліфікації працівників, якість їх професійної підготовки та загальний культурно-технічний рівень.

Група організаційних факторів включає збільшення норм і зон обслуговування, спеціалізація виробництва і поширення обсягів кооперованих поставок, зміни реального фонду робочого часу, удосконалення управління організацією, скорочення витрат бракованої продукції, зниження кількості робітників не виконуючих норми виробітку, удосконалення організації виробництва і праці, широке розповсюдження і впровадження у виробництво передового досвіду, укріплення дисципліни праці тощо [5, с. 248].

Отже, продуктивність праці є важливим чинником, який дозволяє вийти підприємству з кризи, та за допомогою якого досягається належний рівень життя населення. Не існує єдиного підходу щодо визначення поняття продуктивність праці, різні вчені трактують його по різному. Кожному підприємству необхідно приділяти належну увагу факторам, які впливають на продуктивність праці, такими факторами є матеріально – технічні, соціально – економічні та організаційні. Використання даних факторів призведе до підвищення продуктивності праці, а відповідно і підвищить результати діяльності підприємства.

Література:

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально – трудові відносини / О. А. Грішнова. – К.: Знання, 2007. – 559 с.
2. Завіновська Г. Т. Економіка праці / Г. Т. Завіновська. – К.: КНЕУ, 2003. – 300 с.

3. Метеленко Н. Г. Економіка підприємства: основи теорії та практики / Н. Г. Метеленко. – Д.: ТОВ «Юго – Восток, ЛТД», 2008. – 222 с.
4. Шваб Л. І. Економіка підприємства / Л. І. Шваб. – К.: Каравела, 2005. – 568 с.
5. Лукашевич В. М. Економіка праці та соціально – трудові відносини / В. М. Лукашевич. – Л.: «Новий Світ – 2000», 2008. – 248 с.

Рижик О. М.

студентка інституту економіки
і управління у нафтогазовому комплексі

Кушлик О. Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ЯК ОСНОВА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ФІРМИ

Одним з інструментів формування та реалізації конкурентних переваг та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємств є стратегія.

Стратегія підприємства – це довгостроковий комплексний план розвитку та ефективний механізм його реалізації, який ґрунтується на сформованому потенціалі, використовує наявні можливості зовнішнього середовища, враховує інтереси усіх учасників ринку які спрямовані на реалізацію визначених аспектів напряму розвитку з метою формування та реалізації конкурентних переваг і забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

Враховуючи багатоплановий характер діяльності підприємства, треба зазначити необхідність існування певного переліку взаємопов'язаних стратегій, що являють собою так званій «стратегічний набір».

Стратегічний набір – це система стратегій різного типу, що їх розробляє підприємство на певний відрізок часу, яка відбиває специфіку функціонування та розвитку підприємства, а також місце й роль його у зовнішньому середовищі. Він включає наступні групи стратегій: загальні (корпоративні), продуктово-товарні, конкурентні та ділові, функціональні та ресурсні. На формування і зміцнення конкурентоспроможної довгострокової позиції на ринку націлена ділова стратегія.

Ділова стратегія – це стратегія вищого рівня для вузькоспеціалізованих підприємств або стратегія другого рівня для диверсифікованих корпорацій (рівень окремих господарських підрозділів корпорації), яка визначає розробку заходів, спрямованих на посилення конкурентоспроможності та збереження конкурентних переваг у довгостроковій перспективі; формування механізму реагування на зовнішні зміни; об'єднання стратегічних дій основних функціональних підрозділів; вирішення специфічних проблем, пов'язаних з бізнесом.

Ділова стратегія втілюється здебільшого в бізнес-планах, визначаючи методи і форми управління різними видами бізнесу з метою збалансування господарського портфелю. На підставі її аналізу можна зрозуміти, як підприємство домагатиметься успіху в конкурентній боротьбі. Розробка ділової стратегії пов'язана найбільшою мірою з розробкою конкурентних підходів, які нейтралізували б конкурентні заходи противників.

Водночас з діловою стратегією розробляють і конкурентну стратегію. При розробці ділової і конкурентної стратегій глибоко вивчають конкурентне середовище та оперують такими поняттями як конкурентна сила і конкурентна позиція. Останні визначають конкурентну перевагу підприємства на ринку.

Сила конкурентної боротьби відбивається у конкурентній стратегії, результатом якої є реалізація наявних конкурентних переваг підприємства та досягнення високого рівня конкурентоспроможності. Тому у кожному напрямку діяльності і відповідно до обраної конкурентної стратегії підприємству слід створити вирішальну довготривалу і захищену систему конкурентних переваг. Для забезпечення конкурентної переваги підприємства ставлять різні завдання, які визначають їх стратегію.

М. Портер виділяє три базові конкурентні стратегії, які мають універсальний характер, тобто можуть бути використані в будь-якому конкурентному середовищі будь-яким підприємством і забезпечити конкурентні переваги [1].

Стратегія лідерства по витратах.

Стратегія диференціації.

Стратегія оптимальних витрат – конкурентна перевага стратегії забезпечується близькістю до конкурентів по ключових параметрах (якість, характеристики, привабливість, обслуговування), з одного боку, і перевазі над ними по витратах – з іншого. Тобто підприємство має пропонувати таку ж якість, що і конкуренти, тільки з меншими витратами, таке ж обслуговування, тільки дешевше, такі ж характеристики товару, тільки, знову ж таки, дешевше і т.д.

Стратегія ринкової ніші або фокусування у свою чергу поділяється на стратегії: сфокусована стратегія низьких витрат; сфокусована стратегія диференціації.

Таким чином, базисом ділової і конкурентної стратегій підприємства є конкурентна перевага (КП), основою якої є унікальні активи підприємства чи особлива компетентність в сферах діяльності, важливих для даного бізнесу [2, с. 125].

Конкурентні переваги доцільно будувати на основі стратегічного аналізу ланцюга створення цінностей. Конкурентна перевага досягається виходячи з того, як фірма організовує та виконує окремі види своєї діяльності, за допомогою яких вона створює певні цінності для своїх клієнтів. Кінцева цінність, створена фірмою визначається тим, скільки клієнти згодні заплатити за товари та послуги, що пропонуються фірмою. Відтак, виявивши і оцінивши основних конкурентів, керівництво підприємства повинно розробити конкурентні стратегії, за допомогою яких воно зможе отримати та утримувати конкурентну перевагу, запропонувавши товари вищої споживчої цінності. Для

того, щоб знайти потенційні джерела конкурентних переваг, необхідно в першу чергу описати структуру ланцюга створення вартості підприємства, яке конкурує в певній галузі [3]. Відповідно, аналіз ланцюга цінності насамперед допомагає чітко визначити, де в цьому ланцюгу може бути збільшена цінність для виробника або знижена собівартість виробу (послуги). В умовах зростання конкуренції практичний інтерес з боку комерційних організацій до конкурентних стратегій посилюється, тому проблеми, пов'язані з формуванням конкурентних переваг є украй важливими та актуальними.

Як і будь-яке інше явище конкурентна перевага підприємства не може існувати завжди. Це пояснюється постійними змінами кон'юктури ринку, змінами, що відбуваються в детермінантах «національного ромба», моральним та фізичним старінням елементів стратегічного потенціалу. Оскільки ці зміни не можуть відбуватися одночасно, конкурентні переваги в різні періоди будуть різні.

При виробленні стратегії та формуванні конкурентних переваг необхідно, з одного боку, мати чітке уявлення про сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, його позиції на ринку, а з іншого боку розуміти структуру національної економіки в цілому і структуру галузі, в якій працює підприємство [4].

При визначенні конкурентних переваг важливо орієнтуватися на потреби споживачів і переконатися в тому, що ці переваги сприймаються ними як такі. Інакше може виявитися, наприклад, що підприємство вважає себе відомим на місцевому ринку і не витрачає кошти на рекламу, а споживачі не мають інформації про це.

Підприємства можуть досягати конкурентних переваг за рахунок [5]:

- відмінної якості, що являє собою підвищену цінність для покупців за рахунок зменшення їх затрат або за рахунок підвищення ефективності товару;
- ключових компетенцій – особливі навички чи новітні технології, які створюють унікальну цінність для споживачів;
- рентабельності підприємства;
- професіоналізму працівників;
- управління запитами споживачів (формування комплексів маркетингу, як оптимальних систем інструментів та дій, що сприяють успіху підприємства на конкретному ринку).

Закладені конкурентні переваги в основу ділової та конкурентної стратегії знаходять своє відображення у функціональних та операційних стратегіях. Таким чином, при розробці та впровадженні конкурентної стратегії керівництво підприємства повинно враховувати комплексне системне використання внутрішніх потенційних можливостей щодо створення конкурентних переваг, що забезпечить адекватну реакцію на зміни факторів зовнішнього середовища та буде сприяти сталому розвитку підприємства у визначеному стратегічному періоді.

Література:

1. Фіщук Б.П Конкурентні стратегії підприємства в умовах мінливого ринкового середовища / Фіщук Б.П Жевега В.П., Войтенко О.І. // Збірник наукових праць ВНАУ Серія: Економічні науки № 4 (70) Том 2 2012 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://agrojournal.vsau.org/files/pdfg/34.pdf>

2. Стратегический менеджмент: Курс лекцій / Маркова В.Д., Кузнецова С.А. – М.: ИНФРА-М; Новосибирск: Сибирское соглашение, 1999. – 288 с.
3. Кривенко М. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства / М. Кривенко // Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Економіка. – К., 2008. – № 99-100. – С. 44–48.
4. Иванов Ю.Б. Стратегія формування конкурентних переваг підприємства в умовах інтенсивної конкурентної боротьби / Ю.Б. Иванов, О.Ю. Иванова // Проблеми економіки. – К.: – 2012. – № 4. – С. 62-69. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-121_128.pdf
5. Безсмертний С.Ю. Сутність та класифікація конкурентних переваг підприємства // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>

Чернишова А. В.

студентка

*Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМИ ОСВОЄННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ВИРОБНИКАМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИНКІВ

Політичні та економічні умови, в яких сьогодні опинилася Україна, вимагають від вітчизняних виробників освоєння та переорієнтування на нові зовнішні ринки збуту. Перекриття Росією та країнами, що знаходяться під її впливом, шляхів до своїх ринків для українських постачальників та початок дії з 1 січня 2016 року зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом зробили питання про освоєння експорту до країн ЄС вельми актуальним для вітчизняних підприємств, адже європейський ринок є одним з найпривабливіших з точки зору купівельного потенціалу.

Зараз Україна постачає до Європи декілька десятків найменувань продукції – від постільної білизни й взуття до промислового обладнання. Проте більшу частину експорту складають метали, добрива та сільськогосподарська продукція. У сукупності ці сфери складають майже 70% від всього експорту до країн Євросоюзу. В особливому вираженні знаходяться ті підприємства, які ще декілька років тому побачили перспективи щодо торгівлі з Європою. Серед найбільш успішних можна відзначити виробників курятини, також добре закріпитися на ринку ЄС вдалося виробникам меду, соків, борошна та деяких зернових [1].

Проте українські виробники мають зрозуміти, що ринку країн ЄС є одними з найконкурентніших у світі, і для того, щоб знайти змогу на них закріпитися, необхідно докласти багато зусиль: ретельно проаналізувати конкурентне середовище, визначивши основних конкурентів та товари-замінники, провести маркетингові дослідження з метою вивчення потенційної цільової аудиторії, смаків та вподобань споживачів, визначити доступні джерела фінансування тощо. Все це, в першу чергу, необхідне для того, щоб побудувати правильну

стратегію позиціонування і просування продукції та налагодити ефективну систему продажів. В результаті ці заходи дозволять виробникам зрозуміти, чи буде їхня продукція мати необхідні конкурентні переваги, які б відрізняли її від інших аналогічних товарів на ринку. Адже для того, щоб стати конкурентоздатними на ринках країн ЄС, українським виробникам потрібно досягти того ж рівня виробничих стандартів, якості продукції та, зрештою, ефективності продажів, які на сьогоднішній день склалися на європейських ринках [2; 3].

Однією з головних проблем для українських підприємств, що значно впливає на успіх у торгівлі з Європою, є питання про відповідність якості вітчизняної продукції європейським стандартам. На початку 2015 років Україною був зроблений великий крок у цьому напрямі, який полягає в прийнятті нової редакції Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» та Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності». На підставі цих законів Україна повинна виконати велику роботу щодо гармонізації свого законодавства та стандартів відповідно до європейських вимог, переробивши багато технічних регламентів та прийнявши нові стандарти. Це дозволить укласти з ЄС відповідну угоду, за якою всі необхідні документи та сертифікати на свою продукцію виробник зможе отримати в Україні, і без додаткових перевірок продавати її на європейському ринку. Проте на сьогоднішній день для того, щоб експортувати свої товари в ЄС, українські виробники мають отримувати сертифікати якості в одній з країн ЄС. По-перше, на це доводиться чекати в середньому від двох до п'яти років, по-друге, це виливається в чималі витрати, які лягають на вартість продукції, а тому вона стає менш конкурентоздатною на ринку Європи [3; 4].

Створення зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом, здавалося б, мало відкрити перед вітчизняними виробниками широкі можливості, але насправді, ці можливості значно обмежені. Йдеться про тарифні квоти, які ЄС ввів для України на 36 видів продукції (м'ясо птиці, крупи, борошно, мед, молочні продукти тощо). Це означає, що 36 видів продуктів наші виробники можуть продавати в ЄС без мит тільки у визначених об'ємах. Проблема полягає в тому, що багато виробників вже за місяць з початку року майже на 100% використали квоти на продажу своєї продукції в ЄС, зокрема, це стосується виробників цукру, м'яса птиці, кукурудзи, пшениці та борошна, меду, оброблених томатів та ячмінної крупи. Після того, як квота вичерпується, виробникам доводиться сплачувати ввізні мита, що значно підвищує ціну на українську продукцію на європейському ринку та робить неможливою успішну конкуренцію [5].

Ще однією проблемою, що не дозволяє українським підприємствам інтенсивніше освоювати європейський ринок, є фактична відсутність державної фінансової підтримки експортної діяльності. Така підтримка з боку держави значно сприяла б поліпшенню іміджу вітчизняних виробників при виході на ринку країн ЄС [3].

Отже, сьогоднішні умови, в яких українським підприємствам доводиться здійснювати експортну діяльність та освоєння європейських ринків, вимагають,

перш за все, пришвидшення дій з боку державних органів щодо відповідності продукції європейським стандартам, що має сприяти полегшенню виходу вітчизняних виробників на європейський ринок.

Література:

1. Іванов Р. Зроблено в Україні: чому європейці не хочуть наших товарів [Електронний ресурс] / Руслан Іванов // UA1. – 2015. – Режим доступу: <http://ua1.com.ua/publications/zrobлено-v-ukrajini-chomu-evropeyci-ne-hochut-nashih-tovariv-3375.html>
2. Холод І., Сизоненко Ю. Вихід на ринок ЄС після підписання угоди про асоціацію: ТОП-5 перспектив та викликів [Електронний ресурс] / Іван Холод, Юлія Сизоненко // Адвокатське об'єднання «Averlex». – Режим доступу: <http://averlex.com.ua/ua/blog/ygoda-pro-asociaciu-top-5-perspektiv-ta-viklikiv>
3. Семенюк І.Ю. Проблеми адаптації українських підприємств до євроінтеграційного процесу / І.Ю. Семенюк // Ефективна економіка. – 2015 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4068>
4. Вергун Т. Європейські стандарти = європейська якість [Електронний ресурс] / Тетяна Вергун // Кризовий медіа центр «Сіверський Донець». – 2015. – Режим доступу: <http://sdcrisis.org/uk/node/268>
5. ЗВТ і квоти: що заважає Україні «завоювати» ринок Європи [Електронний ресурс] // Українські реалії. – Режим доступу: <http://ukrreal.info/ua/statti/68996-zvt-i-kvoti-scho-zavazhae-ukraini-zavoyuvati-rinok-evropi>

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Рязанова Н. О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і банківської справи
*Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, Луганська область, Україна*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Економічна глобалізація як провідна тенденція розвитку світового господарства не тільки не заперечує, а навіть каталізує динаміку розвитку окремих регіонів і підвищує їх роль у національних та світогосподарських економічних процесах. Сучасні підходи до формування стратегії розвитку регіонів України відзначені поглибленням процесів децентралізації державного управління, формуванням новітньої моделі регіонального управління та активізацією сукупного економічного, соціального, ресурсного потенціалу регіонів для забезпечення сталого зростання держави.

На державному рівні проголошено, що регулювання соціально-економічного розвитку регіонів належить до пріоритетних завдань державного управління, є одним із ключових питань у процесі становлення нової моделі соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні, вагомим механізмом забезпечення територіальної цілісності та стабільності в державі [2].

Питання розвитку і взаємодії регіонів є надзвичайно актуальними для України, адже відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави може призвести до зростання диспропорцій та загострення економічних, політичних і соціальних проблем.

Державне регулювання регіонального розвитку передбачає організовані системні дії щодо забезпечення сталого і збалансованого функціонування регіональних систем, що мають на меті покращання якості та підвищення рівня життя населення. Воно поширюється на ті сфери діяльності, які віднесено до компетенції державного рівня управління.

Головним орієнтиром держави в міжнародній конкуренції може бути створення довкілля, в якому вітчизняні компанії зможуть підвищувати рівень конкурентної переваги, удосконалюючи виробничу структуру експорту [3].

У цілях підвищення експортного потенціалу регіонів України потрібно державне управління процесом його розвитку, який повинен охоплювати наступні системні блоки (рис. 1).

Механізм реалізації експортного потенціалу регіону тісно пов'язаний з державним регулюванням. Доцільно виділити особливу роль держави в справі створення конкурентних умов, при яких може сформуватися ефективна

структура галузей і виробництв, орієнтованих на експорт. Найбільш значущими напрямками, регулювання яких потрібне при виробленні норм експортної діяльності, являються проведення промислової і структурної політики, а також територіальне регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, що передбачає виконання регіональними органами влади регулюючих функцій.

Світовий досвід свідчить, що основними аспектами проведення експортної промислової політики мають бути [4]:

всіляке сприяння розвитку підприємництва і конкурентного середовища в економіці для максимізації ефективності виробництва і досягнення його об'ємно-структурних параметрів громадському попиту;

послідовна реалізація чітких заходів держави з регулювання реального сектора.

Таким чином, механізм реалізації експортного потенціалу регіону повинен здійснюватися в умовах певного поєднання вільної конкуренції і державного регулювання. Державний вплив полягає у свідомому коригуванні економічної діяльності експортерів з метою забезпечення ефективності реалізації конкурентних переваг у досягненні збалансованості та пропорційності відтворення усередині країни і на зовнішніх ринках. Конкуренція ж забезпечує саморегулювання процесів виробництва, вирівнювання попиту і пропозиції, і самоорганізацію інститутів, які беруть участь в зовнішньоекономічному обміні.

Рис. 1. Державне управління процесом реалізації експортного потенціалу регіону

Знання кон'юнктури ринку, вимог і перспектив розвитку світових ринків, високий рівень державного регулювання, визначення конкурентоспроможності продукції дають можливість ефективно розвивати діяльність експортно-орієнтованих виробництв регіону з метою розробки моделі реалізації експортного потенціалу регіону. Ефективне функціонування експортно-орієнтованих виробництв дозволить підняти економіку регіону, а також країни.

При реалізації системи експортних дій необхідно проведення її постійного моніторингу, а саме:

- систематичне і безперервне спостереження за ходом реалізації системи дій, у тому числі за ефективністю реалізації експортних дій, у виробничій і соціально-бюджетних сферах, за використанням фінансових коштів, виділених на їх реалізацію; виявлення проблем, що ускладнюють своєчасне і повноцінне виконання розроблених заходів і їх усунення;

- систематичне і безперервне спостереження за законодавчими нормами у сфері ЗЕД, практикою державної і регіональної підтримки експорту і митними обмеженнями на експорт; коригування (у разі потреби із-за відповідних змін) розроблених регіональних заходів.

Одним з важливих моментів є визначення термінів моніторингу. На регіональному рівні доцільне його здійснення не менше одного разу в квартал. Доцільно проведення контролю і оцінки результатів і ефективності реалізації експортних дій з формування експортного потенціалу регіону. Вивчення досягнутого рівня реалізації експортного потенціалу, проведення оцінки фактично досягнутих показників економічного, бюджетного і соціального ефектів, аналіз відповідності їх значень плановим; здійснення контроль за витрачанням коштів, виділених на реалізацію експортних дій і, у тому числі, за джерелами фінансування і по кожному заходу, розглядання переліку завершених і незавершених в терміни заходів.

Основним показником ефективності формування експортного потенціалу регіону в соціально-бюджетній сфері з точки зору участі в цьому процесі регіональної влади являються бюджетний ефект, що представляє додаткове збільшення прибутків бюджету від збільшення експорту в результаті проведення регіональною адміністрацією програм підтримки експорту за вирахуванням витрат, необхідних на їх проведення [1].

Обов'язкове урахування законодавчих обмежень, а також практики державної підтримки експорту забезпечує відповідність системи регіональних експортних дій існуючим правовим нормам і її організаційну єдність з системою експортних дій регіонального рівня.

Література:

1. Елькин И.В. Влияние развития экспортного потенциала на экономику региона и рост уровня доходов населения / И.В. Елькин // Известия Иркутской государственной экономической академии. – 2008. – № 3(59). – С. 105-108.
2. Кейнс Д. Шедевры мировой экономической мысли. Общая теория занятости, процента и денег / Д. Кейнс. – Петрозаводск: Петроком, 1993. – Т. 3. – 307 с.

3. Лебединська О., Валентюк І. Державне регулювання розвитку регіону: проблеми та перспективи /О. Лебединська, І. Валентюк// Вісник Національної Академії державного управління при президенті України. – 2010, – № 3. – С. 151-156.
4. Яремко Л.А. Глобальна конкурентоспроможність регіону: джерела конкурентних переваг / Л.А. Яремко // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 51-58.

Чупіков А. А.

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства
*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Сучасна українська транспортна система активно переорієнтовується на європейські ринки, які пред'являють особливо жорсткі умови конкурентної боротьби, внаслідок чого автотранспортні підприємства перетворилися на складні соціально-економічні системи. Також доцільно звернути увагу на внутрішні економічні фактори в Україні, що характеризуються глибокими, системними кризовими явищами, спадом економічної активності, і, як наслідок, зниженням попиту на транспортні послуги.

У цих умовах стабільність економічного розвитку транспортних підприємств має своїм підґрунтям забезпечення економічної безпеки різноманітних елементів галузі під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, загроз та небезпек. Забезпечення економічної безпеки як фундаментальної умови розвитку підприємства не є новим для вітчизняної наукової школи. Зокрема, проблематика економічної безпеки, формування механізму її забезпечення та класифікація загроз є предметом дослідження низки вчених, таких як О.М. Сумець, М.Б. Тумар, О.О. Мельник, Ф.І. Євдокимова, Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський, І.І. Манцуров, М.А. Бендіков, З.С. Варналій, М.М. Зацеркляний, О.Ф. Мельников.

Ці та інші вчені створили дослідницьку основу, однак, значна частина наукових праць що існують, не в повній мірі підлягає адаптації до сучасних умов глобалізації і транснаціоналізації економіки, до того ж в них переважає аналіз забезпечення економічної безпеки фінансового або промислового секторів економіки тобто економічна безпека, а таким чином і можливі загрози у сфері автотранспортних перевезень залишаються малодослідженими.

Науковці, що досліджують питання економічної безпеки, наводять різні дефініції і класифікації економічних загроз. Наприклад, О.О. Мельник визначає загрозу, як реальну можливість впливу дії навмисного чи ненавмисного характеру, що порушує стійкість функціонування підприємства, наносить матеріальної та нематеріальної шкоди, яка призводить до відхилень від стратегії [1, с. 44].

М.А. Бендиков надає тлумачення загрози, як сукупності умов, процесів, факторів, що перешкоджають реалізації національних економічних інтересів або створюють небезпеку для них і суб'єктів господарювання [2, с. 9].

Варналій З. С. надає визначення загрози, як сукупності умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка в свою чергу може створювати різноманітні ризики [3, с. 132].

Можна погодитися з кожним із формулювань авторів, але слід зазначити, що жоден з них не розглядає вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, як невід'ємну характеристику загроз.

Можна виділити наступні види загроз:

- залежно від умов виникнення – передбачуваних (такі, що виникають в певних умовах, відомі із досвіду господарської діяльності) та непередбачуваними.

- залежно від джерела їх виникнення – об'єктивними (виникають без участі й незалежно від бажання підприємства) та суб'єктивними (породжені діями людей).

- залежно від часу настання – актуальні – ті, що вже настали (економічна криза), й потенційні (можливі у майбутньому).

- залежно від форм прояву – кількісні (погіршення показників) та якісні загрози.

- залежно від сфери походження – загрози, що виникають в процесі звичайної діяльності підприємства (утворюються всередині підприємства й пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції), репутаційні загрози (пов'язані із формуванням негативної думки про підприємство у зовнішніх контрагентів) та загрози зовнішнього тиску (зазвичай, викликані цілеспрямованими діями сторонніх осіб, а також обставинами, що склалися у зовнішньому середовищі) [4, с. 4].

- за місцем знаходження джерела загрози – зовнішні та внутрішні.

Розглянемо більш детально ці два види загроз. До зовнішніх загроз можна віднести:

- недосконалість чинного законодавства України;
- зростання темпів інфляції та зміна валютного курсу;
- неефективна податкова система;
- криміналізація економіки і всеосяжна корупція;
- можливість несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації;
- недобросовісність конкуренції економічних суб'єктів;
- недостатня інноваційно-патентна захищеність підприємств;
- аварії, пожежі, вибухи тощо.

До внутрішніх загроз відносяться:

- відсутність або відтік кваліфікованих кадрів;
- недостатній рівень дисципліни;
- порушення правил збереження конфіденційної інформації;
- вибір ненадійних партнерів та інвесторів;
- неспроможність об'єктивно оцінити кваліфікацію кадрів та їх компетентність;

- низька якість забезпечення роботи в нормальних умовах (зокрема незадовільна робота комунальних підприємств).

Всі перелічені види загроз безпосередньо впливають на діяльність будь-якого підприємства. Однак при виникненні загроз при автотранспортних перевезеннях, слід виділити основні фактори, які впливають безпосередньо на їх безпеку.

	конструкції автодоріг та стан мостів
	сучасні інформаційні і інтелектуальні (комп'ютерні) способи регулювання руху
Фактори, що впливають на безпеку автомобільних перевезень	зношуваність транспортних засобів
	кількість і розмір населених пунктів на маршруті руху
	інтенсивність транспортних потоків

Економічна безпека підприємства є складним та багатоаспектним поняттям, про що свідчить різноманіття наукових підходів до його сутності та класифікації загроз, які є найголовнішим фактором впливу на неї. Основними завданнями, покликаними послабити або ліквідувати загрози та запобігти зниженню рівня економічної безпеки автотранспортного підприємства можна назвати створення системи економічної безпеки та розробку механізмів уникнення можливих загроз з урахуванням галузевої специфіки.

Література:

1. Система загроз економічної безпеки підприємства / О.О. Мельник // Наукова періодика Вісник / Технічний прогрес та ефективність виробництва – 2011. – № 25.
2. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mevriz.ru/articles/2000/2/1507.html>
3. Економічна безпека/ Варналій З. С. // Навч. посіб. – 2009. – 647 с.
4. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємства / І.І. Манцуров, О.В. Нусінова // Ефективна економіка. – 2011. – № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2011>

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Жавнерчик О. В.

старший викладач кафедри менеджменту
природоохоронної діяльності
*Одеський державний екологічний університет
м. Одеса, Україна*

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АГРАРНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

За визначенням FAO (в матеріалах «Стан продовольчої незабезпеченості у світі 2001» продовольча безпека – це ситуація, яка виникає, коли всі люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечних і поживних продуктів, які відповідають їх потребам і вподобанням у сфері харчування для активного і здорового життя. Під безпекою продовольства розуміються гарантії виконання мінімальних вимог до безпеки харчових продуктів і якості продовольчої сировини.

Питання продовольчої безпеки не є вирішеним остаточно навіть у частині фізичної, соціальної та економічної доступності, окремі питання щодо достатньої кількості продукції рослинництва створюють екологічні ризики, що суттєво загрожує якості продовольчого забезпечення населення.

Екологічна складова продовольчої безпеки передбачає забезпечення населення екологічно чистими, корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва згідно з науково-обґрунтованими нормами з урахуванням статі, віку, умов праці, природно-кліматичних умов і національних традицій [3, с. 118].

Оцінюючи світову природоохоронну ситуацію, можна відзначити, що деградація природних систем життєзабезпечення людини має визначальний вплив на продовольчу проблему, зміцнення продовольчої безпеки пов'язується зі здійсненням природоохоронних заходів в агросекторі [1, с. 47]. Фактично ж скорочення резервних площ для аграрного землекористування та надмірна інтенсифікація сільського господарства на вже експлуатованих землях приймають характер екоциду, що визначається як тяжкий злочин у гуманітарній площині [2, с. 263]. Продуктивність сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від стану ґрунтового покриву, який є визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора [5, с. 63].

Забезпеченню екологізації продовольчої безпеки передують екологізація сільськогосподарського виробництва, зокрема, у сфері аграрного землекористування – у застосуванні адаптивних систем землеробства, науково обґрунтованих обсягів внесення мінеральних добрив, мінімальному

застосуванні пестицидів, накопиченні органічної маси в ґрунті за рахунок гною, соломи сидератів та інших органічних залишків, ґрунтозахисних способах обробки земель, біологічні методи захисту рослин, дотримання системи сівозмін, розвитку виробництва органічної продукції і т.п.

В розробках концептуальної моделі екологічного ланцюга якості життя і здоров'я людини, екологічна вертикаль сільськогосподарського виробництва, від «ґрунту до столу», що складається із компонентів екологічної оцінки ґрунту, продукції рослинництва і тваринництва, технологій їх отримання й переробки, якості продуктів харчування і питної води – до рівня якості життя і здоров'я населення [4, с. 8].

Екологічність передбачає мінімальне навантаження на екологію та максимальну природність як самого продукту, сировина має вирощуватись без пестицидів і хімічних добрив з мінімальною механічною обробкою. Поточна ситуація свідчить про накопичення екодеструктивних змін латентного характеру (табл. 1).

Необхідний жорсткий контроль за дотриманням регламенту застосування пестицидів, запровадження сучасних методик визначення залишків пестицидів у зерновій продукції, розширення застосування малоб'ємних хімічних препаратів з обов'язковим обґрунтуванням порогового значення їх економічної ефективності щодо шкідливих організмів та малотоксичних біопрепаратів в якості альтернативи застосування пестицидів.

Таблиця 1

Динаміка пестицидного навантаження в Україні

Регіон	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Пнс*	Чнпс
Степ	0,848	0,850	0,856	0,858	0,892	0,890	0,866	0,134
Лісостеп	0,899	0,906	0,922	0,896	0,909	0,893	0,904	0,096
Полісся	0,902	0,932	0,930	0,931	0,914	0,876	0,914	0,086
Україна	0,88	0,885	0,898	0,889	0,908	0,904	0,894	0,106

Джерело: розраховано автором на основі даних офіційної статистики.

***Примітки:** На основі частки площ де використовувались пестициди в структурі площ де застосовувались засоби захисту рослин

Чнп – частка площ не оброблених пестицидами в структурі застосування засобів захисту рослин в регіоні (1-х)

Застосування мінеральних і органічних добрив та засобів захисту рослин дозволяє нарощувати фізичні обсяги виробництва продукції рослинництва шляхом інтенсифікації використання наявної площі ріллі, але забезпечення екологічної безпеки щодо їх використання передбачає в підсумку поліпшення режиму поживних речовин у ґрунті за допомогою дотримання науково-обґрунтованих нормативів їх внесення. Фактично має місце проблема критичного рівня хімізації землеробства (у 9,5 рази вище максимального рівня хімізації 1:15 за співвідношенням органічних і мінеральних добрив, т/кг діючої речовини).

Переважно вносяться азотні добрива, що призводить до диспропорції у співвідношенні між основними елементами живлення (N : P : K), науково-обґрунтований рівень якого 1 : 0,9 : 0,7 (табл. 2)

Таблиця 2

Баланс внесення мінеральних добрив під урожай

Зона	Баланс (N : P : K), 2012р.	Баланс (N : P : K), 2014р.
Степ	1:0,26:0,13	1:0,24:0,125
Лісостеп	1:0,24:0,24	1:0,24:0,24
Полісся	1:0,24:0,3	1:0,24:0,29
Україна	1:0,24:0,21	1:0,24:0,2

Джерело: розраховано автором на основі даних офіційної статистики

Означені диспропорції як наслідок призводять до погіршення якості вирощеної продукції і підвищеного вмісту в неї нітратів.

Іншою проблемою є неконтрольоване поширення на внутрішньому ринку нашої держави генетично модифікованих організмів переважно чотирьох видів сільськогосподарських культур: соя, кукурудза, картопля та ріпак. Але офіційні статистичні матеріали не містять ніякої інформації щодо поширення таких культур в структурі посівів сільськогосподарських культур.

Довготривалими дослідженнями встановлено, що якість сільськогосподарської продукції, особливо вирощеної в особистих селянських господарствах, не відповідає санітарно-гігієнічним вимогам щодо допустимого вмісту нітратів і важких металів. Це насамперед стосується овочів, найбільш забрудненою є овочева продукція у Миколаївській області (78%), дещо менший відсоток забруднених зразків – у Київській, Одеській (по 61%) та Чернігівській (50%) областях [4, с. 7].

Таким чином, в Україні сформувалась стійка негативна тенденція до споживання забруднених продуктів, що зумовлює не тільки скорочення питомої ваги умовно здорових людей серед загальної кількості населення, а й стійку тенденцію до зростання захворюваності населення на новоутворення та вроджених вад розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Захворюваність населення (вперше зареєстровані випадки)

Роки	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014*
Всього, тис.чол	32188	33471	32912	33080	31162	31024	26881
у.т.ч. новоутворення	310	382	408	418	433	440	363
у т.ч. уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	41	62	53	52	54	55	48

Джерело: складено на основі даних офіційної статистики

*Примітка: Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Забезпечення продовольчої безпеки населення країни та посилення конкурентоспроможності агропродовольчої продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках має відбуватись на засадах екологізації та органічно поєднувати нарощення природного агропотенціалу із збереженням родючості ґрунтів, підвищенням еколого-економічної ефективності використання інших ресурсів та зменшенням забруднення навколишнього середовища.

Забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням екологічного фактору потребує удосконалення екологічного законодавства і економічного механізму його реалізації позитивного і негативного впливу щодо збереження і розширеного відтворення природної родючості ґрунтів, посилення контрольно-наглядових функцій системи екологічного моніторингу, активізації механізмів держзамовлення на екологічно чисту продукцію, імплементації принципів екологічної етики і соціальної відповідальності агровиробників в практику агрогосподарування, що в підсумку сприятиме збереженню генофонду нашої нації.

Література:

1. Власов В. Синопис сільськогосподарських проблем у світі і складники продовольчої безпеки / В. Власов, М. Лисак // Вісник Національної академії наук України. – 2011. – № 2. – С. 37-48.
2. Мостенська Т.Л. Екологічний та природно-кліматичний ризики у системі забезпечення продовольчої безпеки країни / Т.Л. Мостенська, Н.С.Скопенко, Ю.В.Білан // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 6 (168). – С. 258-267.
3. Руликівський В. Система показників оцінювання впливу агропромислового комплексу на ефективність забезпечення продовольчої безпеки держави / В. Руликівський // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2009. – Вип. 1. – С. 114-121.
4. Фурдичко О. Сталій розвиток аграрного сектора економіки на засадах раціонального природокористування / О. Фурдичко // Економіст. – 2011. – № 10. – С. 6-8.
5. Шершун М.Х. Екологічна безпека землекористування в сільському господарстві / М.Х. Шершун // Збірник «Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту». – 2013. – № 3. – С. 62-64.

Смоленніков Д. О.
асистент кафедри управління
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ НА ОСНОВІ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

З 1999 року на міжнародній арені діє Глобальний договір ООН, до якого добровільно можуть приєднатися підприємства з різних країн світу з метою обміну досвідом та гарними бізнес-практиками у соціальній сфері та сфері

охорони навколишнього середовища. Глобальний договір ООН затвердив десять основних принципів соціальної відповідальності бізнесу за такими напрямками, як: захист навколишнього середовища, захист прав людини, боротьба з корупцією та трудові відносини. При цьому принципи 7, 8 та 9 включають саме природоохоронні аспекти, і передбачають, що ділові кола мають підтримувати обережний підхід до екологічних завдань, реалізовувати ініціативи щодо підтримки посилення екологічної відповідальності, а також мають заохочувати розроблення та розповсюдження екологічно безпечних технологій [1].

При цьому під «соціальною відповідальністю бізнесу» розуміють відповідальність організації, компанії за вплив рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю і добробуту суспільства; зважає на очікування зацікавлених; відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації та практикується в її відносинах [3].

На сьогодні підприємства теплоенергетики є джерелом масованих атмосферних викидів і великотоннажних твердих відходів [4]. І постає питання, яким чином можна стимулювати зменшення негативного впливу підприємств теплоенергетики на навколишнє середовище, особливо в розрізі питання досягнення сталого соціо-еколого-економічного розвитку окремої території та країни в цілому. Відповіддю на дане питання може стати запровадження принципів соціальної відповідальності (та соціально-екологічної, як екологічної складової корпоративної соціальної відповідальності) на підприємствах теплоенергетики. Це надзвичайно важливо з огляду не лише на зменшення та запобігання негативним наслідкам їх діяльності, а й на досягнення економічного, екологічного та соціального ефектів (стратегії потрібного впливу), що може розглядатися як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств і національної економіки загалом; крім того, з огляду на можливість поширення позитивного впливу діяльності компанії в економічній, екологічній, соціальній сферах як усередині організації, так і в навколишньому середовищі [3].

Таким чином, підприємства теплоенергетики мають запроваджувати принципи соціально-екологічної відповідальності бізнесу у своїй діяльності, і поєднувати цілі максимізації прибутку з такими цілями сталого розвитку, як захист навколишнього середовища, підвищення добробуту населення, задоволення не лише потреб сьогодення, але й майбутніх поколінь (див. рис. 1).

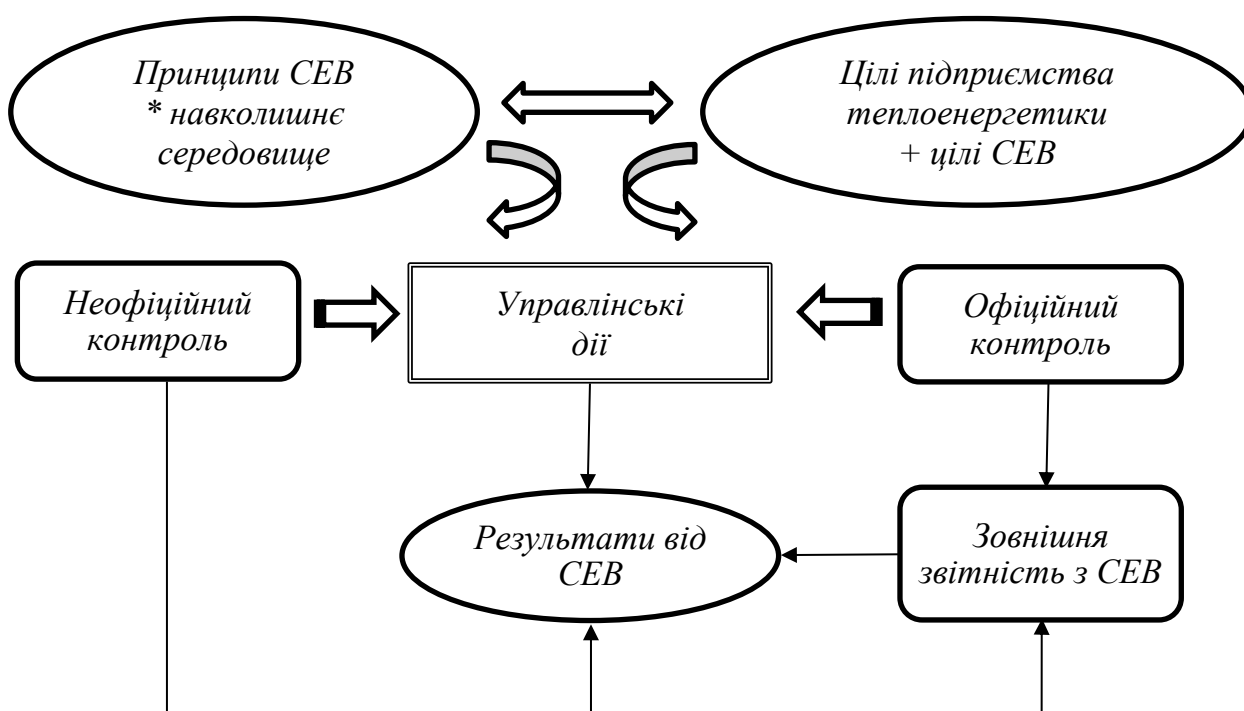
При цьому для досягнення поставлених цілей має бути запроваджений певний контроль як з боку держави через систему нормативно-правових актів (що зробить процес більш керованим і офіційним), так і з боку громадськості (наприклад, через вплив неурядових організацій, у тому числі екологічних)

Для цього підприємства теплоенергетики мають оприлюднювати звіти щодо своєї діяльності. Мова йде не лише про фінансові, але й про нефінансові результати діяльності, в тому числі про звіти зі сталого розвитку та соціальну (або соціально-екологічну) відповідальність бізнесу. Так, наприклад, в країнах

ЄС підприємства теплоенергетики запроваджують принципи соціальної відповідальності і звітують про соціально-екологічну відповідальність. Крім того, набувають популярності так звані інтегровані звіти, в яких поєднані фінансові та нефінансові результати діяльності підприємства.

Відповідно, після оприлюднення зазначених звітів очікується певна реакція з боку громадськості, що може викликати певні зміни в управлінських діях компанії в подальшому, адже результати від впровадження механізму соціальної (та соціально-екологічної) відповідальності бізнесу досить ефективні, вони створюють як матеріальну, так і нематеріальну винагороду для підприємства у довгостроковому періоді, забезпечують зміцнення позицій компанії на ринку, збереження споживчої бази, сприяють підвищенню репутації компанії, вартості бренду, мотивації персоналу та багато інших переваг [2, с. 155].

Рис. 1. Концептуальні засади розвитку підприємств теплоенергетики на основі принципів соціально-екологічної відповідальності (СЕВ)

Розроблено автором на основі [2, с. 157]

Вищезазначене дозволяє стверджувати, що діяльність підприємств теплоенергетики на основі принципів соціально-екологічної відповідальності бізнесу є шляхом до досягнення сталого розвитку в країні.

Також слід зазначити, що ефективний механізм формування соціально-екологічної відповідальності в Україні можливий лише за умови адекватного впровадження відносин, принципів і цінностей корпоративної соціальної відповідальності та офіційного їх закріплення в законодавчій базі України, узгодження екологічного законодавства з нормативно-правовими актами, що закріплюють принципи та підходи до запровадження соціальної (та соціально-екологічної) відповідальності бізнесу.

Література:

1. The ten principles of the UN Global Compact [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>
2. Баюра Д.О. Концептуальні засади механізму формування корпоративної соціальної відповідальності в Україні / Д.О. Баюра, О.А. Буян // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9(135). – С. 151-157.
3. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/201309_strategiya_spriyannya_rozvitku_svb_v_ukrayini.pdf
4. Теплоенергетика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.clean-ecology.ru/problema-ekologii/istochniki-himicheskogo-zagryazneniya/teploenergetika.html>

СЕКЦІЯ 7. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Борисова Л. П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри прикладної економіки

Пащенко І. В.

студентка

*Одеський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Економічний розвиток будь-якої країни світу, включаючи Україну, визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. У концепції «Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй» (ПРООН) зазначається, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна в першу чергу створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю.

Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонними вченими: О. І. Амошею, Д. П. Богинею, П. Т. Бубенко, М. І. Долішнім, В. В. Онікієнком, С. І. Дорогунцовим, В. С. Пономаренком, М. О. Кизимом, Е. М. Лібановою, С. Валентеєм, А. Дауренбековим, В. Ф. Майером, В. М. Жеребіним, Т. С. Клебановою та інші.

Рівень життя – багатоаспектне поняття, що охоплює широке коло соціально-економічних, національних, релігійних та інших відносин, які характеризують умови життєдіяльності людини, сім'ї, різних соціальних верств населення окремих регіонів і країни в цілому.

Цей показник тісно пов'язаний зі структурою потреб людини та можливостями їх задоволення.

Рівень життя населення визначається, з одного боку, складом і величиною потреб у різних життєвих благах (продукти харчування, одяг, житло, транспорт, різні комунальні і побутові послуги, освіта, медичне обслуговування, культурно-просвітні заходи і т.д.), з іншого боку – можливістю їхнього задоволення, виходячи з пропозицій на ринку товарів і послуг і реальних доходів людей, їхньої заробітної плати. У свою чергу і розмір реальної заробітної плати, і рівень життя населення визначаються ступенем ефективності виробництва на основі використання досягнень науково-технічного прогресу, масштабом розвитку і якістю сфери послуг, освітнім і культурним рівнем населення [6].

Міжнародна організація праці рівень життя відображає такими показниками: обсяг фонду споживання на душу населення, реальні доходи, тривалість життя, освіта, обсяг споживання важливих продуктів у натуральному виразі, забезпечення житлом, комунальними і соціальними послугами, транспортом і зв'язком, охорона здоров'я та соціального забезпечення.

Отже за наступними показниками рівень життя населення України не досить стабільний.

ВВП України за I квартал 2015 р. порівняно з I кварталом 2014 р. становив 82,4%, а порівняно з IV кварталом 2014 р., з урахуванням сезонного фактору, – 93,5%. За січень-квітень 2015 р. обсяги промислової продукції скоротилися на 21,5%, індекс споживчих цін склав 137,1% (до грудня минулого року), у річному вимірі інфляція перевищила 60% [2].

За 2014 р. реальні наявні доходи населення за офіційною статистикою впали на 8,4%. За оціночними даними експертів Інституту демографії рівень бідності на кінець 2014 року зріс в 1,5 рази (з 20% до 30%). Тобто, в категорії бідних виявилася кожна третя українська сім'я [2].

Однак, враховуючи інфляцію поточного року (137,1%), зростання цін і тарифів, заморожені з кінця 2013 року розміри соціальних стандартів і гарантій – прожиткового мінімуму, мінімальної зарплати, пенсії, профспілки оцінюють зростання бідності в рази. Експерти ООН 75% населення України віднесли до категорії бідних. За даними різних експертів розрив у доходах багатого і бідного населення України досягає 40 разів, що становить загрозу національній безпеці країни та соціальної стабільності. У нашій країні 1% населення володіє 70% багатства країни [2].

Про рівень життя також можна судити по споживчому кошику продуктивному та непродуктивному.

У багатьох розвинених країнах світу рівень життя громадян давно визначається вартістю їх споживчого кошика, тобто того, без чого людина, в принципі, обійтися не може. Іншими словами – це набір товарів і послуг, необхідних для задоволення наших першочергових потреб в середньому за рік.

Але важливо також і те, що за вартістю цього набору визначається прожитковий мінімум, і як наслідок – мінімальна зарплата і пенсія.

Формує споживчий кошик українців уряд. На сьогоднішній день там налічується 296 товарів і послуг (постанова Кабміну № 656 19 серпня 2015 р.). На думку чиновників, склад кошика дозволяє українцям не голодувати, стежити за зовнішнім виглядом, більш-менш пристойно одягатися і навіть долучатися до прекрасного – в «кошику» навіть врахований похід на концерт або в театр (1 раз на рік) [3].

В 2016 році уряд пропонує наступний набір в кошику на 1 рік: 110 кг овочів, 64 кг фруктів, 2 кг маргарину (замість масла), 7,1 л олії, 4 кг макаронних виробів, 220 яєць, 0,4 кг чаю та 0,5 кг меленої кави (до 2016 року кава та чай взагалі не включались до кошику), 2 кг сала, 8 кг свинини, 9 кг ковбасних виробів, 95 кг картоплі. Щодо інших предметів то: 2 тарілки на 3 роки, 2 ложки

та виделки на 10 років, 1 набір для кухні на 25 років, 4 послуги перукарні в рік для чоловіків, 6 сорочок на 4 роки, 1 джинси на 3 роки та інше [4].

Індекс людського розвитку – інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території.

Україна за Індексом людського розвитку на 81-ому місці серед 188 країн світу. Про це повідомив радник з питань демократичного врядування Програми розвитку ООН в Україні Маркус Бранд під час презентації в Києві Звіту ПРООН з людського розвитку 2015 року. За період з 1990 року значення Індексу людського розвитку України зросло з 0,705 до 0,747 – тобто на 6%. Цей показник належить до категорії високого рівня розвитку і ставить Україну на 81 місце серед 188 країн [5].

Таким чином, в основі державної політики подолання бідності та підняття рівня життя населення має бути визнання того, що цієї мети не можна досягти виключно шляхом підтримки знедолених. Необхідні комплексні підходи, орієнтовані як на бідні, так і на відносно забезпечені верстви суспільства. Зусилля держави щодо підвищення рівня життя всіх верств населення незалежно від їх матеріального положення мають спиратися на забезпечення сталого економічного зростання, всебічний розвиток і максимально повне використання трудового потенціалу країни, поліпшення ситуації на ринку праці.

Передусім, необхідно запровадити дієву систему соціального страхування, яка запобігатиме втраті доходу внаслідок безробіття, захворювання чи старості. В цьому контексті першочерговим завданням є проведення повномасштабної пенсійної реформи, оскільки тільки так можна докорінно поліпшити становище сьогоднішніх пенсіонерів при стимулюванні економічної активності населення працездатного віку. Необхідно запровадити – спочатку добровільну, а через кілька років і обов'язкову – накопичувальну систему пенсійного забезпечення.

Першим кроком до розробки державної стратегії підвищення рівня життя та подолання бідності в Україні стало Послання Президента України до Верховної Ради України в 2001 році, де вперше на державному рівні було проаналізовано наявні проблеми і окреслено основні напрями дій. У розвиток ідей послання Кабінетом міністрів було розроблено Стратегію подолання бідності, яку затвердив своїм Указом Президент України. Стратегія визначила систему пріоритетів на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу [1, с. 19].

На поліпшення рівня життя населення та подолання бідності протягом останніх років в Україні було спрямовано низку законодавчих і нормативних актів Кабінету Міністрів України. Удосконалювалася законодавча база, що регламентує стандарти та державні соціальні гарантії в соціальній сфері. Зокрема, було прийнято закони України «Про прожитковий мінімум» (1999 р.) та «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000 р.).

Починаючи з 2001 року реалізується Стратегія подолання бідності. Розроблено Комплексну програму забезпечення реалізації цієї Стратегії, щорічно затверджується план конкретних заходів щодо подолання бідності.

Здійснюється моніторинг показників рівня життя та бідності в Україні. Здійснюються заходи щодо соціального захисту ветеранів війни та праці, інвалідів, людей похилого віку, сімей з дітьми [2].

Література:

1. Колот А. Теоретичні і прикладні аспекти підвищення доходів працюючих як передумови збереження та розвитку людського капіталу // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 8. – С. 19-27.
2. Рівень життя як економічна категорія. Фактори та показники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://referat-ok.com.ua/sociologiya/riven-zhittya-yak-ekonomichna-kategoriya-faktori-rokazniki>
3. Рівень життя в Україні:аналітика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pon.org.ua/novyny/4072-riven-zhittya-v-ukrayini-analitika-vid-fpu.html>
4. Що можуть собі дозволити українці з споживчого кошику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.24svit.com.ua/spilnota/shho-ukrayintsi-mozhut-sobi-dozvoliti-z-spozhivchogo-koshiku-infografika.html>
5. Споживчий кошик 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bdzhola.com/news/spozhivchij-koshik-2016-na-chomu-sche-dovedetsja-ekonomiti>
6. Україна з індексом людського розвитку на 81 місці. Рідна країна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ridna.ua/2015/12/ukrajina-za-indeksom-lyudskoho-rozvytku-na-81-omu-mistsi/>

Duplii A. A.
Student

*Kyiv National University of Trade and Economics,
SI «Institute of Pharmacology and Toxicology of NAMS of Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

COST ANALYSIS OF MEDICATIONS USED FOR CONJUNCTIVITIS

The cost of medicines is the one of basic factors, determining their availability for a patient. Drugs' affordability for a patient depends also on the personal budget, and, consequently, on the wage level. According to the State Statistics Service of Ukraine, the average wage at the beginning of 2016 amounted 4362 UAH [2], and the purchase of medicines could take about 70% of a Ukrainians budget. The company «STADA CIS Holding» in 2016 carried out survey, concerning financial capability to replenish the home first aid kit. It was found, that 24.0% of respondents agreed to expense 30 UAH for medicines, 26.0% – from 30 to 60 UAH, 23.0% – from 60 to 120 UAH. More than 120 UAH (120 – 200 UAH and more than 200 UAH) could be expensed for drugs by 13.0% respondents in both cases [1]. A cost of medications in a pharmacy network was not identical, that substantially influence on the cost of treatment as well.

The aim of the work was to determine the cost of treatment of acute bacterial conjunctivitis with different antimicrobial drugs.

Materials and methods. Determination of expenses for medications was carried out by analysis of the drug costs in the pharmacy network of Ukraine [3].

Affordability of medicines to a population was estimated using the modified coefficient of adequacy of solvency [4].

$$Ca. s. = \frac{\bar{P}}{Wa. w.} \times 100\%,$$

Ca.s. – coefficient of adequacy of solvency;

$\bar{P}$ – the lowest retail price of the drug;

Wa.w. – average wage for the corresponding period.

Results. Acute bacterial conjunctivitis could be caused by various microorganisms, predominant pathogens are Staphylococcus aureus, Streptococcus pneumonia and Haemophilus influenzae [5].

The analysis of the recommendations for the treatment of bacterial conjunctivitis showed, that the essential drugs are ciprofloxacin, 0.3% solution; levofloxacin, 0.5% solution; tobramycin, 0.3% solution; ofloxacin, 0.3% solution and sulfacyl-sodium, 30% solution. The costs of the listed eye drops in pharmacy network were: for ciprofloxacin – (15.68-19.64 UAH), for levofloxacin – (77.00-83.00 UAH), for tobramycin – (71.55-130.50 UAH), for ofloxacin – (30.13-44.18 UAH), and for sulfacyl-sodium – (12.55-16.85 UAH) per pack.

It was shown, that the most expensive medication was levofloxacin solution, its price reached 83.00 UAH for a pack, while the cheapest sulfacyl-sodium costed 12.55 UAH for a pack. Therefore, the range of prices allowed a drug choice, accordingly to the personal financial possibilities of a patient.

Drugs' affordability for a patient was determined by a coefficient of adequacy of solvency, that was 0.35% for ciprofloxacin; 1.76% for levofloxacin; 1.64% for tobramycin; 0.69% for ofloxacin and 0.28% for sulfacyl-sodium. The data obtained suggest, that the sulfacyl-sodium costed 0.28% of one-day wage, levofloxacin – 1.76%.

Thus, the cost analysis of medications for the treatment of bacterial conjunctivitis showed, that the pharmaceutical market presented drugs of different price categories (from 12.55 UAH to 83.00 UAH) and these products were affordable for the population of Ukraine with an average wage level. Taking into account the spectrum of action of antimicrobial drugs, the optimum for the combination of price and pharmacological properties was sulfacyl-sodium, 30% solution, costed (12.55-16.85 UAH). But consideration of the high level of sulfanilamide resistance revealed reasonability of ciprofloxacin usage, although its slightly higher price, ranged 15.68-19.64 UAH.

References:

1. Ukraintsy otvetili, skolko oni tratyat na lekarstva //: Medicus Amicus.–2016 [E-resource]. – Mode of access: www.medicusamicus.com
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [E-resource]. – Mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Portal poiska medikamentov po Ukraine [E-resource]. – Mode of access: <http://tabletki.ua>.
4. Mnushko Z. N. Teoriya i praktika marketingovykh issledovaniy v farmatsii / Z. N. Mnushko, I. V. Pestun. – Kharkov: NFaU. – 2008. – P. 15–22.
5. Maychuk Ye. F. Prakticheskoe rukovodstvo po antiinfektsionnoy khimioterapii / Ye. F. Maychuk, R. S. Kozlov. – 2007.

Borysova L. P.
Candidate of Economic Sciences

Komarov A. O.
Student

Odessa Institute of Trade and Economics
Odessa, Ukraine

SOCIAL EXCLUSION AND BULLYING IN THE WORKPLACE

These theses will be dedicated to the problem of social exclusion during and outside the working process and the plausible solution of this issue from the management's point of view will be also touched.

To begin with, the social exclusion is a common temporary problem that permanently occurs in all spheres of human activity which have even slight connection to such processes as communication and socialization. Social exclusion is not a new issue that was faced by humanity during the process of historical development. First examples of it appeared in prehistoric times when a tribe or other variant of community exiled their members, trespassers or traitors for repeatedly or singular examples of violation of the social laws, political or potential endangerment of the current governance, nontraditional and contradictory views on some conventional questions, or as the matter of ordeal. Specific popularity of this process peaked off in the ancient times especially in Greece and Roman Empire where a lot of political and military leaders were excluded from the society because they could potentially constitute a menace to the state. One of the most famous samples of this form of threat was a well-known orator and philosopher Cicero.

Nowadays this problem reappeared and strongly occupied all fields of social interactions from the kindergartens along with schools and universities to the working relations on the enterprise. A vast majority of the modern researchers are concerned about this longstanding process of recurrent humiliation of the human rights. They arrived to the opinion that the term of social exclusion can be characterized as social disadvantage and relegation to the fringe of society [1, p. 35]. Even wider definition includes also such categories as bullying, isolation, overwork, destabilization and threat to both social and professional statuses.

In the working places social exclusion could appear in a variety of situations and may be connected to the line of factors. Among them are that those depend on the person's social status, race, skin, religion, gender or even age. The main problem is because a lot of employees share a stereotypical view about the straight correlation between person's intrinsic properties and potential feedback from his/her activity.

Social exclusion strongly contributes to a scientific term named bullying (definition of which has a lot of similarities with the issue stated as the topic of these theses). These terms often create a tandem, albeit not always in the same situation. According to scientific research workplace bullying can be described as a process that appears when an employee experiences a persistent pattern of mistreatment from others in the working place that cause either physical or psychic harm [2, p. 172]. It is obvious at the first glance that bullying in general is just a form of social exclusion or

more accurately a premise to exclusion the main goal of that is to force the individual to leave the working collective by restricting the vital conditions that human needs to stay at work.

Bullying in the work place could take the forms of covert and overt bullying, missed by superiors or may be known by a many throughout the organization. Nevertheless, this process has a huge amount of disadvantages that will be described below and could negatively affect organizational relations.

It is necessary to understand that both these processes of bullying and social exclusion are linear in their effects projected on society. In the scope of the enterprise they could easily destroy or unbalance the organization's structure, spoil the inner attractiveness by harming social climate and as a result could lead to instability of working process that would undeniably lead to profit decrease because of insufficient conditions of the normal working environment.

Additionally, this precedent firstly occurred could be the main reason of the serious feedbacks later. In this list are declines in both employee morale and organizational culture, escalation of the conflict, intimidation, sabotage or even all these consequences at the same time [3, p. 82].

The position of the manager who faces these issues on his enterprise must be strictly organized in a way that will eradicate the source of the problem as well as the possible consequences of it. The manager must preserve positive relations between employees who should be satisfied by the outcome of his work.

To maximize the employee's performance in service the category of human resource management was discovered. This department is aimed to cover following core areas such as workforce planning, labor relations, legal issues and reducing of human humiliation that occasionally appears during the working process of any organization.

Bullying by co-workers became a tremendously sized problem in contemporary Ukraine where statistically one of five employees suffer from the social exclusion or experience working harassment. So, using some simple calculation we can measure the problem in approximately 3148 thousands of people who are facing this problem in the workplace on a regular basis [5]. Another data underlines that around 74% of workers were victims of bullying at least once in their lives [6, p. 5]. The approach to this social challenge is quite controversial in Ukraine because of high rights of violators' vindication that leads to more and more people prefer to resign rather than report an abuse.

The reducing of bullying conflicts (e.g. in Ukraine) mostly depends on manager i.e. leader whose obtaining of professional skills combined with corresponding legitimacy are needed for peaceful and democratic conflict settlement.

The manager could act as a side of the conflict and in a role of mediator. According to his orientation and position the manager need to choose a model behavior for him. In the first case the leader himself could appear as a victim of the bullying and this way suffers from the belittling of his rights and a feeling of self-importance respectively. In some rare cases the manager could be the source of bullying. However, the likelihood of this situation is negligibly small because of the professional ethical standards that annihilate all private relations between an

employer and employee. Regarding the other side where the manager acts as a mediator, the main purpose of him is to prevent all sizeable conflicts from appearance and if the situation is impossible to be stopped, to slow down the conflict and provide the reasonable solution that will satisfy both sides of it [4, p. 18].

To recapitulate the data above and highlight the most significant points of it, it is possible to notice that the positive climate in the organization contributes to the output and profit increase whereas the non-stable and uncontrolled relations between the employees will act as a precursor to stagnation in production followed by an unavoidable decrease of the economic growth of the enterprise. So, this information could lead us to the conclusion that the competent manager is a vital part in all organization processes because he does not only control all production cycles but also holds the diplomatic side whilst takes responsibility for all social issues connected with the relations among the working personal.

References:

1. Silver H., Social Exclusion and Social Solidarity. International Labour Review 133, nos. 5-6 1994: 31-78.
2. Ferris, P.A. .The role of the consulting psychologist in the prevention, detection, and correction of bullying and mobbing in the workplace. Consulting Psychology Journal, 61(3), 2009, pp. 169–189. Samnani A., and Singh, P., Performance-enhancing compensation practices and employee productivity: The role of workplace bullying, Human Resource Management Review, Vol. 24, No. 1, 2014, pp. 5–16.
3. Wyatt J. &HareC. Work Abuse: How to Recognize and Survive It., 1997.
4. Board B.J. &Fritzon, K.F. Disordered personalities at work.Psychology, Crime and Law, 11, 17–32, 2005.
5. Website of Ministry of Finance of Ukraine [Internet Resource] – Access: <http://index.minfin.com.ua/>
6. Chadwick S. The Impacts of workplace bullying, 2013, pp. 1-12.

Костин Д. Ю.

научный сотрудник кафедры экономической кибернетики
и управления экономической безопасностью

*Харьковский национальный университет радиоэлектроники
г. Харьков, Украина*

МОТИВИРУЮЩИЕ ПРИНЦИПЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЭНЕРГЕТИКЕ

Одним из первых кто начал изучать проблему мотивации трудовой деятельности был Адам Смит. Главным мотивом, по мнению Адама Смита, является экономический интерес, стремление к максимальной экономической выгоде, природное желание людей улучшить свое благосостояние.

Существенный вклад в развитие теории мотивации внесли украинские ученые. М. Вольский считал необходимым улучшать физические, моральные и интеллектуальные условия существования человека. Г. Цехановецкий выступал

против «экономического человека» Адама Смита, подчеркивая, что многие люди пытаются улучшить свое положение не только благодаря собственному труду, но и за счет других. М. Туган-Барановский одним из первых вывел классификацию потребностей: физиологические; половые; симптоматичные инстинкты и потребности; потребности практического характера. Он придавал особое значение психологическим чувствам, трудовым традициям, моральным и религиозным взглядам. Одним из первых проповедовал значимость духовности в развитии экономики.

Принципы мотивации А. Файоля:

– разделение труда, повышающее количество и качество производимого продукта, сноровки, уверенности и точности, имеет собственную мотивирующую силу, увеличивает склонность к данному виду деятельности и определяет предпочтения на работе;

– власть и ответственность. Имеется в виду делегирование полномочий в целях повышения ответственности подчиненных. Ответственность, пишет Файоль, «есть род мужества, всюду очень ценимый. Недостаток мужества и боязнь ответственности парализует множество начинаний и сводит на нет много качеств, разрушая инициативность и снижая мотивацию»;

– дисциплина – добровольное следование достигнутому ранее соглашению. Дисциплина не как обязанности повиновения и усердия, а как результат свободного обсуждения и затем согласия сторон на определенные обстоятельства: «состояние дисциплины зависит от достоинства его руководителей, зло лежит в бездарности начальников»; «предприятие обслуживалось бы очень дурно если бы повиновение достигалось лишь благодаря боязни репрессий»;

– единство распорядительства. Работник должен получать приказы только из одного руководящего центра, вышестоящий начальник не должен напрямую отдавать приказы исполнителю, минуя его непосредственного руководителя. Если такое случается, возникает дуализм распорядительства и целый ряд негативных последствий: колебание у подчиненного смятение, обида, недовольство у оставленного в стороне начальника;

– единство дирекции. Имеется в виду единая, программа, преследующая общую для всех цель, как необходимое условие координации и сложения усилий. Дух команды, сплоченность общностью цели как бы придает дополнительные силы, мобилизует и подтягивает менее успешных;

– принцип подчинения частных интересов общим;

– вознаграждение персонала. «Оплата труда должна быть справедливой и приносить удовлетворение и работнику и работодателю»;

– принцип централизации. Оставив человеку роль просто исполнителя, от него можно ждать только исполнения, но не инициативы и предприимчивости;

– порядок обеспечивает соответствие работника своему месту. Кроме хорошего подбора персонала, он предполагает еще и точное количественное равновесие управляющих и управляемых. Когда человек видит на своем заводе большое количество людей в администрации и ощущает свое полное бессилие повлиять на сокращение, мотивация снижается;

– постоянство персонала. Работнику требуется время, чтобы освоиться с новой функцией и научиться успешно ее выполнять. Обучение и подготовка работника стоят слишком дорого и поэтому увольнение по прихоти начальника – непозволительная роскошь;

– инициатива. «При прочих равных условиях начальник, умеющий предоставлять инициативу своему персоналу, бесконечно превосходит начальника, не умеющего этого делать»;

– единение персонала. Для создания гармонии и коллективизма, пишет Файоль, достаточно просто не сеять вражды, преодолеть соблазн действовать по Принципу «разделяй и властвуй», использовать способности всех и вознаграждать заслуги каждого, не возбуждая ничьих ревнивых подозрений.

Мотивация труда по Гаррингтону Эмерсону зависит от правильного типа организации, который способен свести на нет самые героические усилия участников производственного процесса: «Природные наши богатства колоссальны, работники толковы и не боятся труда, оборудование великолепно, но все эти огромные преимущества в корне обесцениваются отвратительной организацией, дающей позорную непроизводительность».

Принципы, действующие в организации, по его мнению, должны быть такие как:

– нормирование труда. «Хорошее нормированное исполнение дает рабочему личную радость, дает ему все богатство активного проявления личных сил». Имеется в виду, что максимальная производительность дается не крайним мускульным напряжением при большой скорости, а приятным умственным и физическим подъемом, при котором исполнитель оказывается к концу работы в отличном состоянии. Не изнурительное напряжение сил работника, а оптимальная организация трудового процесса, предоставляющая возможность добиться наивысшей производительности – высшая цель менеджмента «Напряжение и производительность – это не только не одно и то же, но и вещи прямо противоположные. Работать напряженно – значит прилагать к делу максимальные усилия; работать продуктивно – значит прилагать усилия минимальные»;

– дисциплина и ее закономерности. Эмерсон установил различия между дисциплиной «низшей» (принуждения) и «высшей»:

– справедливое отношение к персоналу;

– нормализация условий труда;

– стандартные писанные инструкции. «Существует мнение, проповедуемое с большим пафосом, но все же совершенно безграмотное, будто бы стандартные инструкции убивают в работнике инициативу. Но в таком случае кажется, что лестница тоже убивает инициативу в человеке, спускающемся с шестого этажа. Всякий, кому это нравится, может прыгать на землю в окно или спускаться по веревке, я же предполагаю ограниченность, здравый смысл, удобство и безопасность лестницы»;

– вознаграждение за производительность. Размер вознаграждения должен быть тем больше, чем выше производительность. Вознаграждение за производительность не сводится к денежной премии. «Денежная награда – это

только одно из бесчисленных проявлений принципа. Иногда человек бывает готов умереть за улыбку. Гарибальди обещал своим сподвижникам голод, жажду, лишения, раны, тюрьму и смерть, но они шли за ним с восторгом и воодушевлением».

И в заключение, по Эмерсону, чтобы давать максимальные результаты и сопровождаться здоровым, радостным подъемом, всякая человеческая работа требует выполнения трех условий:

1. Работа должна доставлять удовольствие, она должна быть не каторгой, а игрой. Человек должен работать так, как мальчик учится кататься на велосипеде или на коньках, как девочка учится танцевать, как автомобилист с восторгом нагоняет скорость.

2. Всякая работа должна иметь в виду определенный конец, она не должна быть неопределенной, бесконечной лямкой, а давать такой-то результат в такой-то срок. Мы не выносим ни бесконечного дня, ни бесконечной ночи, и то и другое подавляет и раздражает нас...».

3. Если работа выполняется при минимальных усилиях и притом наилучшим способом, дающим к определенному сроку указанную норму, то она делается радостной и радость эта увеличивается специальным вознаграждением за высокую производительность.

Научная организация труда и мотивация по Ф.У. Тейлору, заключается:

- в разработке научного фундамента для каждой отдельной операции;
- в тщательном отборе рабочих, в обучении и развитии каждого отдельного работника;
- в сердечном сотрудничестве с рабочими для достижения соответствия работы научным принципам;
- в равномерном распределении труда и ответственности между администрацией и рабочими.

Что касается мотивации, Тейлор в своих трудах говорит:

- о необходимости регулярно сообщать рабочему о его успехах;
- о необходимости создания у рабочих перспективы повышения в должности и профессионального роста;
- о том, что «возможность для каждого рабочего свободно высказать свое мнение и обсудить его с хозяевами дороже любой благотворительности»;
- о сотрудничестве: «они смотрели на своих начальников, как на своих лучших друзей, не как на погонщиков негров, заставляющих работать изо всех сил за обычную небольшую плату, но как на друзей, которые обучали их и помогали им зарабатывать гораздо большую плату, чем та, которую они получали когда-либо в прежнее время. Было бы совершенно безнадежным для кого бы то ни было попытаться возбудить вражду и раздоры между этими рабочими и их предпринимателями»;
- о том, что главной задачей управления должно быть обеспечение максимальной прибыли для предпринимателя в соединении максимальным благосостоянием человека.

Для того чтобы зарабатывать, персонал должны быть высоко компетентными специалистами. При этом возникает вопрос об их мотивации.

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ»**

м. Київ, 15-16 квітня 2016 року

ЧАСТИНА I

Редактор, коректор – А.В. Білий
Технічний редактор, комп'ютерна верстка – О.А. Головко

Видано за авторською редакцією.
Здано в роботу 20.04.2016 р. Підписано до друку 21.04.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 6,51. Зам. № 1604-30. Тираж 100 прим.
Ціна договірна.

Віддруковано з готового оригінал-макету: ФОП Головко О.А.
Моб.тел: +38 099 414 86 36